

TEOLOGISK FORUM
Nr 1-1993

FORORD

Hvorledes skal vi forstå og utøve den pastorale funksjon? Hva betyr frelsesbegrepet i vår tid? Hvor står vi som metodister i den pågående debatt om bibelsyn? Spørsmålene er mange, og svarene er nok enda flere. Og slik tror jeg det må være. Som engasjerte kristne med et sterkt ønske om å formidle det kristne budskap til dagens mennesker, må vi stadig våge å tenke igjennom vår praksis og vårt teologiske ståsted. Noen står i dette nummer av Teologisk Forum frem med sine tanker. Ved en gjennomlesning vil du oppdage at de ikke tenker likt? Hva med deg, gjør du deg noen tanker om det du leser? I så fall, vær velkommen til å skrive. På den måten bidrar også du til å gi retning til metodistisk teologi i 90 årene.

David Kvebæk deler med oss av sin rike erfaring bl.a som mangeårig pastor i Metodistkirken, familieterapeut på Modum Bad og for tiden konsulent i leder og personalutvikling, samt lærer tilknyttet Metodsitkirkens Studiesenter. Han er kjent langt ut over landets grenser for sin utvikling av et familieterapeutisk testredskap i. Denne gang bruker han sin kunnskap til å utfordre oss til å tenke gjennom rollen som pastor. Jeg håper du leser artikkelen som en mulighet til en smule selvransakelse, og ikke som en trussel. Bruker du den som en mulighet, kan den bli et springbrett til fornyelse av din måte å tenke pastorsrollen på.

Roger B. Knutsen er en annen av våre erfarne pastorer. Han er prestesønn fra Norge, men har i de fleste av sine år som pastor tjenestegjort i USA. Som pensjonert militærprest har han brukt tiden godt, både til å betjene en menighet i Norge, og til å fullføre sin Doctor of Ministry grad. Roger Knutsen gir oss i denne artikkelen om nye dimensjoner i pastoral omsorg, et innblikk i avhandlingen. Også han berører den pastorale rolle, men sett i lys av pastoren som sjelesørger eller rådgiver. En side ved pastoren som sjelesørger som vi blir

oppfordret til å revurdere, er om vi fortsatt skal ha en nøytral behandler som ideal, eller om vi skal bevege oss i retning av aktiv verdifundert rådgivning.

Teologisk Forum sin forrige redaktør, amanuensis ved Finmark distriktshøgskole, **Roald E. Kristiansen** er aktuell på bokmarkedet med sin nye bok om økologisk teologi. Også i denne artikkelen berøres det totale frelsesbegrep ut i fra en helhetsvurdering av tilværelsen. Han viser hvordan vi ved å betrakte frelsen som en dynamisk prosess kan bevare håpet i en destruktiv verden. Samtidig gjør han oss urolig ved å angripe vår tids stadig mer individualistiske frelsesforståelse. Dessuten rører han ved en av metodismens hellige kuer, helliggjørelsen. Roald Kristiansens påstand er at helliggjørelse ikke er et individuelt begrep, men et sosialt.

Tidligere har **Per Braaten** pastor i Sentralkirken i Bergen gitt et betydelig bidrag til Teologisk Forum gjennom sin oversettelse av endel prekener av John Wesley. Denne gang presenterer han også en lengre artikkel. Tilskyndet av tidligere artikler i tidsskriftet, og den generelle pågående debatt om bibelsyn, hever Per Braaten den konservative fanen. På en sterk og overbevisende måte påviser han hvorledes tanken om at en verbal inspirasjon av Bibelen har vært et grunnelement både i den indrebibelske og den kirkehistoriske tradisjon. På godt metodistisk vis bærer artikkelen preg av et nødvendig intellektuelt engasjement, og en dyp og ekte omsorg for kirkens åndelige ve og vel.

Ivan Chetwynd er pastor i Trondheim. Artikkelen hans handler også om bibelsyn. Hans engasjement er også ekte og skrevet med tanke på å være med å gi retning til hva vi skal stå for som kirke i fremtiden. Med utgangspunkt i Lausanne-paktens formulering om Bibelen som en ufeilbarlig bok, argumenterer han for at dette ikke er en rett bibelsk selvforståelse. For Ivan Chetwynd medfører imidlertid ikke denne mangelen på ufeilbarlighet, at Bibelens verdi som en veileder til sannheten nivelleres. Han erklærer sin kjærlighet til den, og oppfordrer oss andre til en aktiv bruk.

Med disse ord anbefaler jeg dette nr. av Teologisk Forum, og håper at siste ord ikke er sagt hverken om pastorens rolle, om frelsesbegrepet eller om bibelsyn.

LEDERPROFILER

Om pastorale lederes selvforståelse og lederprofil

av **David Kvebæk**

Sommeren 1992 holdt jeg noen forelesninger ved Predikantmøte i Kolding, Danmark. Temaet var: "Lederens selvforståelse i forventningenes verden". Målgruppen var predikanter, d.v.s. prester, forstandere og evangelister tilsluttet Evangeliske Kirkeråd i Danmark.

Forelesningene ble presentert uten manuskript. Den foreliggende artikkel er bygd på en av forelesningene. Hovedtankene er de samme, men artikkelen er i form og innhold likevel annerledes.

Bakgrunnen for det jeg skriver er min kliniske virksomhet. Som psykoterapeut har jeg flere enn 20.000 behandlingstimer. Mine pasienter har for en stor del vært ledere hvorav flere enn femti prester/forkynnere. Siden 1986 har jeg vært fulltidsbeskjeftiget med lederutvikling og personalutvikling innenfor offentlig forvaltning og det private næringsliv.

For utdyping av teorien anbefales min bok: "Det myndiggjorte mennesket", Aventura Forlag 1991.

Hva er ledelse?

Det finnes en lang rekke mere eller mindre spissfindige definisjoner på ledelse. Felles for de fleste definisjoner er at de røper et menneskesyn og eller et politisk syn.

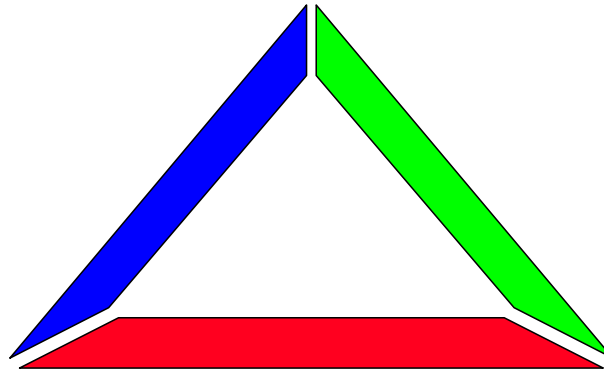
Ramser jeg opp endel velbrukte påstander vil de fleste være lett å kjenne igjen. Å være leder er ensbetydende med å være høvding, d.v.s. en person som har en opphøyet status hvis tanker, konklusjoner, valg og beslutninger er retningsgivende for dem han er satt som høvding over. Altså en maktposisjon som gir styringsrett. Kirken, og særlig innenfor legmannsbevegelsen og det frikirkelige miljøet, har dyrket sine høvdinger. Vår tid fostrer ikke høvdinger, men det mangler ikke på uttalte ønsker, endog bønner om at Gud må sende oss høvdinger.

Å lede er å lede mennesker. Derfor må en leder ha bestemte egenskaper som kan få folk til å akseptere hans råd, anbefalinger, direktiver og ordrer. En slik leder må ta opp i seg totalansvar, men dette krever at de han skal lede er villig til å overlate meget av sitt personlige ansvar til ham. Det autoritære organisasjonene - og nå tenker jeg ikke spesielt på Frelsesarmeen - aksepterer at det å være leder er å kunne lede mennesker.

Å lede er å kunne gå foran å vise vei. Best kommer dette til uttrykk i kirkens bruk av begrepet pastor, som betyr hyrde. Den fortsatte bruk av pastor som benevnelse på den kirkelige lederfunksjon er et vitnesbyrd om en utpreget konservatisme. Hyrden er et individ som er vesensforskjellig fra sauene. Han går på to, de på fire. Han går påkledd, de går nakne. Han har stav og skreppe, de er uten hjelperedskap. Han spiser fårikål, de eter gress. Han viser vei, de er prisgitt hordeinstinkt. Han er individualist, de er flokkvesener. Han har hjerte for fårene. Intet er enklere enn å mobilisere hjertelag for dem som står lavere på rangstigen.. Intet er vanskeligere enn å fremelske sympati for en på det samme planet når denne har fått det privilegium man mente seg berettiget til. Derfor stanges bukkene.

Det skrives bindsterke verker om ledelse. I disse bøkene kan vi finne betydelige teorier om hvordan ledere skal takle (les: manipulere) både motstandere og medarbeidere, hvordan de skal inspirere og motivere, delegere og oppmuntre, kontrollere og veilede osv. Med andre ord, her får man lære hvordan man skal behandle (les: manipulere) mennesker.

Personlig har jeg vært nødt til å forholde meg annerledes til både begrepet og fenomenet ledelse, og det ut fra det menneskesyn jeg har utviklet og som man kan lese om i boken "Det myndiggjorte mennesket", Aventura 1991. Å være leder er å være koordinator. Ledelse er kunsten å koordinere. Og det man skal koordinere er informasjon. Og disse informasjonene kommer oftest som forventninger fra tre forskjellige områder. (Se illustrasjonen)

Når det blir snakket om kirkens ledere, og da primært om pastorene eller prestene, blir det ikke vanskelig å finne de tre områdene som øver forventningspress på lederen - d.v.s. slik lederen opplever det, noe som kan være mer eller mindre tilfelle.

Lederen presses fra sitt marked. Det finnes altså noe som kan betegnes som markedsforventninger. Hvor finner vi så kirkelederens marked. I evangelisk kristendom vil det alltid være verden. I denne sammenheng kan vi snakke om omverdenen, eller det området som man vil oppsøke med sin "vare" eller budskap. Verden roper ikke direkte på kirkens hjelp, ei heller dens ledere. Men verdens behov, nød, er i seg selv et rop. Ledere har ulike antenner for disse signalene, derfor kan også forventningspresset fra omverdenen oppleves forskjellig hos enkelte ledere. Det som imidlertid er klart er at en god leder bør være utrustet med det verktøy som gjør ham i stand til å fange opp de riktige signalene fra omverdenen og formidle de riktige signalene tilbake til omverdenen. Hva dette verktøy er skal jeg ikke behandle her. Det er et utmerket tema for en predikantkonferanse.

Når ledere fanger opp signalene fra det behov som ligger i verden, så aktiviseres presset fra det andre området. Lederen får informasjon fra sine medarbeidere, de ulike personer, styre og råd som finns i hans "bedrift". Hvis alt fungerer normalt vil forventningspresset fra omverdenen påvirke medarbeiderne slik at deres forventningspress mot lederen øker i tilsvarende grad. Det skal og må gjøres noe - nemlig. Det sier seg selv at en klok leder utstyres seg med det verktøy som gjør det mulig for ham å fange opp signalene fra sine medarbeidere slik at nyanserikdommen blir best mulig. Men gjennom et slikt verktøy får han også anledning til å informere om hva han selv har av tanker og intensjoner.

Det tredje området representeres av de informasjonene som kommer fra lederens foresatte. Og disse informasjonene rommer selvsagt også forventninger. Representantene fra dette området er den store foresatte og ansetter - Guds selv,

derne st kirken og dens øverste myndighet og til syvende og sist menighetsrådet. Den leder som har utrustet seg med de verktøy som holder ham løpende orientert om oppdraget, d.v.s. de overordnede oppgaver, og som kan formidle lederens informasjon til Ham eller dem, vil stå i et utrolig fruktbart samspill.

En god leder tar imot informasjon og informerer på alle disse tre områdene. Og nettopp fordi han gjør det vil han lykkes med sin lederoppgave.

Nå kjenner jeg til at enkelte ledere - jeg tenker her på prester jeg har møtt - har stengt informasjonskanalen til sine medarbeidere i menigheten med den følge at han har fått store problemer nettopp med deres forventninger. Men ille blir det når han har blokkert informasjonskanalene fra sine oppdragsgivere, da har man kun sitt eget for godt befinnende å forholde seg til.

Ledelse er å koordinere informasjon fra omverdenen, sine medarbeidere og sine foresatte. God ledelse er å gjøre dette på en slik måte at behovene tilfredsstilles. Ikke av lederen, men som en følge av den sunne prosessen den avstedkommer.

Tre lederprofiler

Det blir av og til sagt at enkelte er født til å lede, men oftest trer lederegenskapene fram i forhold til den lederutfordring et menneske møter. Man lærer i livets skole. I de senere årene har det utviklet seg en slags kløppetro på at ledelse kan læres. Og visst er det meget man bør lære hvis man er kommet i en lederposisjon. Det finnes god og dårlig litteratur om ledelse. Fra mitt ståsted har jeg registrert at ledelsesguruer går sterkt ut med ett konsept for senere å skifte det ut med ett de selv påstår er betydelig riktigere og bedre. Det bør gjøres til en klok vane å søke å fange det menneskesyn som ligger til grunn for teoriene.

Det menneskesyn jeg har gjort meg til talsmann for kaller jeg Det myndiggjorte mennesket. Jeg kunne like gjerne kalle det for Det autonome mennesket, eller Det selvstendige mennesket, eller for den saks skyld Det ansvarlige mennesket. Uten troen på at mennesket kan myndiggjøres vil jeg alltid falle for fristelsen til å dele mennesker inn i ulike skikt og organisere deres samvirke ut fra et strengt hierarkisk mønster - det vi også kaller det pyramidale prinsipp.

De tre lederprofilene jeg nå skal beskrive representerer to forskjellige syn på mennesket. Det undermyndige mennesket, som vi kaller proletaren, har det opp gjennom historien vært flest av. Dette mennesket har hatt sin motpol i Det overmyndige mennesket, som det har vært langt færre av, men det de har manglet i antall har de til mon tatt igjen ved makt. Disse to hovedgrupper har levd i gjensidig avhengighet av hverandre. De har dannet hva man kan kalle en symbiose. En symbiose kan være fruktbar for begge parter, da man trekker på

hverandres ressurser ut fra aksept på ens egen og den andres plass i sammenhengen.

Slik jeg ser det har det menneskesyn som setter noen mennesker i båsen for underordnede og noen i båsen for overordnede vært rådende gjennom hele vår kjente historie. Og selv om det kristne budskapet forfekter et helt annet menneskesyn har kirken helt fra apostolisk tid like fram til i dag krampaktig holdt fast på det gamle. Dette finner vi igjen i konstellasjonene herre og slave (tjener), rik og fattig, jøde og greker, kristen og hedning, lærd og leg, mann og kvinne, hvit og farget osv. I alle disse konstellasjonene har nr. en står over nr. to.

Når jeg bruker benevnelsen myndiggjort om den tredje profilen så er det ut fra et annet menneskesyn, et som bunner i troen på det ansvarliggjorte mennesket. Vi kan lett bli enig om to ting. Først dette at mennesker ikke er ensartet, men enormt forskjellige. Dernest at ulikheten er blitt brukt til å rettferdiggjøre den hierarkiske organisasjonsstruktur.

Den kommunistiske ideologi, som i prinsippet dreide seg om at makten skulle være i proletarenes hender, har vist seg å være udugelig. Et slikt system resulterer i et diktatur der tendenser til forskjellighet holdes nede ved overvåkning og angiveri. Når proletaren får kunnskaper, ødelegges systemet. Kommunismen som politisk ideologi har avgått med døden.

I den markedsøkonomiske ideologi, slik den er blitt ivaretatt av den konservative høyrepolitikken, har man lagt styringsansvaret i de overmyndiges hender, d.v.s. i deres hender som har, eller styrer, kapitalen. Noen vil mene at denne ideologi har seiret over den kommunistiske og at håpet om vekst og utvikling i verden ligger i denne ideologi. Etter mitt skjønn er dette positivt galt. De mange signaler som nå kan registreres, slike som børs kriser og bank kriser, store og små bedrifters konkurser, økende arbeidsledighet etc., forteller tydelig at denne ideologi er truet.

Det moderne forbrukermennesket har mistet evnen til forvaltning. Det er en vesentlig evne som har sitt utgangspunkt i omsorgs fenomenet. Derfor er det så viktig at kirken gjenoppdager verdien i Jesu menneskesyn og lærer av hans holdninger til sine medmennesker. Han var den myndiggjorte og han myndiggjorde dem han stod i forhold til.

Det myndiggjorte mennesket er det selvstendige, det ansvarlige, det autonome mennesket. Fordi det kan stå elene har det alle forutsetninger som er nødvendig for å stå sammen med andre, ja hvem som helst. Den overmyndige vil ikke klare seg uten den undermyndige, og vise versa.

Disse tre lederprofilene finner vi igjen i kirken. Den overmyndige leder som umyndiggjør andre. Den umyndige leder som overlater ansvaret og styringen til andre. Den myndiggjorte leder som leder ved å myndiggjøre sine medarbeidere på alle plan.

Den undermyndige pastor

Det finnes et stort antall undermyndige pastorer i menighetene. Kanskje de aller fleste pastorer kommer inn under denne overskrift. Det er bare på prekestolen de kan utøve makt.

Blir det snakk om ansettelse kjenner vi til at de "saftige" kallene kan de undermyndige pastorer slutte å drømme om. Inntil nå har man i den biskoppelige Metodistkirke aldri ditt den undermyndige pastor de største utfordringer. Disse tause, som ikke skriker opp om uretten, tar til takke med det de får. De gråter ut sin sorg ved konas skulder og rister sorgen av seg. De trøster seg med bibelord og går trofast til sin dont på de steder de blir sendt.

I møte med menighetens råd og styrer har den undermyndige pastor lett for å legge øret til folkemeningen og sin skute opp mot vinden og seiler etter beste evne den forventede kursen. At de store forandringer uteblir skyldes det enkle faktum at menighetslegemet vil avstøte alle fremmede inplanter. Man trives best som man har det. Kirkevekst for disse er at utenforstående mennesker skal komme inn i rekkene og bli som dem.

De undermyndige pastorer særpreges av trofasthet og lydighet mot systemene. Det ville ikke falle dem inn å rette kritiske spørsmål til det hevdvunne. Deres trassevne, deres rebellenergi og deres behov for å markere sitt revir ble trolig utryddet før de kom i kirkens tjeneste. Kanskje var det slik at deres snillhet ble tiltrukket av den fredelige siden av kristendommen. De representerer på mange måter det stabiliserende elementet. De tar vare på detaljene og er de små menigheters eksistensgrunnlag.

De ber trofast om vekkelser, men ser aldri på seg selv som den som er utvalgt til å formidle den. De drømmer om å få besøk av en glittrende ener ad modum Billy Graham. Og dør de uten at han kom på besøk så trøster de seg med den bibelske tanke at noen skal så der andre skal høste.

Den umyndiges sårbarhet ligger i myndighetsdelen av hans selvfølelse. Han har ikke trygghet i forhold til kunnskaper, erfaringer, ferdigheter og initiativ. Kvinner som blir pastorer har en tendens til å overkompensere det som for kvinner tradisjonelt sett har vært underutviklet, nemlig myndighetsfenomenet. Å bli biskop er nok gjevt, men å bli den første er toppen. Ikke alle kvinnelige pastorer har en undermyndig selvfølelsesprofil. Noen har faktisk en overmyndig. Det er de som legger ned sine krefter i kunnskapstilegning, i ledelses og organisasjonsteorier, i å delta i styrer og råd og bli ledere av komiteer og utvalg, men som ikke får tid til omsorgsfunksjonene, slik det forventes av dem hjemme og ute i menigheten. For disse er det lettere å prioritere myndighetsoppgaver enn omsorgsoppgaver.

Men hva er denne overmyndighet? Sikkert ikke noe annet enn en konvertert overmyndighet, slik vi også finner den hos overmyndige menn.

Undermyndige pastorer kan, hvis de er oppfinnsomme, plante ideer i sine menighetsrådsmedlemmer for senere å støtte de konkrete forslag som disse medlemmene fremlegger som sine egne. Denne form for manipulering er utbredt men gir ikke alltid god samvittighet, det vet jeg av egen erfaring.

Undermyndige pastorer kan saktens bli godt likt, men det folk opplever som godhet kan være uttrykk for noe annet, f.eks. kamuflert feighet. Men da man belønnes etter andres oppfatning og ikke etter ens egen, kan en slik person høste bra med laurbær likevel.

Det er først og fremst etter lang tjeneste problemene melder seg. Man kan oppleve depresjoner som har sitt utspring i en gjennomtenkning av sin livsoppgave. Man kan spørre: Hva fikk jeg egentlig gjort? Var det slik det skulle være? Var dette alt? Og finner man da ingen plausibel argumentasjon som man kan føre til sitt forsvar, ja - så kan en ordentlig depressiv nedtur komme. Men nå hører det med til det undermyndige menneskets livsstil å narre seg selv ved å gjøre seg selv uansvarlig for det livet og det arbeid det har utført. Man dør kanskje "lykkelig" uvitende om at man hele tiden var ulykkelig.

Den undermyndige pastors liv og arbeid vil trolig ikke gi ham strykkarakter, verken av Gud eller andre. Ingen står for noe annet enn det man har forstått.

Den overmyndige pastor

Det finnes selvsagt flere modeller for utøvelse av overmyndighet. Det vil kreve for mye tid å behandle alle disse. Men ettersom vi befinner oss i en frikirkelig sammenheng kan det være på sin plass å hente eksempler derfra.

De senere årene har det vokst fram endel nye skudd på det gamle vintreet. Enkelte av disse synes å ha et voldsomt vekstpotensiale. I så måte kan det vitne om villskudd - de vokser jo gjerne hurtig. I alle fall er det tilfellet på rosebusken. Som leder for slike nye utvekster står gjerne- hva jeg kaller - en overmyndig person, en med et betydelig karisma.

Når jeg karakteriserer slike lederprofiler har jeg ikke en konkret person som studieobjekt. Det går mer på summen av inntrykk jeg har fått ved å iaktta mange. Her er noen karakteristiske trekk.

1. De gir uttrykk for at de har en sterk opplevelse av utvelgelse. De er herrens utvalgte. Men i stedet for at dette skulle fremkalle ydmykhet oppleves de heller å være rigid, en holdning som mange oppfatter som lederkvaliteter.

2. De synes å ha en meget sterk assosiasjonsevne, eller ide-strøm. Dette oppfatter de ikke som et spesielt trekk ved personligheten, men som Herrens direkte tale til dem. Deres egne tanker får for dem selv den største betydning. De forplikter seg selv overfor dem som om det var deres Herres tale. Og når

tankene artikuleres (helst fra talerstolen) forventer de at tilhørerne også skal forplikte seg på dem.

3. I møte med verdens nød har de klare forestillinger om at deres oppgave er å berge. Ofte appellerer de med den gevinst den oppnår som går inn i bergingstjenesten - de vil finne den meningsfull, de vil oppleve stor glede osv. Og alt dette er vel og bra, men når disse motivene blir stående i fokus og ikke den nødstedtes behov og verd, blir det heller snakk om å lykkes som organisasjon enn å lindre nød.

4. De opererer med standarder for hva som er riktig og galt, godt og ondt. Disse standardene formes etter en mal som gagnar deres egen virksomhet. Og selv står deres person sentralt i denne problemstilling, d.v.s. standardene står i forhold til deres subjektive oppfatning av verdspørsmål.

5. De holder seg misunnelsesverdig godt orientert om hva som skjer i samfunnet. De har også en overbevisende måte å føre sine synspunkter over de enkelte forhold. Eks. under yappetidens enorme fokusering på materiell velstand og økonomisk fremgang stod herlighetsteologien sentralt hos dem. Den appellerte i to retninger. Først til deres egen forfengelighet. Derneft til mennesker som var fanget av yappefeberen og trengte kirkens velsignelse til å fortsette på mammons avenyer.

6. De har gjort Den Hellige Skrift til sitt private skattkammer. De fremstår med Guds ord på en slik måte at de oppfattes om "dem der har nøkkelen" til forståelsen av ordet. De vil gjerne bli oppfattet som slike nøkkelmennesker. At deres forkynnelse har ofte preg av å være forførerisk, og i så fall kan den kalles demagogisk - som betyr at man søker å vinne tilhengere ved hjelp av usaklig agitasjon.

7. De utrufter seg gjerne med et mangslunget organisasjonsapparat, men felles for de fleste er at demokratiet er avskaffet. Makten og myndigheten sitter hos Herren og skal utøves av den han har utpekt, og det er uten unntak vedkommende leder selv. I så måte har deres organisasjon mange likhetstrekk med et diktatur. Og i våre dager, hvor økonomi er et nøkkelord i det religiøse arbeidet, betyr det at disse lederne kan komme til å styre betydelige pengeressurser og eiendomsressurser. Noe som kan bety at de i oppgangstider kan markere seg som betydningsfulle vis a vis de verdslige næringsinstitusjoner.

8. De samler rundt seg en stab av velutrustede mennesker med lav selvfølelsesprofil - undermyndige. Disse kan ha topp utdannelse og inneha utmerkede toppstillinger i næringslivet, men de er alle villige til å underkaste seg den religiøse lederens autoritet. Det utvikler seg et gjensidig avhengighetsbehov hos begge parter med gjensidig lojalitet og beskyttelsestrang.

Å gå mot sin leder av denne karakter kan vise seg å bli ubehagelig. Enkelte av disse lederne nøler ikke med å ta i bruk dramatiske virkemidler for å holde opprør og protester nede. Mange har falt for fristelsen til å diagnostisere oppvigerne som besatte av en ond ånd. I relasjon til det de selv mener er ideelt

og godt vil enhver tanke som rommer noe annet bli oppfattet som vond, endog ond, og da er veien kort til å kalle vedkommende person som besatt av det onde, som er identisk med den onde.

9. De har en tendens til å ville bevilge seg selv privilegier. Disse privilegiene er da bare for dem og ikke andre. De annonserer ikke slike privilegier, men den stormannsgalskap de er rammet av gjør at de unner seg både det ene og det andre. Vi ser det i måten de kler seg på, de kjøredningene de benytter og de husene de bor i. Argumenteringen deres er enkel og primitiv. De er Herrens manequiner. Gud som bor i himmelsk herlighet vil da gjerne se at hans tjenere på jorden også skal bo standsmessig. En kostbar bil blir for dem et vitnesbyrd om at Herren er raus og gavmild og vil sine barn det beste (bilmerket).

10. De har et helt spesielt forhold til kjærlighetsbegrepet. De ser ikke forskjell på agape og eros. I sin blindhet ender noen av dem i skjøgens elskovsrede av "pur" hengivende "kjærlighet". At noen forsvarer sitt handlingsmønster overfor seg selv kan tyde på at de har en selvopplevelse som grenser mot storhetsdelir. Disse overmyndige selvfølelsesprofiler preges av et betydelig omsorgsbehov som kan slå ut som umettelig seksualappetitt. Når man så setter seg selv over de etiske retningslinjene - fordi de er på parti med lovgiveren - blir det til at de lever etter lystprinsippet, d.v.s. "har du lyst har du også lov". "Har Herren gitt deg lyst gir han deg selvsagt også lov" lyder det primitive resonnementet. De forstår ikke forskjellen på begrepene "å elske" og "å elske med". Blir de tatt på fersk gjerning - og noen blir visst det (prostituerte har ikke taushetsplikt) - så appellerer de til sitt folks dårlige samvittighet, for hvem har ikke et eventyr de skjuler. DE ber offentlig om tilgivelse og regner med at de får den. Gud tilgir jo alltid, ikke sant?

11. Overmyndige pastorer har en tendens til å appellere til tilhørernes følelsesliv. Det virker som balsam på såre hjerter i en tid av følelseskulde og omsorgssvikt. Mange opplever at de "får noe" under disse personers prekestol.

12. Overmyndige pastorer har ingen skrupler når det gjelder å tappe små og mellomstore menigheter for medlemmer. De kaller tilstrømningen "vekkelse" og får ytterligere bevis på at de er på rett vei. De kommer aldri til prestemøter eller konferanser hvis de ikke er innbudt til å tale. Mon tro om de bærer på en viss porsjon dårlig samvittighet - tross alt?

13. Overmyndige pastorer beviser i ord og gjerning at de fritar sine tilhengere for personlig skyld og ansvar. De gjør det ved å produsere svar på alle spørsmål og løsninger på alle problemer. Deres trosforkynnelse er et sentralt element i deres arbeid med å få makt over mennesker. Sterk tro og svak tro har med prestasjonsevner å gjøre. "Du tror ikke sterkt nok, derfor skjer det ingen ting". "Mirakelet er Guds svar på menneskets trosprestasjon". I sjelesorgen kan den overmyndige pastor komme i skade for å manipulere konfidenten ved sine begreper om tro og tvil.

14. Overmyndige pastorer har skapt fortvilelse hos mange undermyndige pastorer. De tapper deres menigheter for medlemmer. Medlemmene sier: "Vi går selvsagt dit vi får størst utbytte". En uttalelse som vitner mer om griskhet enn om vilje til ydmykt arbeid.

Slike situasjoner avstedkommer opplevelse av åndelig tilkortkommenhet hos de trofaste sliterne. Den overmyndige suksess-pastor vokser mot skyene og den undermyndige synker i støvet og trues med å raderes ut av de pastorale rekker. "Gud-har-glemt-meg-syndromet" kan lett utbre seg i slike miljøer. Noen undermyndige dras mot disse "store personligheters" tabernakler. Noen vekkes til det de kaller selvinnsikt og blir deres protegeer. Andre gjør det ikke da de vet hva de har og ikke hva de får ved å fylkes under den overmyndige fane.

Nå er det selvsagt de helt ekstreme tilfeller at man kan finne disse kjennetegn i en og samme person. Det jeg beskriver som overmyndig utgjør en skala av pastorale personlighetprofiler. Noen har få, og noen få har ekstremt mange av disse kjennetegn. Men felles for dem alle er at omsorgsevnen i deres personlighet er for dårlig utviklet. Den siden av deres selvfølelse er et skrikende behov, men et behov blir når det presenteres, gjerne oppfattet som en ressurs. Man skal ha mye innsikt i disse forhold for å forstå forskjellen på behov og ressurs.

Den myndiggjorte pastor

Da jeg skrev boken "Det myndiggjorte mennesket" spurte forleggeren om jeg kunne lage en oppstilling av navn på mennesker jeg hadde møtt som jeg mente kunne kalles myndiggjorte. Jeg kom da i den samme forlegenhet som John Wesley da han ble spurt om han visste om noen man kunne kalle kristelig fullkommen. Han tenkte seg grundig om og antydte noe om en eldre same han kjente som En slik liste skal selvsagt ikke presenteres. Vi er alle underveis. Pastorer som andre ledere har en tendens til å snu kappen med vinden. De sjefer nedover i systemene og bukker oppover. For å kunne kare seg i et pyramidalt organisasjonssystem må en ha en viss smidighet i sin selvfølelse. Man kan bruke sin myndighet mot dem man har definert under seg (undersåtter ev. tilhørere) og får trofasthet og omsorg tilbake. Man kan ikke bruke sin myndighet mot dem man har over seg i systemet for da får man bare bråk tilbake. Mot dem bør man forholde seg ydmykt og tjenende, eller bukkende om du vil. Det er dette som er de fleste pastorerers hverdag; - man vil ha fred for enhver pris.

Å snakke om myndiggjorte pastorer er derfor vanskelig. Deres selvfølelseprofil har en velutviklet myndighetsdel. D.v.s. at de er i besittelse av kunnskaper, erfaringer, ferdigheter og initiativ. Dessuten har de en velutviklet omsorgsdel. D.v.s. at de har utviklet evnen til nærhet, ømhet, varme og

innlevelse. I tillegg til dette har de satt alle disse personlighetsressursene inn i en ansvarlig sammenheng.

Det er snakk om pastorer som har en annen psykologisk styringsmal (mønster), eller kall det paradigma. De er nemlig førstepersoner. De har byttet ut andrepersonidentiteten med førstepersonidentiteten. De står ikke utenfor sitt Jeg, som de to andre profilene gjør, der den undermyndige ser på sitt Jeg og forakter det og vil helst drepe det og tilintetgjøre det, og der den overmyndige ser på sitt Jeg og beundrer det, elsker eller dyrker det. Den som står i sitt Du er andreperson, og som andreperson blir man narsissistisk opptatt av seg selv. Men den som står i sitt Jeg er seg selv, er sitt selv. Og fra denne plassen ser man ikke sitt Jeg - eller seg selv. Den som står i sitt Jeg vil oppdage sitt Du, sin neste, de andre menneskene.

Den myndiggjorte pastor har altså - som den bortkomne sønnen i Jesu parabel - kommet til seg selv. Og den som er kommet til seg selv er ansvarliggjort for alt i sitt liv. Først da kan man erkjenne skyld, først da kan man bekjenne synd, først da kan man gjøre bot, først da kan man tjene, for det er først da man har sitt Jeg som ansvarlig base for sitt liv.

Noen vil spørre: Men hva med Guds plass i et slikt bilde? Hvor befinner Jesus seg i en slik persons liv? Og er det ikke slik at det ideelle ved å være en kristen er å bli ledet av Herren? Til dette vil jeg svare: Så langt jeg har evnet å trenge meg inn i Jesu menneskesyn så synes jeg at jeg ser klare trekk av hva jeg kaller troen på det myndiggjorte mennesket. I møte med Bartimeus ved Jeriko intervenerte han ikke i hans sykdom. Jesus så vel at mannen var blind, og at han var fattig, men likevel grep han ikke inn i hans liv med sin allmakt. Han utfordrer Bartimeus. Han myndiggjør ham. Han spør: "Hva vil du jeg skal gjøre for deg?" Det er altså ikke Jesu egen mening om mannens situasjon som bestemmer Jesu handling. Det er Jesu respekt for hva mannen mener som vi ser i denne scenen. Hadde Jesus helbredet Bartimeus blindhet på direkten så og si, så hadde han samtidig tatt fra ham hans levebrød. Han levde av sin blindhet. Hadde han gjort tiggergangen om til en slags Sarepta krukke som aldri ble tom for penger, ville han trolig forvent ham. Han gjorde ingen av delene. Han myndiggjorde Bartimeus! Bartimeus fikk det som han ønsket. Det største mirakelet ligger ikke i helbredelsen av Bartimeus blinde øyne. Slikt må man kunne forvente når den levende Guds Sønn er i aksjon. Det store miraklet, slik jeg opplever det, ligger i det at Jesus gjør Bartimeus ansvarlig for sitt valg. Bartimeus kunne ikke tigge mere fra den dagen. Han hadde valgt en annen måte å brødfø seg på, en annen måte å leve på.

Jo jeg ser på mennesket Jesus som et myndiggjort menneske. Han var alle tjener, men ingens trell. Han snudde ikke kappen etter vinden. Han sjefet ikke nedover og bukket oppover. Han var hel i alle sammenhenger. Han stod i sitt Jeg, og derfra elsket han sine medmennesker. Så stor var hans kjærlighet at han

kunne bed Gud i himmelen om å tilgi sine ugjerningsmenn. De visste nemlig ikke hva de gjorde.

Den myndiggjorte pastor kjennetegnes på hans holdning til sine medmennesker. Hans forkynnelse er myndiggjørende, hans kommunikasjon er myndiggjørende, hans handlinger er myndiggjørende. Han er selvstendig og ansvarlig for det som er hans, og han kjennetegnes ved at han ikke tar ansvar for andre, da han vet at det er ensbetydende med å ta ansvaret fra dem, og det er å umyndiggjøre dem.

Tiden vi nå opplever er spesielt interessant sett ut fra filosofien om det myndiggjorte mennesket. Betrakter vi den politiske situasjonen i verden legger vi merke til at de undermyndiges regimer, slik de er kommet til uttrykk i de kommunistiske samfunn, har kollapset. Disse fungerte ved at proletariatet overløt makt og myndighet til den overmyndige leder, diktatoren. Ved bevisstgjøringsprosessen falt systemet på sin egen urimelighet. De undermyndiges regimer er kjent udugeliggjorte. Men hva med de overmyndige menneskers regime? Her er det snakk om kunnskaper, erfaringer, ferdigheter og initiativ og et åpent marked. Enhver med litt tæl i seg skal nå kunne få anledning, endog rett til å bli sin egen lykkes smed. Økonomi er ikke lenger et bytteobjekt, det er blitt en maktfaktor. Men det forutsettes at noen kan utnyttes. Den tredje verdens transistorradioer har fått den borgere til å vokse. Kunnskapene, erfaringene, ferdighetene og initiativet vokser fra time til time. Det er bare et tidsspørsmål om når den filosofi som forfektes i vår vestlige verden avgår med døden. Den har alt blødende banesår. Her er nok å nevne de store rystelser vi registrerer i den skandinaviske økonomien og i USA.

Det finnes altså et tredje alternativ, det myndiggjorte menneskets alternativ. Vi som pastorer må arbeide på vår egen personlighet slik at vi utvikler en identitet som er i tråd med den tillit og tro Jesus har vist oss.

Skulle vi falle for fristelsen til å kalle dette helliggjørelse er jeg redd vi overlater ansvaret til Gud og hans Ånd. Og skjer det ingenting vil vi rasjonalisere og si at Gud ville det annerledes.

Så langt jeg har forstått Guds vilje så har han det motsatte ønske. Han vil overlata ansvaret til oss. Det er når vi tar det ar vi vil møte hans Ånd som den rikeste av alle inspriasjonskilder og den sterkeste kraft i all vår kamp mot synden og det urettferdige.

Myndiggjorte pastorer vil forkynne et myndiggjort evangelium. Og det som kommer ut av dette er at all æren for all vekst og framgang i verden tilfaller Ham.

NYE DIMENSJONER I PASTORAL OMSORG

av **Roger B. Knutsen**

Fundament

Denne artikkel er opptatt av å finne en ny innfallsvinkel på pastoral omsorg. Anliggendet er viktig på grunn av den generelle usikkerhet når det gjelder innholdet i den kristne omsorgen og følelsen av fremmedgjorthet overfor den bibelske forståelse av den pastorale funksjon.

Pastoral omsorg har ett fundamentalt siktepunkt, å hjelpe til kjærlighet. Å hjelpe til med å gi og motta kjærlighet. Jeg ønsker ikke å se bort fra håpet som en annen sentral funksjon, men for meg har kjærligheten blitt fokus for den pastorale omsorg. Nye dimensjoner i pastoral omsorg må også innebære nye metoder for å identifisere og aktivisere det profetiske budskap om å elske sin neste, i betydningen ethvert menneske. Dette evangelium må forkynnes både i ord og gjerning.

Pastoral omsorg innen menighetslivet er definert så "smalt" når det gjelder den spesialiserte pastorale rådgivning, at båndene til den generelle forsoningsteologien er blitt spinkel. Det som trengs i vår prestegjerning er en ny innfallsvinkel som er mindre klinisk orientert og bedre fundamentert i forsoningsteologien. Denne smale definisjon angående pastoral omsorg bidrar til en nedtoning av behovene i våre menighetsfelleskap.

En skapende spenning

De nære bånd mellom den tradisjonelle pastoralteologi og den psykologiske tilnærming til menneskets personlighet gjennom førstehånds problemopplevelser, er anerkjent i vide kretser i dag, og har gitt støtet til en av de mest innflytelsesrike bevegelser i den teologiske utdanning, nødvendigheten for en pastors forberedelse som rådgiver.

Førstehånds erfaring med mennesker i vanskeligheter er grunnlaget for den kristne sjelesorg. Både de psykologiske og sosiologiske disipliner må bli tatt i bruk når det gjelder forståelsen av og strategien for behandling av problemene. Og vi finner betydelige spenninger når det gjelder den pastoralteologiske forberedelsen til menighetstjenesten. Den kliniske innfallsvinkel er populær blandt prestene og har en tendens til å skape en situasjon hvor pastoralteologien utvikler sin egen drivkraft og retning, til og med sin egen "teologi".

Denne vektlegging på den kliniske tilnærming bekymrer meg, en bekymring som er forårsaket av vår tids følelse av frustrasjon og usikkerhet når det gjelder den kristne omsorgs sanne natur, men som også skyldes en følelse av fremmedgjøring overfor den bibelske forståelse av prestens/hyrdens rolle. Delvis er denne forvirring en frukt av den dominerende plass psykologi og sosiologi har fått gjennom sin interesse for psykiske problemer og hvordan disse kan elimineres.

Denne spenning kan imidlertid bli benyttet til å bygge broer av forståelse mellom de ulike synspunktene. I forsøk på dette, presenterer jeg i de følgende linjer en artikkel som tar for seg et mulig alternativ til pastoral omsorg i den lokale menighet.

En klargjøring og definisjon av begrepet "forsoning".

Det har skapt en del forvirring at betydningen av det engelske begrepet "atonement" (soning) er endret fra den opprinnelige betydning da bibelen ble oversatt. "Atonement" var ikke synonymt med "reconciliation". Det hebraiske ordet som er oversatt med "atonement" betydde opprinnelig "å dekke over" eller "stryke ut". Det kan også ha rommet begrepet "utsoning" eller "bot" - noe som måtte gjøres før synderen kunne få sin forgåelse ettergitt. Med sikkerhet har det ikke inkludert noe i retning av å formilde en vred Gud. I GT er det alltid Gud selv som etablerer syndoffertualer ut fra sitt ønske om å forsones, hevder eksegetene. Dette er viktig. Vi må skaffe ingrediensene til offeret og gjennomføre ritualet, men det er Gud som står bak selve forsoningen og forsoningsviljen (2.Kor.1:8f).

NT taler ikke om Guds som den som blir forsonet med mennesket, men om mennesket som blir forsonet med Gud. Gud er forsoneren; han er den som tar initiativet, ved Jesus Kristus, for å skape forsoning.

I min søken etter en personlig teologi for pastoral omsorg har jeg funnet at Dietrich Bonhoeffers skrifter er et solid fundament å bygge på og som har gitt meg støtte i min gudstro. De har hjulpet meg frem mot en ny forståelse av en pastoral omsorg som er bygget på den forsoning Gud har gitt gjennom Jesus Kristus.

En ny oppdagelse

Denne artikkel er opptatt av å finne en ny måte å oppfatte pastoral omsorg på. Det er vår tids usikkerhet i forholdet til den kristne omsorgs sanne natur og følelsen av fremmedgjøring i forholdet til den bibelske forståelse av prestens rolle i menigheten som står bak dette behov. Delvis skyldes denne usikkerheten den suksess psykologien og sosiologien har hatt i sin fokusering på årsakene til menneskets problemer og hvordan disse problemene kan løses.

Det er imidlertid visse sider ved den tradisjonelle sjelesorg som bekymrer meg. Speiselt gjelder det betydningen av den pastorale autoritet og den fortapthet som skal finnes hos mennesker presten er kalt til å tjene. Jeg forsøker å finne en kristen tilnærming hvor hvert individ blir behandlet som en person med en viss modenhet, og ikke som et forlatt barn som trenger en veileder, en "vokter".

Likevel er det umulig for meg å avvise alt i fortiden so irrelevant. Ved å gjøre det, ville jeg fremvise en svært umoden holdning til alle forgjengere i tidligere generasjoner. Like fullt kan jeg ikke behandle fortiden som en hellig og uangripelig gjenstand.

Mye av den nyere litteratur på pastoralteologiens område er så spekkfull av psykodynamisk innsikt og rådgivningsteknikk at det synes som om tidligere tiders pastoralteologi er nesten glemt.¹

Harvey Cox har antydnet i sin bok "Turning Point" at det stort sett er negativ lærdom man kan hente fra den kristne ortodoksiens historie. Han antyder at "vi kan lære mer av kjetterne og skismatikerne enn av de ortodokse".² Det kan ha vært at deres samtid ikke vr moden for deres visjoner, men det er ikke sikkert det er for tidlig for vår tid.

I sin glimrende historiske gjennomgang av klassiske skrifter om pastoralteologi, har W.A.Clebach og C. R. Jaekle i sin bok "Pastoral care in historical Perspective" forsøkt å hente frem til gjenoppdagelse den rikdom og variasjon som virkelig finnes i vår fortid når det gjelder pastoralteologi.

Dersom jeg støter på vanskeligheter i den tradisjonelle pastoralteologiens metode, er det neppe overraskende at det blir stilt spørsmål ved presterollen som sådan. Tidligere ble patoralrådgivning forstått og akseptert som en funksjon som den ordinerte prest innehadde. Men ved nærmere gransking er jeg også blitt noe usikker på om ordinasjonen egentlig bringer en spesiell innsikt og kompetanse til patoral omsorg.

Integritet

Hva venter et menneske med problemer av "hjelperen"? Det er vel slik at dersom jeg kan hjelpe et menneske som trenger det, ville jeg gjøre det fordi menneskelig erfaring har utviklet en bestemt form for personlig integritet. All ekte omsorg for mennesker i vansker, springer ut fra denne integriteten. Uten denne er hverken ordinasjonen eller veiledningsteknikk til noen hjelp.

Relatert til denne personlige integritet er også en karaktermessig kvalitet som jeg velger å beskrive som ærlighet. Dersom jeg har integritet kan jeg ikke kompromittere det jeg anser som sannhet. Å ha integritet er det samme som å ha en viss indre styrke som motstår enhver form for kompromiss. Ærlighet i forbindelse med integritet kan ikke tolkes som svakhet, dogmatisme, eller stahet som ikke er villig til å erkjenne feil i seg selv.

Integritet er å være i nærkontakt med seg selv, det indre selv som er så mysteriøs og like fullt uerstattelig. Det største problemet som møter oss som prester, er at så mange har mistet kontakten med vår t virkelige selv, og derfor lar oss drive med strømmen uten selvrespekt som mål.

For å være sann mot mitt indre må jeg erkjenne mine egne begrensninger, og det ubegrensede og grenseløse ved den Høyere Makt. Ved å miste meg selv, finner jeg meg selv.

Ved å beskrive pastoral omsorg som et uttrykk for integritet forsøker jeg ikke å lansere den kristne omsorgen som et høyere kall somer forbeholdt dem som er gode eller hellige og dermed utenfor og over enhver tilnærming. Du må ikke være spesielt dyktig eller intelligent for å utføre pastoral omsorg. Alt som skal til, er å dele med andre den personlige erfaring av Jesus Kristus som venn og frelser.

Jeg tror derfor det er svært viktig at vi omhyggelig balanserer nødvendigheten av kompetanse og akademisk kunnskap som så lenge har dominert pastoral omsorg. Jeg snakker om det å bringe frem den personlige integritet og likevekt, ikke kunnskaprik og profesjonell veiledning. Begge sider er viktig. På dette punkt kan Abraham Maslows behov hierarki benyttes om et nyttig redskap for å beskrive kjærlighetens sammenstte natur. Vår tidligste erfaring av kjærlighet er knyttet til overlevelse. Familien gir oss den kjærlighet som får oss til å forstå hvem vi er. Ut fra denne grunnleggende forståelse strekker vi oss ut etter verdier som ligger utenfor våre egne behov, og vi oppdager en verden som trenger oss. Dette er den bibelske progresjon som det dobbelte kjærlighetsbud, å elsk sin neste som seg selv, utvirker.

Det er dette det Nye Testamentet kaller agape. Det fører oss utover den trygghet og komfort som finnes innenfor våre egne trange grenser og leder oss til vankeligere og mer risikobetonete konfrontasjoner. Agape gir oss en konstat følelse av utilfredhet og rastløshet når vi forsøker å finne et passende sjul for oss selv.

I bildet av pastoral omsorg i kjærlighetens tjeneste kan det være vanskelig for oss å se at profesjonalismen har en plass. Dette skyldes at vi tolker profesjonalisme alt for smalt. Begrepet har endret karakter, og i vår tid har det en ganske bestemt referanse.

Opprinnelig refererte begrepet til den offentlige utleggelsen av troen assosiert med et liv i troens lydighet. Det hadde vært lett å falle for fristelsen til å hevde at profesjonalisme ikke er en del av pastoral omsorg og derfor irrelevant å diskutere i denne sammenheng. Men det ville ikke hjelpe oss i vår undersøkelse om hvorfor historien og samfunnet har satt denne merkelappen på denne bestemte delen av vår tjeneste og kalt den "profesjonell".

Kallstanken

Begrepet kall kommer fra det latinske *vocatio*, i betydningen; et kall fra Gud. Å oppdage sitt kall, er å oppdage hvordan ens evner og muligheter passer inn i Guds plan og hensikt.

Fordi vi lever i en verden av synd, er det nødvendig forstå kallsbegrepet på nytt. Dette innebærer at vi beveger oss bort fra en skapelsesteologi til en nådesteologi. Nåde bringer nytt håp, og håpet lar oss se på fremtiden med en følelse av forventning og fullendelse.

Vi kan definere det kristne kallet innenfor håpets kontekst. Nå blir kall en tjeneste. I teologiske termer er ordet tjeneste en oversettelse av det greske ordet diakonia, som betyr; oppgaven med å tjene ved bordene.

I NT og ned igjennom kirkens historie, har tjenerrollen som en livsstil og som Jesus Kristus er eksempel på, vært et problem for det kristne samfunn som er kalt til å gå i Hans fotspor. Men det er også blitt en flukt for dem som ble ordinert i kirkens tjeneste fordi de ble sett på som overordnede, og de som ikke ble ordinert, ble oppfattet som mindre kristne.

Å tale korrekt om kall og tjeneste i pastoral omsorg vil si at man må avvise den profesjonelle modellen. Videre er det mulig å være en ordinert prest uten å være "overordnet". Det er også mulig å forsøke å være profesjonell på en måte som understreker tjeneste og ikke en høyere posisjon. Det finnes en måte å være profesjonell på som er kallsmessig i sin karakter.

Den ordinerte prest har en annen status enn andre kristne. Han er en utsending for Kristus. "Så er vi da utsendinger for Kristus".³ Den ordinerte prest er en person som regelmessig bringer videre både i ord og gjerning det kall som alle kristne deler.

Den pastorale omsorgs dilemma i dag

Enhver ny dimensjon av pastoral omsorg vil slå feil dersom den bare er opptatt med å utvikle nye teknikker og ferdigheter. Teologisk kreativitet i et fellesskap av varme er heller intet substitutt. Pastoral omsorg uten forkynnelse av evangeliets utfordring til kjærlighet vil før eller senere gå i oppløsning av seg selv. "Kerygma" er om kjærlighet som omslutter mennesket med en kraft som både dømmes og frigjør. Denne evangeliets egg skjærer igjennom den alt for lette oppfatning av pastoral omsorg, til en omsorg som bare angått enkeltindivider. Anger, bot, nyvurdering og ny frimodighet til å kjempe mot det onde, alt må være til stede hos dem som påberoper seg pastoral omsorg for andre.

Dette aspekt ved pastoral omsorg er ofte blitt forbigått av den mer populære "kliniske" modellen for undervisning i pastoral omsorg og pastoral rådgivning. Denne modellen er ikke god nok for våre familier i dag. En av de største hindringene er at de forventede kvaliteter hos den kyndige veileder er ganske annerledes enn det som kreves når det gjelder effektiv "politisk" innflytelse. En profet kan ikke unne seg hyggen ved å bli oppfattet som en varm, fleksibel og ikke-dømmende personlighet av de krefter som profeten forventes å skulle påvirke. Profeten må skjære igjennom de aksepterte forventninger og normer, gjøre det uakseptable synbart og beskrive det som det er, egosime, stolthet og maktlyst. En slik profetisk konfrontasjon må ikke forveksles med konfrontasjonsteknikker i psykoterapi eller rådgivning, for innefor den terapeutiske rammen retter utfordringen seg kun mot individet som sådan. "Men i den profetiske sjelesorgens ånd er det sosiale stoffet selve målet, med sine innvevde vaner eller urettferdige maktbruk." ⁴

Utenfor prestekontoret er faremomentene mye større. De som proklamerer kjærlighet i åsynet på urettferdigheten, fattigdommen og hatet, konfronterer de samme kreftene som korsfestet Kristus.

Derfor må de nye dimensjoner ved pastoral omsorg inkludere nye metoder for å identifisere og plassere det profetiske budskap om "kjærlighet til sin neste", i betydningen ethvert medmenneske. Dette evangelium må bli forkynt både i ord og gjerning. Dette krever dybdestudier av bibelske og teologiske emner som har forbindelse med temaet "elsk din neste". Videre krever det en kristisk holdning til den frigjørings og politiserte teologi som har utviklet seg i land hvor sosial urett er på sitt verste.

Utfordringen i dette profetsike budskap om forsoning må vi holde fast ved på tross av kritikk og opposisjon, fordi det er et forsøk på å gjenoppdage den opprinnelige kristendom. Dette er et budskap som inneholder misnøye med vold, urettferdighet og sosial diskriminering, og ut fra dette må det utvikle seg konkrete forslag til handling.

De fleste av oss har til gode å skulle møte konsekvensene av dette, og ha styrke i denne opposisjonen mot enhver forandring som underminerer dagens

maktstrukturer. Nye dimensjoner i pastoral omsorg må også innebære en viss beredskap til lidelse, fare og ydmykelse som kan være forbundet med det å følge i Jesu Kristi fotspor.

En ny modell

Den handler om å hjelpe enkeltpersoner/familier til å møte livets utfordringer annerledes.

Det eksisterer en spenning mellom den "utenfor" og menighetens fellesskap. Uten en løsning på dette problemet, vil prester og menigheter oppleve en åndlig lammelse som fører til stagnasjon av den åndelige veksten, og dermed aksepterer ma status quo. Forsoningsprosessen kan begynne når denne spenningen er brutt og enkeltmennsker settes fri. Gud har ikke gitt oss Kristus som en som ganske enkelt forkynner frihet som en herre. Det nye testamentet snakker om et nytt forhold mellom Gud og mennesker.

Redskap

Pastoral omsorg må ha et redskap som kan kontrollere og evaluere prosessen så vi kan møte behovene i dagens samfunn. "Pastoralforskning" er et slikt redskap. Pastoralforskning er en kombinasjon av tjeneste og forskning. Til dags dato er det få som har benyttet denne fremgangsmåten i primærtjenesten. Men ved å foreta slik forskning må vi aldri glemme at vår primære oppgave er tjeneste og omsorg. Det er helt uakseptabelt å manipulere med mennesker.

Forskning ut fra prestetjenesten kan bringe et enestående bidrag til litteraturen om patoral omsorg. Vår tjeneste, med alle sine forgreninger, kan bli gjenstand for mer presise undersøkelser dersom prester er villige til, og blir oppmuntret til egen forskning. Pastoralforskningens forutsetning er beskrevet i denne artikkel: forsoning. Presten representerer Guds hensikt med menneskeheten, forsoning.

Etablering av et alminnelig prestedømme er også et bidrag til pastoral omsorg. Enhver menighet har et latent reservoar av ressurser i sitt legfolk. Hvis denne kraftkilden skal bli frigjort, må den enkelte legmann/kvinne oppdage og innse sin plass i menighetens pastorale omsorg. Den beste måten å utvikle lekfolks plass i dette arbeidet, er at prestene etablerer et pastoral omsorgsteam. Et slikt team bør bestå av omhyggelig utvalgte skikkede lekfolk.

Medlemmene av teamet er kalt til å gjøre en tjeneste der presten ser at det er behov for det. eamet møter regelmessig for trening i pastoral omsorg. Deres assistanse består i hovedsak av støtefunksjoner og praktisk hjelp. Faren ved at velmenende, men utrenede personer gjør skade i forsøk på å hjelpe, blir redusert

betraktelig ved utvelgelsen av teamet, vektleggingen på veiledning, ved å understreke hvilke begrensninger det skal være på den assistanse de gir, og direkte veiledning av en kompetent og erfaren prest. Det pastorale omsorgsteamet er et praktisk og konkret redskap i arbeidet for å utføre forsoningens tjeneste, og ved dette bringe håp og fred i et samfunn og en tid hvor dette ellers fører en kummerlig tilværelse.

Om å sette i gang prosessen

Etter å ha satt ord på den tilnærming som er nødvendig for pastoral omsorg, var det nødvendig for meg å finne en praktisk vei å sette dette ut i livet. Forskningen, studiene og samtalene viser meg klart at disse familiene opplever kriser og vanskeligheter i familielivet eller ekteskapet.

En viktig del av prestens evne til å møte disse situasjonene, er en grundig teologisk bakgrunn. Holdninger når det gjelder familien, de forventede foreldrerollene, barn og slektinger, kan ha ganske dyptgående virkninger på prestens evne til å kunne reagere med forståelse og følsomhet.

Som kristen menighet går vi god for forestillingen om at presterollen og menighetsfellesskapet tar familieverdiene på alvor. Ikke desto mindre forfekter vi ofte en smalsporet teologisk definisjon av ekteskapet og hva som skal til for å bevare det. Vår begrensede definisjon skaper problemer når det gjelder den veiledning som blir gitt prestene. Vår fokus på ekteskapets forpliktelser, og rådene i den forbindelse dreier seg stort sett om å holde ektepar sammen, for ekteskapet og for barnas skyld. Resultatet av dette er at alt for ofte skjer dette på bekostning av familiens samlede helse og velferd. Prester må erkjenne at familien er en av vårt samfunns mest kriseorienterte institusjoner. Dette må vi ta med oss i vår vurdering og planlegging når vi forfekter ekteskapets hellige stand, kriser og vold; det er et samliv hvor partene ikke frykter for sin velferd eller sitt liv.

I min avhandling har jeg presentert mine "nye dimensjoner i pastoral omsorg" som bibelorientert og teologisk sunn. Den praktiske tillemping vil måtte benytte seg av samme tilnærming.

Min bønn er at disse "nye dimensjoner i pastoral omsorg" kan møte de behov vår tids mennesker har, mennesker som til daglig møter frykt, bekymring og en følelse av håpløshet.

Fotnoter

1. Thomas C. Oden: Contemporary Theology and Psychotherapy (Philadelphia: Westminster Press 1967).
2. Harvey Cox: Turning Point (New York: Simon & Schuster, Touchstone Books 1978)
3. 2.Kor. 5:20
4. Nick Stinnett, Barbara Chesser, John De Frain, Patricia Knaub: Family trenght: Positive Models for Family Life (University of Nebraska Press, incoln 1990)

Skapelse, Frelse og Helligjørelse

av Roald E. Kristiansen

I. FRELSE FORSTÅTT INKLUSIVT

A. Begrepet frelse

Frelse er intet enkelt teologisk begrep. Likevel vil vi hevde at det må være *det* grunnleggende og sentrale begrep i enhver teologi, uansett utforming fordi kristendommens sentrum, evangeliets kjerne, kan uttrykkes gjennom det guddommelige ønsket om at alle mennesker skal bli frelst og komme til sannhets erkjennelse (1 Tim 2:4). All vår virksomhet, enten det er i tanker, ord eller handlinger, er derfor i siste instans innrettet mot virkeliggjøringen av dette Guds ønske. All annen virksomhet er kun kommentarer og fotnoter; vår viktigste oppgave er å stå i Guds tjeneste og aktivt ta konsekvensen av dette idet vi innsettes som Guds medarbeidere for realiseringen av hans frelsesvilje overfor alle mennesker og lyder Jesu befaling om å gå ut med denne Guds frelsestilbud og gjøre alle folkeslag til hans disipler (Mt 28:18-20).

Men nettopp denne Jesu befaling er samtidig kilden til vår usikkerhet angående hvordan denne frelse er å forstå! Vi ville neppe idag ha sett så mange teologiske retninger og systemer om det ikke hadde bunnet i vår frustrasjon ved å se at misjonsbefalingen har vært til de grader vanskelig å oppfylle og etterleve. Når vi ser at evangeliet avvises, forbigås i likegyldighet eller ikke blir forstått, svarer vi med å gjennomtenke på ny vår presentasjon av det. Hva var galt, hvorfor ble det ikke tatt imot, hva kan gjøres bedre? Mangfoldet i den teologiske tenkning har ikke sin grunn verken i vantro eller likegyldighet overfor evangeliet,

men tvert om i et ekte og levende engasjement *for* det Glade Budskap. Evangeliets forkynnelse og teologisk refleksjon hører uløselig sammen. Det som er sentrum i evangeliet, Guds frelestilbud, må derfor også være sentrum i teologien. Det teologiske problem blir derfor: hvordan skal vi forstå frelsen slik at den virkelig blir teologiens og dermed budskapets sentrum? Hvordan skal dette utformes slik at vår tale om frelse blir forstått og tatt imot? Hvordan bør vår teologiske refleksjon foregå omkring dette mest sentrale tema innen teologien?

Det er umulig – for ikke å si farlig! – å gi patentløsninger fordi slike har en tendens til å låse vår tanke og evne til å reflektere stadig på nytt: gjorde vi det riktige? Forkynte vi det rette på en riktig måte? Slike spørsmål er uunnværlige for enhver ansvarlig forkynnelse og teologi. Uten dem står vi i fare for å havne over i et ureflektert svermeri. Men la oss nå i første omgang prøve å si noe om i hvilken retning vi *ikke* bør gå slik at vi ut fra det kan si noe positivt om et eventuelt alternativ, en mulig farbar vei for oss.

Det er allment anerkjent at vi lever i en tid da de tradisjonelle kategorier for fortolkningen av evangeliets budskap har mistet mye av sin opprinnelige mening og blitt fremmede for store deler av menneskeheten. Spesielt gjelder dette begrepet "Gud". Gud er for svært mange mennesker idag noe høyst diffust. En har gjerne en vag følelse av at der er et høyeste vesen som er årsaken til verdens opprinnelse, men en har ikke uten videre noe personlig forhold til dette guddomsvesen eller noen oppfatning av at denne gud har gjort seg til kjenne for mennesket på noen måte som forplikter en, verken intellektuelt eller etisk. Dessuten er der en ekstra vanskelighet som har sin grunn i det faktum at Gud verken kan sees, høres eller føles direkte. Resultatet er at gudsbegrepet fort blir oppfattet som lite troverdig og kanskje endog meningsløst av en verden der erfaring og bevis settes opp som uunnværlig for erkjennelsen.

Det er svært forskjellig hvordan kristne reagerer på en slik situasjon der Gud av mange oppleves som et "fremmedelement" i tilværelsen. I en del miljøer synes det som om en aksepterer situasjonen – og ikke nok med det: en ønsker endog å forsterke fremmedgjøringsprosessen idet kunnskapen om og erfaringen av Gud blir omformet til et mest mulig esoterisk fenomen. Der er noen få som mener seg å vite mer enn andre om den bakenforliggende realitet gudsbegrepet henviser til. En kan f.eks. vise til en særskilt "åndelig" innsikt gitt gjennom åpenbaringer, visjoner eller en indre visshet, som setter en i særposisjon overfor andre mennesker, inkludert medkristne. Slik kan en søke å skjule seg bak en tilsynelatende ugjennomtrengelig barriere. Bare unntaksvis skjer der en "grenseoverskridelse" ved at ett menneske her og ett menneske der vender om, tror det som forkynnes og blir derved ansett for å være frelst og frigjort.

Menneskers frelse, det som er evangeliets kjerne og Guds eget ønske for *alle* mennesker, synes å være noe som ligger langt bortenfor virkeligheten. Frelse er noe som skjer unntaksvis, en ekstraordinær begivenhet fordi den skjer så sjelden (i hvert fall kvantitativt bedømt).

Men er dette i overensstemmelse med evangeliet? Har vi ikke på denne måten begrenset Gud og hans frelsesvilje til kun å omfatte de som tenker som én bestemt gruppe, som har erfaringer lik disse og som tror som dem? Hvis Gud føles som et "fremmedelement" i dagliglivet for mange av vår tids mennesker, kunne det ikke da tenkes at en del av skylden for dette er å finne hos menneskene selv, f.eks. i ens manglende følsomhet for hva mennesker av idag tenker og mener og i likegyldighet for hvilke verdier som blir ansett for vesentlige ellers i samfunnet idet en framviser en urealistisk holdning til verden og uvillighet til ekte kontakt med den (jfr. det negativt ladete begrepet "tidsånden" som ofte brukes som et "skjold" for å avgrense seg mot samtidens verdi- og virkelighetssyn). Eller den kan bunne i et ufullstendig og redusert gudsbegrep anvendt i foreldede forolkningskategorier for teologiske begreper som skapelse, synd, forløsning og fullendelse – og, ikke minst, i en altfor snever individualistisk og statisk forståelse av hva frelse egentlig innebærer.

Det er vår påstand at om begrepet "frelse" blir forstått i *dynamiske* og *inklusive* kategorier, ville mye være vunnet for å rive ned den barriere som ofte stenger kristne ute fra resten av verden og som bidrar til å hindre evangeliet i å bli tatt imot og akseptert. Kanskje vil det vise seg at mange ikke var så fremmede likevel, at menneskene tross alt levde i et naturlig forhold til sin Gud og Skaper – ofte uten å vite at så var tilfelle! Vi trenger å bli presentert for vår Himmelske Far på nytt, bli fortalt at han er den som inkluderer alt liv i seg uten å stille forhåndskrav om gode gjerninger eller rett intellektuell forståelse. Vi trenger å forkynne at det å være frelst betyr å leve innenfor den virkelighet han har lagt grunnen til og som han selv fører fram henimot fullendelse. Frelsen er ikke betinget av den mystiske erfaring som ligger hinsides all sunn fornuft. Frelse er å leve med Gud i verden og ta aktivt del i hva som der skjer. Det er å leve i den *helhet* Gud selv har skapt, i fellesskap med sine medmennesker, i et samfunn med rettferdige ordninger og i en verden der skaperverket og miljøet tas vare på gjennom det menneskelige forvalterskap. Slik virkeligjøres vårt forhold til Gud i konkrete former der det åndelige ikke tar form som noen form for flukt eller avstandstagen fra verden, men gir seg uttrykk i et bevisst og ansvarlig engasjement *for* verden i pakt med vårt forvalterskapsoppdrag.

Med dette er vi kommet fram til det punkt der vi kan forklare nærmere hva som ligger i det grunnleggende, men likevel noe problematiske begrepet frelse. Det kan summeres opp i følgende tre punkter:

- * frelse er en *Guds* handling med sentrum i Kristusbegivenheten (hans inkarnasjon, liv, død og oppstandelse);
- * i frelsen settes mennesket inn i en helhetlig sammenheng med alt det skapte som et konkret og synlig uttrykk for ens forhold til Gud (*inkludert frelsesforståelse*);
- * frelsen har en begynnelse, en fortsettelse og en avslutning og er dermed en målrettet prosess som omfatter og omformer alle de livssammenhenger en står i (*dynamisk frelsesforståelse*).

Frelsens karakteristika, det vil si hvordan det ovenstående konkret kommer til uttrykk, ser vi på en avgjørende måte i Kristi komme, liv, død og oppstandelse fordi det er nettopp her frelsen har sitt sentrum. Kristusbegivenheten og dermed selve frelsen, er en handling av Gud i verden med konkrete følger for historien. Det er en handling av Gud som etablerer en ny virkelighet og dermed en ny forståelseshorisont for mennesket. Den nye virkelighet beskrives i Det nye testamentet som Gudsriket, altså et område hvor Guds vilje råder, hvor kjærlighet, rettferdighet, fred og glede hersker. Etableringen av dette Riket har sin kilde og årsak i Kristus. At Kristus er den inkarnerte Gud, betyr derfor at det er Gud selv som handler gjennom Jesus fra Nasaret og med ham lar Riket begynne sin framvekst. Jesu fødsel var ingen tilfeldighet, men villet av Gud. Hans liv og gjerning vitner om de nye krefter Gudsriket bringer og at det er Gud selv som gjennom disse krefter fører frelsesprosessen framover, gir den innhold og fullender den gjennom lidelsen fram til seier. Jesu eget liv danner mønster for frelsesprosessen; den har en begynnelse som er virket og villet av Gud. Der er et liv i vekst hvor Guds kraft er virksom, og der er en avslutning som etter lidelsen viser seg å bli omskapt til en fullendelse. Jesu liv viser også frelsens inklusivitet eller totalitetskarakter: den gjelder individet gjennom kallet til omvendelse og tro, den gjelder samfunnet gjennom budskapet om rett og rettferdighet blant mennesker, og den gjelder skaperverket gjennom det ordnede samspill i natur og miljø.

Vi forstår altså frelsen som en prosess hvor både individ, samfunn og natur er inkludert hver på sin måte og hvor de innbyrdes relasjoner uttrykker på en konkret måte hva frelsen innebærer i vår situasjon. I det følgende skal vi se nærmere på de tre punktene vi anførte ovenfor angående frelsen idet vi begynner

med frelsens inklusivitet, fortsetter med frelsens omformende karakter i en dynamisk frelsesforståelse og avslutter med en drøfting av frelsen som *Guds* handling i relasjon til menneskets delaktighet og deltagelse i denne.

B. Frelsens inklusivitet

En av de viktigste årsaker til at Gud er blitt fjern og fremmed for svært mange mennesker, er at den menneskelige virksomhet, våre tanker, ord og handlinger, er blitt løsrevet fra den guddommelige virkelighet. Hva vi gjør politisk, økonomisk, sosialt og økologisk betyr egentlig ingenting i relasjon til frelsen. Det såkalte "verdslige liv" angår liksom ikke vårt gudsforhold, kun forholdet til våre medmennesker, samfunnet og naturen. Skapelsens ordninger og frelsens ordninger må ikke blandes sammen, sier man ofte i lutherske kretser under henvisning til toregimentslæren.

Men er ikke nettopp en slik tenkning en manifestasjon av selve grunn-synden: at vi skyver Gud ut av vår virkelighet for dermed selv å kunne styre og bestemme? Men gjelder kanskje ikke frelsen *hele* mennesket, angår det ikke noe mer enn bare ens åndelige ve og vel? Da Jesus leste fra sitt "manifesto" talte han om et gledesbudskap for fattige, om frihet for fanger og om frigjøring for undertrykte. For oss som ikke føler oss fattige, som fanger eller undertrykte, representerer disse ordene en fare. Vi fristes nemlig til å tolke dem billedlig, åndeliggjøre dem slik at de bare taler til en del av vår virkelighet og ikke direkte inn i vår konkrete situasjon. For hvis det er sant at fattige skal glede seg, at fanger skal bli satt i frihet og at undertrykte skal reises opp, hva da med dem som har gjort folket fattige, som satte dem i fengsel og som undertrykker dem? Den som tar brodden fra Jesu ord ved på en falsk måte å åndeliggjøre dem, viser i realiteten en grunnleggende mangel på kjennskap til Gud, for hva er det Jeremia definerer som å ha virkelig kjennskap til Gud? Intet annet enn det å gjøre rett og rettferd og sørge for at arme og fattige får sin rett! (Jer 22:15f)

Det er vår påstand at når gudstroen ofte blir fremmed for mennesker, så er det fordi vi løsriver frelsens virkelighet fra verden og reduserer den til en teologisk tankekonstruksjon beregnet for internt kirkelig bruk. Frelsen blir tenkt slik at den kun gjelder det enkelte individ – og ikke nok med det, men egentlig kun for individets åndelige liv. Riktignok skal en kunne trekke visse "sosiale implikasjoner" fra denne åndelige frelsen som rett nok får betydning for ens konkrete liv i verden, men "implikasjonene" er likevel helt og holdent sekundære i forhold til det sentrale – "sjelens" frelse.

Imot individualiseringen og åndeliggjøringen – imot all teologisk innsnevring av Guds frelsesbudskap – våger vi å hevde et virkelighetsnært og inklusivt frelsesbudskap. Virkelighetsnært er det fordi det gjelder vår historiske situasjon her og nå, både individuelt, medmenneskelig, sosialt, samfunnsmessig, politisk, økonomisk og økologisk. Inklusivt er det fordi alt dette trekkes konkret inn i Guds frelsesplan: ethvert livsområde hører med til troen og skal være gjenstand for både teoretisk forståelse og praktisk handling i den dynamiske prosess som frelsen egentlig er. Vi skal nå i det følgende se litt nærmere på de områder en slik frelsesforståelse omfatter, hva den består i og hvordan den konkret kan komme til uttrykk i det praktiske liv slik at den gir meningsfylt livsinnhold også for troende mennesker som lever ønsker å leve sitt liv på en meningsfylt måte i denne verden.

1. Individets forhold til frelsen

Den dypeste årsak for frelsens nødvendighet er mennesket selv. Frelsen er nødvendig – den hadde ikke *vært* nødvendig, men den er *blitt* nødvendig fordi vi mennesker, gjennom våre liv og handlinger, har ødelagt tilværelsen for både oss selv og andre gjennom urett, utbytting og ufred. Det brutte gudsforholdet kommer nettopp til uttrykk gjennom handlinger som bryter med grunnleggende prinsipper om sosiale og medmenneskelige forhold. Mangelen på viljen til å følge slike prinsipper manifesterer den gudsrelasjon mennesket har ødelagt på grunn av sin ulydighet, opprør og egoisme. Frelsen kommer derfor fordi *vi* har gjort den nødvendig. Når frelsen kommer, vil den dermed ikke bli virkelig med mindre den har konkrete følger for hver enkelt av oss. Vi er alle skyldige, vi har alle tenkt ondt om våre medmennesker, vi har alle begått urett, vi har alle søkt vårt eget framfor andres beste. Slike ting er det frelsen er til for å råde bot på og redde oss fra. Den som gjennom troen på Kristus inkorporeres i hans legeme, kan ikke leve et liv for seg selv. Vi blir selv en del av den virkeligheten hvor Gud åpenbarer seg i konkrete hendelser. Dermed vendes vi bort fra vårt eget, fra det å søke tilfredsstillelse for eget begjær og rose seg av det en selv har og gjør. I stedet vendes vi om til å se hva Gud gjør i historien. Vårt blikk rettes inn mot der Gud er å se, mot den sultne som ber om mat, mot den tørste som ber om drikke, mot den fremmede som trenger til å bli tatt imot, mot den syke som trenger pleie og stell, og mot den fengslede som trenger besøk. Gud viser seg gjennom våre medmennesker som vi møter hver dag, i vår kollega på jobben såvel som i familien hjemme hos en selv.

Den individuelle deltagelsen i frelsesprosessen er vår bundethet til Kristus Jesus og ettersom det alltid er i slike konkrete situasjoner at vi møter Kristus, betyr det dermed at vår frelse nettopp har med slike ting å gjøre. Det å leve i frelsens virkelighet innebærer å være personlig innstilt på og innrettet mot å ta vare på sine medmenneskers liv fordi det er der Jesus selv er å finne og vil møte oss. Det er i tillit og lydighet å vende blikket bort fra seg selv til de som trenger vår oppmerksomhet, tålmodighet og kjærlighet. Videre innebærer det å åpne seg for mangfoldet i Guds verden, for alt som er bærer av Guds selvåpenbaring, enten det er begivenheter, kulturelle uttrykksformer, naturen eller materien selv. "Alt som er sant, all god gjerning og alt som fortjener ros, legg vinn på det," sier Paulus (Fil 4:8).

Frelsen for det enkelte menneske består i det å la seg gripe av det sinn som var i Kristus Jesus, å bli fornyet gjennom troen på ham, og vende seg fra kretsen om ens eget og se hen til ens medmennesker, til det sosiale miljøet og til den verden en er den del av, for på ulike måter å tjene sin neste. Gjennom rettferdiggjørelse og syndstilgivelse er dette gjort mulig. Den som er tilgitt er satt fri fra sin fortid som holdt en fanget i synd og selviskhet. En er frigjort til et liv i tjeneste for Gud, til å være "tjenere for rettferdigheten" (Rom 6:19) slik at "frukten av det blir helliggjørelse og til slutt det evige liv" (Rom 6:22). "Helliggjørelse" er her brukt som benevnelsen på den individuelle delaktighet i frelsesprosessen hvis mål er – i metodistisk språkbruk – den "kristelige fullkommenhet", definert som så stor kjærlighet til Gud og sin neste at en ikke med vitende og vilje lever et liv i synd. Når termen "helliggjørelse" ikke er blitt brukt før nå, har det sin gode grunn. Årsaken har vært å understreke helliggjørelsens sosiale kontekst, dvs. at det å være *helliggjort* betegner et rett forhold mellom to parter og at ideal og virkelighet skal stemme overens i de konkrete forhold en møter i livet. Helliggjørelse kan vi derfor bare bruke der det er tale om flere personer, i medmenneskelige forhold, i grupper, institusjoner eller i samfunnet som helhet. Alle disse relasjoner benevnes derfor under termen "samfunnet".

2. Samfunnets forhold til frelsen

Frelsen gjelder ikke bare det enkelte individ. Frelsens krefter som utgår fra Kristus omfavner også strukturer, ordninger og institusjoner i samfunnet. I den sosiale dimensjon av virkeligheten er Gud tilstede og handler ved å motvirke onde og urettferdige strukturer. Han kaller oss ut av ondskapens verden for å kjempe for rette ordninger mellom mennesker.

I Det gamle testamentet finner vi Gud stadig i virksomhet i kamp mot urett og urettferdighet. Fordi Gud er hellig skulle også folket være hellig, og det medførte igjen at hele det organiserte samfunn skulle reflektere denne Gud-gitte hellighet. Konkret betød dette – og det var dette profetene til stadighet forkynte på vegne av Gud – at samfunnsstrukturene skulle fremme rettferdighet, fred og trygghet for alle dets medlemmer. Det nye testamentet forutsetter den gammeltestamentlige forståelsen av samfunnets plikt til å reflektere Guds vilje og lov, men utvider samtidig perspektivet i universell forstand. Ikke bare den jødiske samfunnsordningen skal bære preg av Guds hellighet, men ethvert folks samfunn. Guds vilje er universell og ikke begrenset til spesielle folk og kulturer.

Men der er ikke bare utvidelse og kontinuitet i Det nye testamentets forståelse av relasjonen mellom samfunnet og Gud – der er også et brudd som bare kan forstås ved henvisningen til Jesu kors. Bruddet selv forteller oss at samfunnets regler og ordninger ikke bare er av det gode og en ren gjenspeiling av Guds autoritet og vilje. Korset viser oss Kristus som lider ved at folkets ledere har brukt samfunnets ordninger og institusjoner for å dømme ham til døden. Her, i Jesu korsdød, viser de sosiale strukturer seg som destruktive krefter: de brukes til å utføre noe ondt, livstruende, urettferdig og undertrykkende. Men nettopp det at de brukes mot Kristus, gjør at de selv dømmes av ham når han reises opp av graven og Guds krefter derved viser seg seg som de mektigste, tross alt. Alle destruktive krefter som utgår fra de onde og urettferdige strukturer blir erobret av Kristus i hans oppstandelse. Derved gjøres det mulig at enhver som får del i denne oppstandelseskraften også kan kjempe – og seire – over destruksjonens krefter. Det samfunn som trekkes inn i frelsesprosessen, er med andre ord det samfunn som søker å kjempe mot det ødeleggende og undertrykkende i livet. I stedet vil man fremme de gode og rettferdige strukturer og på den måten fremme frelsens krefter også på samfunnslivets område.

Individets relasjon til samfunnet i en slik frelseskontekst vil kunne beskrives som et forhold der kjærligheten er den drivende kraft og motiv, en kraft som ytrer seg konkret i handlinger for å reise et rettferdig nettverk av strukturer, ordninger og institusjoner for å fremme Guds gode vilje i ens egen samfunnsmessige kontekst. Menneskets politiske, sosiale og kulturelle handlinger må vi derfor vurdere i høyeste grad som betydningsfulle. De er riktignok ikke meriterende i forhold til frelsesspørsmålet, men de er *manifesterende* som aktualiseringer av frelsen i den konkrete historiske situasjon. En slik positiv vurdering av den menneskelige handling har sin dypeste grunn i Guds handling mot samfunnet, en handling vi kan kalle "helliggjørelse". Helliggjørelsen vil vi, slik tidligere nevnt, forstå som Guds handling i og gjennom

individer, grupper, institusjoner og samfunnet idet de formidles og aktualiseres gjennom den menneskelige medvirkning og engasjement der en søker en optimal utvikling for både mennesket og samfunnet i henhold til de guddommelige vilje for rettferdighet, fred og trygghet for alle. Kristi evangelium er ingen religion man kan dyrke i ensomhet; det er noe som angår hele mennesket. Helliggjørelsen er derfor først og fremst en sosial prosess, en omformende prosess i frelsens tjeneste som realiseres og erfares i den sosiale virkelighet og med mennesket som en aktiv part med reelt medansvar for dens aktualisering.

En slik forståelse av relasjonen mellom Guds handlinger og det menneskelige engasjement er ikke fremmed eller nytt for teologien. Ikke minst er denne forståelsen av teologiens vesen fremmet av latin-amerikansk frigjøringssteologi. Denne type teologi har særlig lagt vekt på *praksis*. Vestens teologer kritiseres ofte for at de i realiteten har fjernet Gud fra verden ved å adskille tro og handling. Gud er blitt til skrivebord-teologenes gud i stedet for den Gud som inspirerer og gir kraft til konkret og aktiv handling for å forandre verden. En av de som i vår del av verden har forstått nødvendigheten av å holde teori og praktisk handling sammen, er Jürgen Moltmann. Allerede i sin "håpsteologi" fra 1960-tallet (jfr. Moltmann 1967) hevder han at dersom den teologiske refleksjon skal ha mening for oss idag, må den være adekvat og effektiv. Den må føre til sosialt engasjement og bli prøvet i henhold til erfaringen. Hvis kristen teologi skal ha noen framtid, må den peke hen til hva slags framtid vi ønsker og hvem den skal være til for. Guds framtid og menneskehetens framtid begynner i endringen av nåtiden. Det er en slik endring som håpsteologien taler om. Guds handlinger i verdenshistorien og særskilt i Israels historie, er grunnlaget for hans handlinger i framtiden. Håpet for framtiden gir mening til handlinger i nåtiden og fører oss til sosialt engasjement. Hva vi skal gjøre her og nå er dermed bestemt ut fra de tre bibelske dimensjoner som Moltmann peker på:

- * Guds handlinger i Israels fortid danner grunnlaget for hans løfter;
- * Guds handlinger i framtiden vil oppfylle disse løfter; og
- * menneskets handlinger i nåtiden gis mening, innhold og oppmuntring ved løftet og håpet.

Hva vi trenger, ifølge Moltmann, er en teologi som ser hen til verdens framtid og som i henhold til håpet omformer nåtiden i forventningen av hva som engang skal komme. Dette har direkte relasjon til frelsen ved at det er en nyskapelse, en virkeliggjøring av håpet ved konkrete handlinger som tar et oppgjør med alt ondt og urettferdig i vår egen tid. Ikke fortolkningen av verden, men forandringen av

verden, er hva saken egentlig gjelder! – som de gamle marxister tross alt helt korrekt valgte å uttrykke saken . . .

Frelsens relasjon til samfunnet består dermed (i sinnelagsetiske termer) i at det "sinn som var i Kristus Jesus" også skal prege vår ordning av samfunnet, at der er rett og rettferdighet i de samfunnsmessige strukturer og at der finnes noe av Guds kjærlighet blant de mennesker som styrer og bestemmer på ethvert plan i det sosiale, organisasjonsmessige og institusjonsmessige nivå. Også samfunnet skal være en tjener for rettferdigheten slik det enkelte individ er det, og det på en slik måte at det nettopp er her helliggjørelsen har sitt sentrum. Helligheten finnes *blant* mennesker. Den må leves ut i sann medmenneskelighet. Holdes den innestengt som privatisert "hellighet" den enkelte kan ta fram og dyrke for sin egen rettferds skyld, vil den ganske sikkert etter hvert tørke inn og bli kun en from maske uten de kjærlighetens ytringer som er nødvendige for at helligheten skal kunne vinne konkret skikkelse i verden.

3. Skaperverkets forhold til frelsen

Skaperverkets forhold til frelsen, eller den "kosmiske" siden av frelsesprosessen, beskrives best ved termen "skapelse". Denne består av en polaritet mellom den guddommelige og den menneskelige handling, dvs. en reell omforming av naturens verden, dels gjennom evolusjonens egne mekanismer og dels gjennom menneskets bevisste og ansvarlige bruk av den. Evolusjon og økologi blir dermed to grunnleggende begreper for forståelsen av kosmos' relasjon til frelsesprosessen.

"Evolusjon" er en naturvitenskapelig term, men den kan også utnyttes til å gi en kristen fortolkning av hva som skjer i Guds skaperverk, naturen. Forsøket på å gi en slik fortolkning var den franske presten og naturvitenskapsmannen, Teilhard de Chardins, store livsoppgave. Teilhards teologi (jfr. 1959 og 1960) reflekterer først og fremst revolusjonen i naturvitenskapen på bakgrunn av Darwings evolusjonsteori. Ved hjelp av evolusjonsbegrepet utviklet han et system der naturvitenskapen og den teologiske refleksjon ikke opplevdes som motsetninger, men snarere som komplementerende syn på virkeligheten. I hans tenkning er soteriologi (frelsesforståelse) og kosmologi (virkelighetsforståelse) uløselig knyttet sammen gjennom en skapelsesteologi der både skapelsens "hvordan" og skapelsens "hva" (dens resultater) har egenverdi såvel som teologisk betydning. Teilhard forstår evolusjonen som en transformasjonsprosess (omformingsprosess) eller som en "kreativ unifisering" hvorved Gud fører utviklingen framover henimot stadig større bevisshet i enkelte av universets

elementer. I disse elementers høyeste livsformer, mennesket, er konsentrasjonen av bevissthet nådd et avgjørende nivå: vi er i stand til å tenke – og mer enn det: denne tanken har fått evnen til å folde seg sammen om seg selv. Menneskets bevissthet er til forskjell fra all annen naturlig bevissthet, sentrerende og dermed selv-reflekterende. Vi kan reflektere på vår egen tenkning! Denne prosessen, av Teilhard kalt *hominisering*, ledsages av en ny kosmisk prosess, *noogenesen*, "åndstilblivelsen". I noogenesen, den reflekterende bevissthets doméne, er utviklingskreftenes virkninger fra nå av å finne i menneskets egen utvikling, nemlig gjennom menneskets egne bevisste og ansvarlige handlinger.

Det som driver utviklingen framover i retning av bevissthetens framturen, er, ifølge Teilhard, Kristus selv. Jesus Kristus er det energigivende fokuseringspunkt i prosessen og gjennom hans Ånd føres historien framover henimot sin fullendelse. Denne Ånd er det som på en totalt ny måte manifesterer seg i menneskets bevissthet som evnen til og ansvaret for å føre utviklingen videre på det individuelle, sosiale og kosmiske plan. Fra nå av tar mennesket selv ansvaret for sine handlinger og for hvordan det lever ut og realiserer sitt vesen. Evolusjonsprosessen foregår ikke nå lenger som et spill av tilfeldigheter og nødvendigheter, den foregår som en bevisst planlagt prosess idet mennesket ordner sin tilværelse og sine relasjoner til medmennesker, danner samfunn og sosiale systemer og på en ansvarlig og konstruktiv måte gjør bruk av naturens ressurser for å virkeliggjøre sine ønsker og drømmer.

Vi har tidligere redegjort for menneskets ansvar på det individuelle og det sosiale plan og dermed deres relasjon til frelsesprosessen. Men også på det kosmiske plan kommer dette ansvaret til uttrykk. Gjennom Kristi inkarnasjon blir Gud selv deltagende i historien til skapningen slik at vårt ansvar overfor Skaperen ytrer seg konkret som ansvar for hvordan vi benytter hans skaperverk. Som inkarnert er imidlertid også Gud selv blitt en lidende deltager i historien – et offer for destruksjonens krefter! Men gjennom nyskapelsen, oppreisningen av Kristus fra de døde, viser han hvordan den skapte verden relateres til frelsens endelige mål. Gjennom evolusjonens krefter føres bevisstheten fram til seier til tross for utviklingens mange blindgater. Gjennom menneskets aktive deltagelse for å etablere ansvarlige, rettferdige og trygge relasjoner og strukturer på medmenneskelig, sosialt og naturlig nivå, føres det inn i verden et håp om en kosmisk final hendelse (det såkalte "punkt Omega") som skal omslutte alt som er skapt – analogt med Kristi oppstandelse som ikke bare omfattet en del av ham selv, men hele hans person og hans relasjoner til skapningen som sådan.

Hvis Guds nyskapelse, frelsesprosessen, gjelder *hele* mennesket, må vi også ta i betraktning hvordan vi er avhengig av den verden vi lever i og hvordan

samfunnet må bli organisert for å sikre livets rett og fortsatte vekst på jorden. Som mennesker med bevissthet og evnen til å ta avgjørelser, er vi ansvarlige overfor våre medmennesker, våre etterkommere og framfor alt til Skaperen for hvordan vi bruker ressursene og teknologien til å forbedre livets betingelser. Denne ansvarlighet angår vår frelse på en slik måte at hva vi gjør med det økologiske system, har konsekvenser for livet til enhver annen skapning og naturen selv. Individets frelse betyr at han eller hun har blitt en deltager i en slik frelsesprosess der en skal handle på en slik måte at frelsen vil nå ut til den verden som omgir ham eller henne. Med hensyn til naturen (kosmos) inkluderer denne deltagelsen et ekte økologisk anliggende for slike saker som energipolitikk og hvilken type teknologi vi ønsker å benytte oss av i vårt samfunn. Men hvis dette skal være mulig, må vi utvikle et syn på vitenskap og teknikk som kan være retningsgivende for en økologisk strategi med dertil hørende handlingsplan. I en slik kontekst kan en frigjørings- eller håpsteologi yte verdifullt bidrag til forståelsen av hvilket samfunn vi ønsker å relatere vitenskap og teknikk til. Ettersom slike "politiske teologier" har mer å gjøre med den teologiske begrunnelsen av hvilke handlinger som er nødvendige for å fremme en mer rettferdig fordeling av rikdom og makt, må den suppleres med en økologisk orientert teologi, dvs. en teologi som spesielt fokuserer på den naturlige eller kosmiske siden av virkelighetsforståelsen. Det økologiske anliggendet er tross alt ikke primært et resultat av sosial urettferdighet (sosial urettferdighet *forsterker* de økologiske problemer, men er ikke deres direkte *årsak*), men mer et resultat av at et uforholdsmessig stort press på begrensede ressurser er i ferd med å vokse ut av menneskelig kontroll med den effekt at både det naturlige miljøet og de normale sosiale strukturene står i fare for å bryte sammen.

Det må imidlertid presiseres at frigjøringsteologiens anliggende (sosial og politisk handling) og en kosmologisk teologi med et sterkt økologisk engasjement, ikke utelukker hverandre. De bør heller betraktes som komplementære slik at den ene tilhører den sosiale frelsesdimensjonen, mens den andre hører til den kosmiske frelsesdimensjonen. De er nøye relatert til hverandre når samfunnet selv gjennom politiske, sosiale og økonomiske handlinger avgjør hvilken framtid som er vurdert som ønskelig og hvilken vitenskap og teknologi man skal gjøre bruk av for å nå dette mål. I en slik situasjon vil alltid den ene dimensjonen innvirke på den annen og noen skarp skillelinje er derfor umulig å fastsette. Men dermed er det også klart at en teologisk kritikk av teoretiske refleksjoner og praktiske handlinger er på sin plass innenfor begge områder. En teologisk kritikk må utføres på såvel den individuelle, den sosiale og den økologiske handling såvel som deres teoretiske forutsetninger. Kun derved kan vi

etablere en gjennomtenkt og ansvarlig relatering av disse områder til teologiens sentrum, frelsen.

II. FRELSE FORSTÅTT DYNAMISK

A. Transformasjon og åpenbaring

I den kristne gudsforståelse hevdes det som et sentralt trekk at det er i historien Gud handler og åpenbarer seg selv. Som historisk hendelse er denne Guds selvåpenbaring både synlig og åpen, dvs. den er prinsipielt erkjennbar for ethvert menneske; vi sier at den har "universal karakter".

Denne relasjonen mellom historiehendelse og gudsåpenbaring har sin bakgrunn i Wolfhart Pannenberg's teologiske forståelse av frelseshistorien (jfr. Pannenberg 1970). Pannenberg ser troens relasjon til "kjensgjerningene", dvs. de historiske fakta, på en slik måte at troen er betinget av den forutsetning at man virkelig kjenner til de historiske hendelser gjennom hvilke Gud har åpenbart seg selv. Den troende kan gjennom troen dermed bekrefte hva en i kraft av sin kunnskap og fornuft allerede vet, nemlig at historiens hendelser peker ut over seg selv. Evangeliet sier hva dette består i og setter navn på det som for det naturlige mennesket er ukjent. Fornuften blir dermed et av våre viktigste hjelpemidler til å betrakte historien og Guds handlinger i denne. Gjennom fornuften kan vi analysere de historiske hendelser og erkjenne deres selvtranscenderende karakter. Hva denne transcendens består i, blir forkynt for oss i evangeliet og gjennom troen på dette evangelium settes vi selv inn i den totale sammenheng og dermed i et særskilt forhold til framtiden og mot oppfyllelsen av Guds historiegjerninger i åpenbaringsprosessen.

De historiske hendelser er altså utgangspunktet for Pannenberg. Den faktiske historieprosess er i stand til å forkynne Guds historie med verden for enhver som har øyne å se med. Denne forkynnelsen av Guds historie skjer ikke direkte som i en teofani, men indirekte. Med dette mener Pannenberg at Gudsåpenbaringen i historien ikke er en åpenbaring av Guds eget innerste vesen, men en åpenbaring av et "noe" – f.eks. et saksforhold eller en befaling. Denne indirekte selvåpenbaring manifesterer Guds vilje som selvfølgelig er i overensstemmelse med Guds vesen, men uten å være identisk med dette hans vesen. Guds gjerninger i natur og historie foreligger som en indirekte selvåpenbaring hvor Gud beviser eller godtgjør sin guddommelighet.

Begivenhetene kaster lys over Gud og hans guddommelige vesen, dog slik at bare deler av hans vesen blir klarlagt.

I Pannenbergs historie- og åpenbaringsforståelse er der to forhold som er av fundamental betydning for oss:

- * Guds åpenbaring i historien består av konkrete og erfarbare hendelser som manifesterer Guds vilje og vesen i og for verden.
- * Guds selvåpenbaring er indirekte og partiell; det medfører at Guds historiehandlinger må betraktes som en prosess som bare gradvis finner sin fullendelse ved at historien trår fram som en helhet ved tidens avslutning.

Når Gud åpenbarer seg i historiske hendelser, skjer dette konkret og erfarbart for enhver som ønsker å se dem. De ytrer seg gjennom personlig og åndelig vekst samt gjennom etableringen av menneskelige relasjoner, politiske og sosiale handlinger, intellektuell erkjennelse, osv. Det er karakteristisk for Guds handlinger at de er *transformative*, dvs. de virker inn i den aktuelle virkelighet og *omformer* denne. Guds selvåpenbaring kan derfor ikke adskilles fra det som faktisk og konkret finner sted i historien. Når Gud åpenbarer sin rettferdighet er dette noe som har en påtagelig innvirkning på de som mottar åpenbaringen: den blir til syndstilgivelse og rettferdiggjørelse for den enkelte, den blir til engasjement for fred og rettferdighet mellom mennesker og i det samfunnet vi lever i og den blir til en varsom og økologisk bevisst ferd i forhold til den naturlige verden.

Guds selvåpenbaring er således konkrete, erfarbare og transformative. Åpenbaringsens innhold virkeliggjøres på et immanent plan og angår såvel enkeltindividet, samfunnet og naturen. Disse tre utgjør en helhet og er alle sammen åpenbaringsens nedslagsfelt. De er også et *virkelig* nedslagsfelt: åpenbaringen ikke bare berører dem, men finner sted nettopp her og nå og med reelle konsekvenser for den virkelighet som er forhånden.

Selv om Guds handlinger er transformative, må det likevel presiseres at de er det kun partielt og indirekte og som resultatet av en prosess i tid og rom. Det partielle ved Guds selvåpenbaring gjør at forandringen av virkeligheten ikke skjer automatisk eller på noen måte er garantert. Åpenbaringshandlingen gir en impuls til forandring i riktig retning, men om en slik bevegelse virkelig finner sted, vil avhenge av hvordan den blir tatt imot og videreført. I den situasjonen som rent faktisk foreligger til enhver tid vil Guds selvåpenbaring som en indirekte handling være avhengig av hvordan denne handlingen blir mottatt av det skapte, enten det

er av mennesket, samfunnet og naturen. Det vil være krefter innenfor denne immanente virkelighet som setter de transformative krefter i Guds selvåpenbaring i funksjon for realisering og aktualisering. Vår bevisste og viljede medvirkning er derfor nødvendig for å føre prosessen henimot sin avslutning. Uten en slik medvirkning er ikke fullendelsen mulig. Dette betyr imidlertid ikke at fullendelsen kommer som et resultat av menneskelig engasjement. Aktiv medvirkning er en nødvendig betingelse for dette, men ikke en tilstrekkelig betingelse. La oss forsøke å klargjøre dette ved nok en gang å betrakte frelsens sentrum, Kristushendelsen, den avgjørende Guds selvåpenbaring i historien.

Kristi komme representerer ingen isolert hendelse i historien. Selv var Jesus et individ som levde sitt liv på jorden i likhet med oss andre. Han var den historiske personen Jesus fra Nasaret, Josefs og Marias sønn. Men samtidig er denne Jesus noe langt mer; han er Jesus *Kristus*. Den historiske Jesus fra Nasaret er det sentrale nedslagsfelt for Guds konkrete handling ved det at han er den som åpenbarer hvem og hvordan Gud er. I ham kan vi se hele guddomens fylde legemliggjort (Kol 1: 19 og 2: 9), hvilket betyr at han har forklart for oss hvem Gud er og at han har gjort dette gjennom sitt liv, død og oppstandelse. Like fullt er det klart at også Kristushendelsen er en indirekte og partiell åpenbaring, selv om den for kristne er den mest direkte av alle manifestasjoner av Guds vesen og vilje. Den er med andre ord skjult for den del av menneskeheten som ikke vil se. Kristus tvinger ingen til erkjennelse av Guds handling. Jesus Kristus er et *tegn* som blir meningsfylt idet det mottas i tro. For den som ikke vil ta imot forblir han en anstøtsstein og en merkverdighet. Likevel skal det ikke alltid være slik. I sitt brev til Filipperne omtaler Paulus en dag da hver tunge skal bekjenne at Kristus er Herre, til Gud Faders ære (Fil 2: 11). Et sted i framtiden ligger der en avslutning av Kristushendelsen da alle ting som er skapt i ham også skal forvandle ved ham og fullendes til ham (Kol 1: 16). Men en fullendelse er bare mulig hvis den allerede her og nå er påbegynt. Jesu historiske liv markerer denne begivenhet som alt er begynt, som har sin fortsettelse i kirkens liv og som i henhold til den kristne tro når sitt fullendelse i de dødes oppstandelse. Jesu oppstandelse er en foregripelse av hele denne prosessens mål. Den oppstandne Jesus er legemliggjørelsen av Guds gjerning og den synlige manifestasjonen av selve frelsesprosessen. Som sådan er Kristus Jesus en indirekte gudsåpenbaring, men han søker hele tiden å samle alle ting i seg, dvs. inkludere dem i frelsesprosessen og gi dem del i den fylde som han selv er fylt av. Kristus er derfor også formidleren, han som etablerer kontakten mellom det skapte og Gud og setter oss inn i en levende relasjon til hverandre. Via denne "Jesus-kontakten" er der derfor i vår forbindelse med Gud Skaperen selv, en kontakt som er etablert

gjennom troen på Kristus og Den hellige ånd som har tatt bolig i den troende slik at Ånden er blitt det guddommelige tilknytningspunktet for mennesket. Via den samme kontakt står man også i en levende relasjon til alle andre ting, konkret og erfaringstilgjengelig etablert gjennom kjærligheten som den livsformende, transformerende, kraft.

Forholdet mellom den transformerende kraft og Kristusbegivenheten som indirekte og partiell gudsåpenbaring, gir oss forøvrig innsikt i problemet omkring passiv mottagelse og aktiv deltagelse i frelsesprosessen. Fordi Gud er den aktive part i Kristushendelsen, må nødvendigvis mennesket bli oppfattet som den passive part. Gud er den eneste som kan etablere grunnlaget for frelse og er også den eneste som kan inkludere alle ting i frelsesprosessen og la dem få del i sin fylde. Samtidig er mennesket det eneste som bevisst kan motta denne kraft som setter den enkelte inn i frelsens virkelighet, og da denne kraft virker henimot en virkeliggjøring av frelsen på alle livets områder, er den nødvendigvis en omformende kraft, uansett hvilken del av virkeligheten den virker på –individ, samfunn eller natur. Likevel er den ikke en påtrengende eller uimotståelig kraft, men, som i overensstemmelse med Kristushendelsens indirekte krakter, en indirekte kraft som er avhengig av det svar mennesket gir. Da mennesket er det objekt kraften virker på, vil dette konkret ytre seg slik at mennesket selv blir forandret og dermed utføre handlinger som virker transformerende på sine omgivelser. Hvilke handlinger som utføres vil bestemmes ut ifra den foreliggende situasjon og ved å betrakte Guds handlinger i historien og hvilken karakter disse innehar. Fordi Gud er rettferdighetens Gud, vil det menneskelige svar f.eks. kunne bli å etablere rettferdige strukturer på det mellommenneskelige plan, såvel som på det samfunnsmessige, politiske, økonomiske og økologiske plan. Gjennom den transformerende kraft tar mennesket på seg sitt fulle ansvar for virkeliggjøringen av hva Gud krever med hensyn til rettferdighet. Dette er en *teleologisk* transformasjon, en målrettet omforming, muliggjort gjennom den kraft Ånden formidler og som er innrettet mot alle livets forhold. Det er etterlevelsen av Guds rettferdiggjørelseserklæring overfor synderen. Det er gjenreisningen av rettferdigheten der synd og urettferdige strukturer råder, det er medvirkning til virkeliggjørelsen av de iboende krefter i kosmos selv, og etableringen av funksjonelle ordninger og en dynamisk økologisk balanse i skaperverket.

Kristushendelsen viser oss dermed hva frelsesprosessen består i. Det er en prosess i historien hvor Gud selv er aktivt medvirkende og hvor Gud inkluderer hele sitt skaperverk i aktivitet for virkeliggjøringen av sin vilje gjennom en gradvis transformasjon av mennesket, samfunnet og kosmos for at Gud selv skal

bli alt i alle gjennom Kristi herredømme over alt som er skapt (1 Kor 15: 28, Kol 1: 16ff).

B. Teleologisk transformasjon

Det er to forhold som trenger til en nærmere klargjøring når vi taler om teleologisk transformasjon. Det ene er hvordan vi forstår Guds handling i relasjon til menneskets handling. Hva betyr det at Gud forstås som Skaperen, Livgiveren og den som driver historien framover? Og det annet er hva vi mener med å kalle transformasjonen *målrettet*. Begge deler hører uløselig sammen. Når Gud virker i historien, skjer dette ikke uten plan. Derfor må det sies at historien som helhet beveger seg mot et mål, selv om de enkelte hendelser ikke alltid eller endog sjelden står i direkte forbindelse til fullendelsen.

Det å tale om Guds handlinger i historien har av enkelte blitt sett på som en "mytologisk rest". Dette er forsåvidt korrekt hvis vi med slike handlinger tenker på hendelser som griper inn i naturens, historiens eller psykologiens normale hendelsesforløp og gjør dem uforståelig. Karakteristisk for en mytologisk forståelse av Guds handling er at den blir tolket som en guddommelig kausalitet og innført som et ledd i en naturlig kausalsammenheng. Den mytiske – og mystiske! – begivenhet blir da holdt for å være et under, en virkning av en overnaturlig og prinsipielt uforståelig årsak.

Imot en slik mytologisk handlingsforståelse vil vi her hevde en hermeneutisk forståelse av Guds handlinger i historien. Vi har tidligere vært inne på Pannenberg's historieforståelse og tanken på Guds åpenbaring som historie, og det er i disse kategorier vi kan forstå hva vi mener når vi taler om den "handlende Gud". Det som Gud *gjør* skjer ikke nødvendigvis på tvers av vanlige "dennesidige" begivenheter; de må ikke oppfattes som *brudd* på det normale historieforløpet. Guds handlinger skjer *i* eller *gjennom* handlingene. Hvis Guds selvåpenbaring finner sted i historiske hendelser og er prinsipielt tilgjengelig for alle som vil se dem, dog likevel skjult for de som ikke ønsker å se og erkjenne dem, så er Guds handlinger å finne i de såkalte naturlige, verdslige hendelser slik *troen* ser dem. Rudolf Bultmann gir f.eks. uttrykk for en slik hermeneutisk forståelse av Guds gjerninger i verden når han sier at

troen insisterer ikke på noen direkte identitet mellom Guds handling og hendelser i verden, men så å si på den paradoksale identitet som bare her og nå kan troes – på tross av den tilsynelatende ikke-identitet. I tro kan jeg forstå noe som hender meg som en nådig

Guds gave, eller som Hans straff og tukt. På den annen side kan jeg forstå den samme hendelse som et ledd i et naturlig hendelsesforløp (Bultmann, 1968: 114).

Bultmann synes likevel å ville begrense forståelsen av Guds handlinger fordi hendelser som faller utenfor hans eksistensielle "her-og-nå"-skjema, ikke er gjenstand for tro, men snarere kommer inn under en slags ikke-legitim (i teologisk forstand) panteistisk fromhet. Dette er imidlertid en for lettvent avvisning av problemet fordi det å se Gud i virksomhet i naturlige hendelser i verden ikke er ensbetydende med å si at her, nettopp her, i dette konkrete tilfellet, er Gud i virksomhet. Vi må skille mellom panteisme og *panenteisme*. Sistnevnte taler ikke om noen direkte identitet mellom Gud og verden, men insisterer likevel på deres samhörighet fordi Guds nærvær *i* verden gjør at Guds handling i natur og historie ikke forblir skjult, men åpenbarer seg som en hendelse innenfor den naturlige kausalsammenheng. Hendelsen viser oss et "noe" om Gud som manifesterer Guds vilje for verden.

Guds gjerninger er altså *indirekte*. Vi kan ikke uten videre si at dette eller hint *er* Guds gjerninger, for det vil alltid i slike tilfeller være tale om en fortolkning, altså en hermeneutisk forståelse av hendelsene i historien. Guds finger i historiens gang kan dermed aldri sees direkte fordi årsakskjedene selv aldri brytes. Tydeligst er dette i naturens egen utvikling. Her skjer skapelsen i form av en evolusjonshistorie der prosessen avhenger av en rekke omstendigheter som f.eks. ytre omgivelser, sekundære aktiviteter og tidligere omdannelser. Prosessen observeres som autonom fordi Gud ikke er involvert direkte i den. Når Gud skaper, skjer dette ikke ved en umiddelbar inngripen i eller blant elementene, som via en middelbar prosess. Teilhard de Chardin uttrykte det slik: Gud lager ikke så mye tingene selv, som han lar dem lage seg selv.

Noe tilsvarende har vi innenfor den menneskelige sammenheng. Her utgjør de menneskelige handlinger "råmaterialet" for Guds handlinger. Fra våre handlinger kan Gud bruke elementer som igjen kan virke på hverandre og dermed danne et mønster i historien. Menneskelige aktiviteter og naturlige hendelser kan også virke sammen og danne grunnlaget for en ny situasjon der det tidligere var bare kaos, kamp og urettferdighet. Gjennom forståelsen av at Gud kan handle selv i slike situasjoner, vil våre handlinger kunne bli brukt av Gud til å skape trygghet, fred og rettferdighet. At Gud er Skaper betyr derfor først og fremst at han ved hjelp av naturlige historiske hendelser og menneskelig medvirkning kan skape noe totalt nytt for hele vår tilværelse. Han er Livgiveren fordi der skapes *mot* hos oss til å leve i håpet og handle deretter. Gud er den Allherskende gjennom det at han er aktiv i alle forhold – medmenneskelige, samfunnsmessige,

økologiske – for derved å skape rettferdighet der hvor det før var synd, for å skape fred der hvor krigen tidligere hersket, for å skape kosmos, en funksjonell og kreativ orden der hvor kaos tidligere regjerte. Dette er hva som menes med uttrykket "enhetsskapende kreativ transformasjon". For det første er den *kreativ* fordi noe nytt oppstår. For det annet er den *transformende* fordi det nye liv blir til på grunnlag av noe som allerede eksisterer. Og for det tredje at Gud er den drivende og *samlende* kraft i denne prosessen. Omformingene skjer ved at hendelser og handlinger forenes. Dermed vil også historiens gang forandres, men hvordan den endres i det konkrete tilfellet, vil avhenge av hvilke handlinger som kommer til uttrykk. Vi kan bremse prosessen, stoppe den, ja, endog snu den for en tid, men likevel vil vi ikke kunne kullkaste Guds plan. Før eller senere vil den føres fram til seier fordi Guds krefter er sterkere enn både naturens krefter og våre handlinger.

Prosesen må derfor kunne kalles målrettet. Målet lar seg ikke tape av syne til tross for all verdens motstand. Håpet lar seg ikke knekke fordi Gud er den Allherskende. Men framfor alt er prosessen teleologisk fordi dens mål allerede er foregrepet i Jesus Kristus. Kristendommen er i sitt innerste vesen en tro på inkarnasjonens budskap, dvs. at Gud selv har trådt inn i den verden han har skapt for å føre den fram til seg selv og inkorporere den i sin guddommelige maktsfære. Når vi sier at Jesus Kristus er Gud inkarnert, vil det derfor si at i Jesus Kristus ser vi hvordan Gud virker og fører skapningen fram til fullendelse midt i det menneskelig sett mislykkede. Oppstandelsen, det at Gud gir nytt liv til den døde, viser oss transformasjonens fullendelse, en fullendelse som ifølge Guds løfter også gjelder alle dem som lar seg gripe av Kristi frelsende nåde.

Jesu liv viser hvordan denne nåde virker på mennesker, gjør dem hele og setter dem inn i en ny sammenheng i forhold til sin egen fortid, sine medmennesker, samfunnet og hele Guds skaperverk. Syndstilgivelsen som Jesus gir menneskene som kommer til ham, frigjør til en framtid i tjeneste for Gud og hans skapende krefter. Jesu lidelse og død gjør det klart for oss at den eneste vei til seier er gjennom lidelsen. Den lar seg ikke flykte fra, ikke engang for Gud selv! For gjennom vårt strev og våre mislykkede såvel som våre vellykkede handlinger, kan Guds krefter virke henimot fullendelsen. For den oppstandne Kristus er overalt og alltid til stede, virkende med en transformerende kraft *på* hendelser og handlinger som finner sted i verden, såvel som *i* disse ved å samle dem og gi dem en innretning og en impuls i riktig retning. Fullendelsen er derfor intet annet enn at Kristus vinner skikkelse i alle ting. Den partielle og indirekte åpenbaring er simpelthen av Kristus som Universets Herre. Gjennom sin inkarnasjon er han blitt en *del* av verden og som sådan tar han selv del i

transformasjonsprosessen og påvirker den henimot universets samling omkring sin egen person. Prosessen er mulig gjort fordi Kristus i tidens fylde ble inkarnert og dermed ikke lenger var fremmed for verden. Gjennom oppstandelsen er Ordet som ble kjød, blitt nærværende og gjennomtrengende i alle ting or at Gud derved skulle bli alt i alle gjennom Kristi herredømme over alt som er skapt.

Mange kristne er idag – og har vært det altfor lenge! – preget av en mottagende, passiv og innadvent holdning. Hvis vi derimot vender blikket utover til den verden vi lever i, med alle dens lidelser, urett og hat, blir det klart at den kristne ikke lenger kan trekke seg tilbake fra virkeligheten uansett hvor mye han eller hun ønsker å tjene Gud. Den som vil tjene Gud *må* vende seg til verden. Bare derved kan verden bety noe for oss samtidig som våre gjerninger kan bety noe for verden. Dersom troen skal være aktiv, fordrer den samtidig en aktivitet fra den troende selv. Den kristne må derfor – slik som Kristus selv – ta del i verden, gjøre seg til ett med universet og trekke ut fra det enhver positiv energi og sannhet. Vår plikt som Guds skapninger med del i Kristi frelsesverk, er å handle som om det ikke eksisterte grenser for vår kraft og våre evner. Dette er å være skapelsens medarbeidere. Vi er Guds medhjelpere av all vår styrke og kraft i en prosess som har til hensikt å føre oss mot et mål som Gud selv har fastsatt. Vår oppgave er å handle *som om* hele vår frelse avhang av den måten vi handlet på. Dette betyr at ikke bare intensjonene i våre handlinger betyr noe, men også resultatet av dem er av betydning for skapelsen og frelsen. Person og handling er uløselig knyttet sammen slik at en persons *acta* (handling) og *esse* (væren, vesen) er uttrykk for en og samme realitet. Det å elske himmelen er derfor ikke noe annet enn det å elske jorden. Kjærligheten går nettopp denne veien: den som elsker himmelen gjør det ved å elske jorden. Den fullkomne kjærligheten har vist seg for våre øyne ved at Ordet ble kjød – den ble materie og dermed en del av verden! – og slik tok det bolig blant oss. Kjærligheten finner sin formidling gjennom verden fordi vi selv er et resultat av den. På noen annen måte kunne ikke mennesket fanges inn av Guds altomfattende omsorg og kjærlighet.

C. Transformasjon og Guds vesen

Den eksistensialistisk orienterte teologiens hovedsvakheter er at den ensidig fokuserer på det nærværende øyeblikket som det i absolutt forstand avgjørende. Eksistensfilosofien sier til oss at vi *må* eksistere ved å realisere vår eksistens ved å være oss bevisst om at ethvert "nå" er gjenstand for en fri avgjørelse. En slik eksistens er en *personlig* eksistens, virkelig gjort i avgjørelsens øyeblikk som

uavhengighet i forhold til alt som binder til det forgjengelige, for, som Bultmann uttrykker det:

Det synlige og udisponible er forgjengelig. Derfor er enhver som lever ved det, underkastet forgjengelighet og død. Den som lever ved det forgjengelige, trer i avhengighetsforhold til det (Bultmann, 1968: 36).

Bultmanns eksistensialfilosofiske teologi innebærer dermed et valg mellom to alternativer; enten binder man seg til verden og dermed til en stadig gjentakelse av fortiden, eller man vender seg bort fra verden, til et liv i tro på de nye muligheter som Gud gir.

Imidlertid viser det seg at et slikt alternativ ikke er reellt. Framveksten av den historiske bevissthet har en gang for alle gjort det utvetydig klart at historiens betydning for vår nåtid og framtid ikke lar seg abstrahere fra avgjørelsens øyeblikk. Mennesket er et produkt av fortiden, både på godt og ondt. Men det betyr ikke at vi er skjebnebestemt til kun å repetere fortiden, at den bare er en byrde som binder den enkelte og påvirker vår dom. Fortiden er også basis for framtidens muligheter. Fortidens hendelser, den menneskelige mottagelse og forståelse av dem, deres innbyrdes relasjoner, de avgjørelser som der er tatt, danner for det eksistensielle "her og nå" et kompleks av muligheter som den enkelte kan velge innenfor. Menneskets frihet er ingen absolutt frihet. Vår vilje er ikke fri i absolutt forstand, men heller ikke er vår vilje en "trellbunden vilje" slik Luther ville ha det til. Bedre er det å si at den er fri innenfor den rammen som er muliggjort i den konkrete situasjon gjennom samspillet mellom de historiske hendelser og avgjørelser som tidligere har funnet sted. Innenfor dette valgkompleks finnes der en mengde muligheter til å aktualisere den ønskede virkelighet. De nye muligheter som vi forstår som gitt oss av Gud er dermed ikke forskjellige med de muligheter historien selv tilbyr oss. Der de nye muligheter avvises til fordel for gjentakelse av fortiden, gir man avkall på framtiden og virkeliggjør dermed en "uegentlig" historisk eksistens fordi situasjonen kunne vært anderledes og – forhåpentligvis! – bedre.

Det er i de faktiske virkeliggjorte muligheter vi finner den aktivt, handlende og levende Gud. Gud er den som fører fortidens muligheter inn i nåtiden. Uten Gud ville historien stoppe opp, ingen nye muligheter ville bli gitt – eller som det uttrykkes i Salme 104:

*Du skjuler ditt åsyn, de (alt levende) forferdes;
de dør og vender tilbake til sitt støv.
Du sender din Ånd ut, de skapes,
og du gjør jordens skikkelse ny igjen. (v. 29)*

En slik historieforståelse gir historiens begivenheter og dermed de menneskelige avgjørelsene kontinuitet, samt gjør dem meningsfulle også i forhold til hverandre. Bultmanns eksistensialisme gjør dem derimot historieløse og isolerer dem fra hverandre ved sin ensidige fokusering på avgjørelsesøyeblikket "her og nå". Den historiske kontinuitet i avgjørelsene gjør også at det blir meningsfylt å tale om en transformasjon av den verden vi lever i, for hvis den enkelte situasjon og den avgjørelse en velger har konsekvenser for framtidige situasjoner og de senere avgjørelser, er det av grunnleggende betydning å handle slik her og nå at framtidige handlinger ytterligere kan bidra til å realisere målet så at hele handlingsrekken fremmer målet både totalt sett og i de enkeltavgjørelser og – handlinger. Verdien i den enkelte handling vil dermed avhenge av hvordan og i hvilken grad den antesiperer framtidige handlinger og det endelige mål. På denne måten er også handlingene med på å fremme det vi har sett er Guds egen framtid, for hvis det er slik at Gud er den som virker midt i hendelsene som den drivende og samlende kraft som fører dem videre og lar dem bli kilde til stadig nye avgjørelser og handlinger, så vil de allerede her og nå aktualisere det endelige målet idet de antesiperer det og dermed på en indirekte og partiell måte åpenbarer noe av det Guds eget vesen som skal fullendes ved historiens avslutning i Guds totale selvsåpenbaring.

Det at Gud åpenbarer noe av seg selv i de historiske hendelser og handlinger som finner sted i verden, gjør at framtiden på en fundamental måte må forstås som *Guds* framtid. Guds gjerninger i historiens hendelser og handlinger forstått som partielle og indirekte, korresponderer med Guds forhold til verden idet vi taler om Gud som Gud og om Gud som relatert til sitt skaperverk. Ettersom Guds historiegjerninger ikke åpenbarer hele Guds vesen for oss, må vi tale om Gud på en *polar* måte – polar fordi det dreier seg om to aspekter under hvilke vi kan forstå hva som menes med begrepet "Gud", men uten at det her er tale om en motsetning i selve gudsbildet.

I prosessteologien finner vi denne distinksjonen i gudsbegrepet utviklet på en fruktbar måte etter mønster fra Alfred N. Whiteheads filosofi (jfr. Whitehead 1926). I sin "teologi" (særlig utviklet av John B. Cobb (1965) og i samarbeid med David Ray Griffin (1977)) anser Whitehead det som viktig å avgrense seg fra visse gudsforestillinger han finner uakseptable dersom de betones for sterkt. Med dette sikter han til tanken på Gud som den absolutte hersker, som den moralistiske dommer og som det ytterste filosofiske prinsipp. Teologien har i varierende grad gjort bruk av disse forestillinger, men altfor ofte på en slik måte at det har vært brukt til å legitimere et statisk gudsbegrep. "Himmel og jord" har vært forstått som det skiftende element, det som en gang skulle forgå. Gud har

derimot vært oppfattet som den samme, lik en stabil og fast klippe eller som et første forklaringsprinsipp hevet over verdens skiftende mangfold.

Whitehead finner imidlertid at tiden er moden for en revisjon av det statiske gudsbegrepet fordi dette hindrer framveksten av erkjennelsen av historiens fundamentale betydning. Verken Gud eller mennesket må bli historieløse, hevet over prosess og forandring. Teologien må ikke behandle Gud som en unntagelse til alle grunnleggende metafysiske prinsipper, men forstås langt mer konkret, nemlig som deres viktigste eksemplifisering.

For forståelsen av gudsbegrepet, velger Whitehead å se dette under to synsvinkler, eller som han sier: Gud er av dipolar natur. Den ene pol er Guds primordiale natur (dvs. det som har med begynnelsen å gjøre) og den annen pol er hans konsekvente natur (dvs. den påfølgende, den som følger etter hans primordiale natur). Den primordiale natur består av en uendelig begrepsmessig aktualitet. Den er selve den dynamiske værensgrunn for de konkrete tilskikkelser i verden. Guds primordiale natur er evig, fri og fullstendig, dog kun som begrepsmessig aktualitet. Der mangler følgelig den konkrete aktualisering av bevissthet og følelser. Dette finnes i Gud kun som potensialitet, med den følge at de evige objekter (*eternal objects*, dvs. en størrelse hvis begrepsmessige erkjennelse ikke inneholder en nødvendig referanse til noen bestemt aktuell størrelse i den temporale verden) opptrer i en orden med hensyn til deres realisering i skapelsesprosessen. Guds primordiale natur vil derfor både eksemplifisere og etablere de kategoriale betingelser for aktualiseringsprosessen ettersom hver aktualiseringshendelse er en konsekvens av dens begrepsmessige aktualitet i Gud.

Det kan her være på sin plass å nevne Whiteheads nære, men likevel kritiske, forbindelse til Platon. I likhet med Platon sier Whitehead at de evige objekter er objektive i forhold til tanken og bestemmende for den, dvs. ikke produsert av tankeprosessen som sådan i form av ideale abstraksjoner. Men til forskjell fra Platon, mener Whitehead at de evige objekter ikke har noen privilegert ontologisk status. De eksisterer kun som potensialitet for oss. Men nettopp denne potensialitet betinger en begrepsmessig aktualitet, og det er denne "væreform" som er i Gud. Derimot har de ingen aktualisert eksistens i den temporale verden; de kan kun virke inn på den aktuelle situasjon som initieringen av den aktualiserte værens subjektive mål.

Et annet meget viktig poeng i denne forbindelsen er at Guds primordiale natur er det som prinsipielt muliggjør aktualiseringshendelsene ved å være det begrensingsprinsipp som etablerer et bestemt resultat fra en konkret situasjon. Begrensingsprinsippet virker som en ordning av de evige objekter hvorved der

foregår en utvelgelse og begrensning i mulighetenes ubestemte mangfold. Gjennom denne ordningen setter Gud en grense for mulighetene og bevirker dermed en konkretisering av visse bestemte muligheter som lar seg aktualisere.

Men Gud har ikke bare en primordial natur, der er også en konsekvent natur i Gud. Gud er ikke bare begynnelsen, men også i fortsettelsen og slutten. I henhold til sin primordiale natur kjennetegnes Gud av å være den forutsatte aktualitet for begrepsmessige handlinger idet han selv er med i enhver kreativ handling og fullender dermed sin natur i en fylde av aktualisert væren. Det som etableres gjennom aktualiseringsprosessen inngår i Gud på en slik måte at de begrepsmessige muligheter i Guds primordiale natur som aktualiseres i den historiske prosessen, blir tatt opp og innlemmet i enheten av hans vesen. Guds konsekvente natur vil dermed uttrykke at Gud selv står i en aktualiseringsprosess sammen med verden idet han fullstendigjøres gjennom verdens egen kreativitet. Den primordiale natur som selv forblir uforandret gjennom prosessen, blir forent med den aktualiserte konsekvente natur til en enhet ved integreringen av de aktualiserte hendelser gjennom en selektiv transformasjonsprosess. Lidelser, sorger, feiltrinn, såvel som gleder og seire, blir vevet inn i helheten idet de destruktive elementer skyves ut og ethvert positivt element bevares. Guds konsekvente natur blir dermed også verdens dom: alt ondt og destruktivt avvises og tilintetgjøres gjennom aktualiseringsprosessen, samtidig som intet vil gå tapt som overhode kan bli frelst. Dette er en dom fra en visdom som bruker alt som tilsynelatende ikke er noe i menneskers øyne, dvs. det som kun er forgjengelig og som vanlig menneskelig visdom derfor ikke regner har noen varig verdi. Det som for oss synes å være lite verd opptas likevel i den kreative handling hvorved Gud frelser verden og leder den framover henimot fullendelsen.

Fullendelsen av Guds primordiale natur ved utledningen av hans konsekvente natur fra den temporale verden, gir den alltid skiftende virkelighet varig verdi idet aktuelle hendelser eller elementer av disse kan bli evigvarende ved deres inkorporering i Gud. Derved fullendes også de temporale hendelser ved deres evige enhet med de øvrige transformerte hendelser og den evige orden som er den endelige absolutte "visdom". Gud og verden står overfor hverandre i en gjensidig avhengighet. Gud er den uendelige grunn for all bevissthet, den enhetlige visjon som søker fysisk mangfold. Verden er det endeliges mangfold, det aktualiserte som søker en fullkommen enhet. Både Gud og verden er derfor den gjensidige betingelsen for hverandres framskritt og de beveger seg dermed mot hverandre for felles fullendelse.

Guds begrepsmessige realisering utfører en effektiv oppgave i det å forene mangfoldet i universet som fri skapelse av aktualiserte hendelser fra bestemte

situasjoner. Enhver aktualitet har derfor sitt eget liv og sin umiddelbare overgang til noe nytt. Den endelige overgang til Guds natur øker aktualiteten idet både glede og lidelse når skapelsens endelige mål. Her vil middelet finne sin plass i relasjon til Guds plan slik at aktualitetens verdi kan erkjennes og lidelse og smerte bli overvunnet og transformert til et element av triumf.

Guds konsekvente natur er følgelig sammensatt av et mangfold av elementer med individuelt potensiale for selvrealisering. I realiseringsprosessen – eller skapelsesprosessen som vi også kan kalle den – inngår disse elementer i aktualiseringen av Gud som et mangfold av aktuelle komponenter som utgjør Gudsriket. Enhver slik aktualitet i den temporale verden blir omformet og tatt vare på i Guds natur som et levende, alltid tilstedeværende faktum i den temporale verden og forent med helheten i Gud. En aktualitets opptagelse i Gud betyr dermed ikke isolasjon fra verden, men heller en tilbakevenden, idet den fullkommengjorte aktualitet integreres i enhver temporal aktualitet som et relevant erfaringsfaktum, tilgjengelig for enhver som ønsker å se den.

D. Transformasjon og menneskets handlinger

Handlingenes betydning som aktualiseringen av Guds sanne vesen gir dem en ufrakommelig relevans ikke bare i den konkrete situasjon, men i relasjon til Gud selv og den prosess hvorved Gud frelser verden ved å integrere de aktualiserte elementer i enheten av hans natur. Frelsesprosessen for verden får dermed ikke karakter av å være den allmektige herskers utøvelse av sin absolutte og uinnskrede makt, men snarere som en historisk utvikling der de konkrete hendelser gradvis vinner skikkelse i Gud som gjennom nettopp denne prosessen etter hvert vinner skikkelse i og for verden. Alt som skjer får innflytelse på Gud selv og gjør at han ikke blir eller er noen ond og hård Gud. For ingen vet vel bedre enn ham hvilken vanskelig verden mennesket lever i. Gud som er vår lidende medvandrer, ser alle lemleste, torturerte og forvridde kropper og hører ropene fra den bunnløse fortvilelse og lidelse. Han er den som *vet* fordi menneskenes rop og lidelse er en del av ham selv, av hans menneskelighet. Derfor er Gud virkelig tilstede midt i vår sorg, fortvilelse, angst, men også i vår drøm om en annen og bedre verden. Gjennom det fortvilte bønnerop og i den aktive kamp for rettferdighet, godhet og kjærlighet blir et nytt Rike til, ikke i triumfalismens allmakt, men i vanmaktens uforklarlige utholdelse og mot som håper, tror og kjemper i kjærlighetens omskapende og fornyende kraft.

Igjen er korset vårt forbilde. frelsen finner sted midt i lidelsens virkelighet, ikke bare for verden, men også for Gud selv. Nettopp lidelsen med dens fornedring og maktesløshet, forkynner bedre enn noe annet verdens håp. For hvor kan der vel være større håp om en bedre framtid, enn nettopp hos den som erfarer lidelsens problem? Der en god og trygg tilværelse finnes, synes håpet å svinne hen om en bedre verden for alle. Mennesket blir opptatt av å holde på sine privilegier, rettigheter og rikdom at våre medmenneskers nød ikke lenger er makter å tale til oss om *Guds* rettferdighet. Derfor burde vi som tilhører den rike delen av verden rette vår oppmerksomhet mot der mennesker sulter, fryser, frykter og er fratatt sin menneskeverdighet. Kanskje er det nettopp *der* vi idag finner håpet konkret uttrykt, et håp som mer enn noen annet angår oss mette, tilfredse og forblindede vestens mennesker.

De konkrete hendelsers ufrakommelighet og betydning kan vi se illustrert på en fruktbar måte i Pannenberg's åpenbaringsforståelse. Inkorporeringen av elementer fra de aktualiserte hendelser i Gud, gjør dem – sett fra et åpenbaringssynspunkt – til potensielle åpenbaringsbærere av Guds vesen idet de realiserer den begrepsmessige aktualitet som er Guds primordiale natur. Dette betyr at de konkrete hendelser i historien inneholder et element av gudsåpenbaring. De realiserer det som hos Gud finnes som potensialitet og virkeliggjør dermed et guddommelige element i historien. Vi kan kalle denne prosess for "helliggjørelse" og mener med det elementenes innbyrdes relasjoner slik de indirekte og partielt aktualiserer de potensielle relasjoner som finnes i Gud selv. Et annet uttrykk for denne transformasjonsprosess kan hentes fra den ortodokse teologiske tradisjon og benevnes som "diviniseringen av kosmos", definert som elementenes indirekte og partielle aktualisering av de evige objekter, dvs. verdens egen transformasjon hvorved Gud vil fylle alle ting og bli alt i alle. "Helliggjørelse" og "divinisering" beskriver dermed aspekter av frelsesprosessen som en åpenbaringshistorie hvor de historiske hendelser er bærere av åpenbaringen som er synlig for enhver som ønsker å se dem. Historien er derfor like lite – eller like mye! – en sekulær historie, som Gud selv kan oppfattes som "sekulær". Fordi Gud er hellig, blir alt som har med ham å gjøre også sett under hellighetens synsvinkel og relatert til denne hellighet. Dette betyr intet mindre enn elementenes transformasjon, både individuelt, relasjonelt og totalt. Intet kan unndras frelsesprosessen fordi prosessens mål er at altet finner sin plass i relasjon til det hellige selv, Gud.

Frelsen, forstått som en totalomfattende transformasjonsprosess, aktualisert temporalt gjennom konkrete handlinger som indirekte og partielt åpenbarer Gud fordi de realiserer enheten i hans natur, gir våre tanker, ord og handlinger både

retning, verdi og mening. Våre handlinger er frelsens konsekvens, det som følger *etter* Guds gjerninger, for det som åpenbarer må nødvendigvis være en konsekvens av det som åpenbares. Men handlingene er likevel mer enn det påfølgende, de er også det som fullender. Gjerninger som utføres har sin egenverdi fordi de realiserer et "noe", positivt eller negativt, men som ikke desto mindre finner sin plass og blir tatt vare på i helheten og bidrar derved til å fremme fullendelsen. Ikke noe er for lite eller for stort til at det kan bidra til *pleroma*, fylden. Ikke engang lidelsens meningsløshet faller utenfor, for nettopp gjennom det meningsløse skaper Gud virkelig Mening. For slik som "det var Guds vilje å la hele sin fylde ta bolig i ham (Kristus) og ved ham forsone alle ting med seg selv, alt i himmelen og på jorden, da han skapte fred ved hans blod, på korset" (Kol 1:19f), slik realiseres gjennom den urettferdige lidelse, den meningsløse tortur og den uskyldiges henrettelse håpet om en ny himmel og en ny jord hvor rettferdighet skal bo. Det er i denne kontekst vi må se den menneskelige handling og bestemme dens mål. I størst mulig grad er det meningen at den skal søke å realisere håpet og idealet om at Guds vilje skal kunne skje på jorden slik som i himmelen – ikke slik at vi skal kunne si: "se, der er det!", men i form av utopiens egenart der målet alltid ligger enda litt lenger fram enn der vi er i øyeblikket.

Kristi lidelse og død viste oss en gang for alle det grunnleggende om hvem Gud er og denne Guds selvåpenbaring står fast for alle tider: Gud er de lidendes Gud, de fattiges Gud, de undertryktes Gud. For nettopp gjennom sin inkarnasjon, ved å være liten og hjelpeløs som et menneske uten stor makt og innflytelse, gir han oss håpet vi trenger: håpet om at lidelsen og vanmakten ikke vil være det siste, men at livet tross alt har en mening og at det er i engasjementet for virkeliggjøringen og aktualiseringen av denne mening at også våre handlinger blir av varig verdi.

III. LITTERATUR

- Bultmann, Rudolf (1968). *Mytologi og Bibelforståelse*. Oslo: Gyldendal. Tysk original: Herbert Reich Verlag, 1958.
- Cobb, John B. (1965). *A Christian Natural Theology*. Westminster Press.
- Cobb, John B. & Griffin, David Ray (1977). *Process Theology: An Introductory Exposition*. Belfast: Christian Journals Ltd. Amerikansk original: Westminster Press, 1976.
- Moltmann, Jürgen (1967). *Theology of Hope*. London: SCM Press. Tysk original: Chr. Kaiser Verlag, 1965.
- Pannenberg, Wolfhart (1970). *Offenbarung als Geschichte*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. 4. Auflage. [1961].
- Teilhard de Chardin, Pierre (1959). *The Phenomenon of Man*. London: William Collins. Reprint Fountain Books February 1977.
- (1960). *Le Milieu Divin*. London: William Collins. Fontana Books 1978.
- Whitehead, Alfred N. (1929). *Process and Reality*. New York: Macmillan. Reprint The Free Press, Macmillan, 1978.

NOEN TANKER OM DEN HELLIGE SKRIFTS INSPIRASJON OG AUTORITET. Derfor tror jeg på verbalinspirasjon!

Av Per Braaten

Innledning

Redaktøren av Teologisk Forum har bedt meg skrive en artikkel om bibelsynet. Jeg har tidligere- i ulike sammenhenger - vedkjent meg en grunnholdning til Skriftens inspirasjon og autoritet som synes å ha forundret mange ikke fordi mine synspunkter i og for seg er så merkverdige. Men det jeg står for blir av mange oppfattet som håpløst foreldet, nesten som et antikvarisk tankegods som hører hjemme på et eller annet teologisk museum. Selv mener jeg at jeg ikke representerer noe annet grunnsyn en det som har avspeilt seg innen klassisk teologi gjennom hele kirkens historie faktisk helt fram til vår egen tid.

Jeg er klar over at selve uttrykket "verbalinspirasjon" er beheftet med mange uheldige - og direkte feilaktige - assosiasjoner. Likevel velger jeg å benytte meg av det.

Kampen om bibelsynet er ikke av ny dato. Den har rast, nesten med uforminsket styrke, gjennom flere generasjoner. Det er blitt skrevet mange sprenglærde avhandlinger om dette brennbare emnet, og motsetningene i syn og oppfatning har vært særdeles skarpe. Den pågående debatt - som ikke synes å ha engasjert norske metodister noe særlig - har avdekket dyptgripende teologiske forskjeller.

Ulike forklaringsmodeller

Grovt skissert kan vi kanskje si at det finnes fire grunnleggende forklaringsmodeller av Skriftens inspirasjon.

1. Noen har ønsket å framstille saken som om Bibelen nærmest må betraktes som en helt igjennom guddommelig bok, gitt oss nesten fullt ferdig direkte fra himmelen. Slik Guds finger en gang skrev lovens ti bud på de to steintavler (2.Mos.31,18) - eller Guds hånd skrev på veggen i festsalen ved det babylonske hoff (Dan.5,5) - har Herren også suverent gitt oss sitt ord i Den Hellige Bok. Her finnes - i prinsippet - ikke spor av menneskehånd. Alt er helt igjennom guddommelig. Denne oppfatning - som jeg har gitt en såvidt skarp, og sikkert noe overdrevet, utforming - ligger selvfølgelig langt fra den historiske virkelighet. Noe Bibelen selv gir klart til kjenne.
2. Andre har villet gå til den motsatte ytterlighet og hevder frimodig at Skriften er en helt igjennom menneskelig bok. Det er et litterært mesterverk. Den representerer noe av det ypperste som er blitt frambrakt innen verdenslitteraturen. De bibelske forfattere hadde en våken og moden religiøs bevissthet. De var religiøse genier som raget høyt over sin samtid. De tenkte dypt og talte klart. Og de skrev under en genuin kunstnerisk inspirasjon. Men alt det de førte i pennen var likevel bare et uttrykk for deres egne religiøse tanker, moralske funderinger og filosofiske refleksjoner. I denne forklaringsmodell er det ikke plass for hverken noen guddommelig åpenbaring eller Åndens inspirasjon.
3. En tredje oppfatning går ut på at Den Hellige Skrift er delvis inspirert av Gud. Den inneholder mange gudsord, men også mange menneskeord. Noe er riktig og noe er galt. Her finnes fragmenter av sannhet, men også innslag av "from løgn" - bevisst eller ubevisst. Noen av dem som har vært - og er - tilhengere av dette syn påstår at Bibelen gir pålitelige opplysninger i spørsmål som angår frelse og etikk. Disse avsnitt er klart guddommelig inspirert, i alle fall hva tankeinnhold angår. Men selve ordvalget står for skribentenes egen regning. Men når det gjelder opplysninger av en mer generell karakter som historie, geografi, kultur, politiske hendelser, militære trefninger og mye annet, så er sannhetsgehalten høyst tvilsom. Hvor den nøyaktige grense går mellom det ekte og det falske er det ingen som kan si oss - aller minst den "teologiske ekspertise" - for her strides de lærde.
4. Det fjerde grunnsyn - som denne enkle artikkelen i fortsettelsen skal handle om - går ut på at Den Hellige Skrift er sant menneskelig og sant guddommelig. Den er skrevet av menneske, men alt er beåndet og inspirert av Gud - det være seg både tanker og ord. Ja, endog enhver "tøddel", som jo er det minste skrifttegn i det hebraiske språk. (Matt.5,18)

Det inkarnerte ord og det inspirerte ord

Før jeg går videre i mitt resonnement, kan det være på sin plass å dra en liten sammenligning mellom det inkarnerte ord - Herren Jesus selv - og det inspirerte ord - Bibelen.

Jesus var sann Gud og sant menneske, Guds Sønn og Marias sønn. I ham er to forskjellige naturer forent i en person. Dette er et troens mysterium som unndrar seg enhver fornuftig analyse. De skriftlærde så i Jesus bare en religiøs vranglære og politisk oppvigler. I deres øyne var han ikke annet en uskolert snekker og legpredikant fra Nasaret, med sterke suggestive evner. Noen mente endog at han stod i ledtog med Beelsebul. (Matt.12,24)

Andre så i Jesu person Guds Sønn og lovede Messias. Med troens øyne fikk de et glimt av Guds herlighet - uten at de dermed fornektet det sant menneskelige.

Vi har ingen nøyaktig skildring av Jesu legemlige utseende eller kroppsbygning. Vi vet heller ikke hva slags "personlighetstype" han representerte - hvis vi forsøker å tenke ut fra moderne psykologiske kategorier. Men vi kan trygt si at som sant menneske var Jesus i hele sitt vesen- både fysisk og psykisk - nøyaktig slik som Faderen ville.

Så vidt meg bekjent finnes det intet ord i Bibelen som helt klart sier at Jesus var sann Gud og sant menneske. Dette er kirkens formulering. Men denne tanke gjennomsyrrer likevel hele Det Nye Testamente. Noen har villet legge så stor vekt på det guddommelige i hans person så det menneskelige nesten er blitt redusert til et uvirkelig fantasibilde. Andre har fremhevet hans sanne menneskelighet på en slik måte så han ikke lenger er blitt oppfattet som sann Gud.

Men skriften som verken er noen lærebok i systematisk teologi eller en samling dogmatiske religionsartikler - sammenholder, i et levende spenningsfelt, disse to sannheter.

Jesus har mange navn og et av dem er "Guds Ord".(Joh.Åp.19,13). Han ikke bare talte Guds Ord. Han ER Guds Ord legemliggjort. Og dette inkarnerte ord er sant menneskelig og sant guddommelig.

Slik er det også med det inspirerte ord som er gitt oss i Den Hellige Skrift.

Skriftens vitnesbyrd om seg selv

Selve ordet "inspirasjon" er ikke brukt noe sted verken i Det Gamle eller i Det Nye Testamente. Noen har villet gjøre et stort nummer av dette, men det skulle være unødvendig. Et så grunnleggende ord som ansvar er heller ikke benyttet i Bibelen, men ingen vil vel av den grunn hevde at mennesket ikke er moralsk ansvarlig for sine handlinger? Både for Gud og mennesker. Vi finner heller ikke

ordet vekkelse, men likevel så er Den Hellige Skrift full av vekkelse. Vi leter forgivees etter ordet hellighet i 1.Johs brev. Og det til tross for at nettopp dette brevet er et av de rikeste kildevell til en bibelsk orientert hellighetsforkynnelse.

Slik også med ordet inspirasjon. Selve denne "tekniske term" glimrer med sitt fravær, og dog er Skriften full av "inspirasjon".

Bibelen inneholder ingen utformet lære om inspirasjon. Vi får ingen slike opplysninger om hvordan profetene og apostlene - de hellige Guds menn - faktisk opplevde det som vi nå kaller for inspirasjon. Det er heller ikke av avgjørende betydning. Vi får jo heller ingen utførlig framstilling av gjenfødelsens psykologiske hendelsesforløp.

Gud talte på mange forskjellige måter. (Hebr.1,1). Moses kommuniserte direkte med Herren, ansikt til ansikt, klart og tydelig. (4.Mos.12,8). Jeremia kjente seg å være under en betvingende makt. (Jer.20,9). Lukas samlet systematisk og samvittighetsfullt stoff til sitt evangelium. (Luk.1,1-4). Og det er godt mulig at når han senere skrev det endelige utkast, så hadde han ingen spesiell sterk opplevelse av Åndens inspirasjon. Kanskje var han ikke engang selv klar over hva Gud egentlig brukte ham til. Men den Gud som ikke lar en spurv falle til jorden uten at han vil det, styrte likevel den tålmodige forskers hånd til å føre de rette ord i pennen. Og da apostelen Johannes var på den øde øy Patmos, hørte han både Guds og englers røst tale fra en evige verden. Og han fikk en utvetydig befaling om å skrive disse ord. (Joh.Åp.21,5).

Det bør ikke råde tvil om at Skriftens selvvitnesbyrd er at den uten forbehold formidler Guds Ord til oss. Bibelen ikke bare inneholder Guds Ord. Den er i sin helhet Guds Ord. Vi kan diskutere, forkaste eller akseptere dette Skriftens selvvitnesbyrd. Eller vi kan - i den beste hensikt - formulere vårt eget vitenskapelige eller ikke-vitenskapelige vitnesbyrd om Skriftens inspirasjon og autoritet. Men det finnes -så langt jeg kan se - ingen teologisk teorikonstruksjon som kan bortforklare den språklige kjensgjerning at de bibelske forfattere selv gjør krav på å ha nedtegnet Guds Ord. Dette har da også kommet til uttrykk i den heftige debatt som har rast om bibelsynet. Selv de argeste motstandere av verbalinspirasjonen har måttet erkjenne at dette er den utfordrende presentasjon som Bibelen gir av seg selv og sitt eget samlede innhold.

Det har alltid forundret meg når noen har kastet fram den tanke at læren om Åndens inspirasjon av Den Hellige Skrift bare bygger på noen spredte - og tildels meget omdiskuterte - uttrykk i Det Nye Testamente. Det foreligger således, iflg. deres oppfatning, et meget spinkelt skriftmateriale for dette lærepunkt. Men dette må bero på en misforståelse av det som vi forsøker å gi uttrykk for. Sannheten om Skriftens inspirasjon og autoritet er jo en bærende grunnakkord i hele den bibelske åpenbaringssymfoni fra 1.Mos. til Joh.Åp. Og denne guddommelige inspirasjon lar seg ikke begrense bare til hellige skribenters tankeinnhold. Den omfatter også ordene, på grunnspråket vel og merke, som de - bevisst eller ubevisst - valgte å gjøre bruk av. Helt uavhengig av vår manglende forståelse av

dette litterære mysterium, så er det faktisk dette som er Skriftens forståelse. Noen har regnet ut at uttrykk som "Herren talte", "Herren sa" og "Guds ord kom til meg" forekommer ca. 2500 ganger i Bibelen. Vi har derfor et overveldende stort skriftgrunnlag å bygge på.

Glimt fra Det Gamle Testamente

Fra Det Gamle Testamente velger jeg å hente fram følgende eksempler:

"Moses sa til Herren: "Hør meg Herre! Jeg har aldri vært noen ordets mann, verken før eller nå etter at du begynte å tale til din tjener; jeg har vanskelig for å tale og uttrykke meg". Da sa Herren: "Hvem er det som har gitt mennesket munn? Hvem er det som gjør stum eller døv, seende eller blind? Er det ikke jeg, Herren? Gå nå, så skal jeg være med deg når du taler, og lære deg hva du skal si". 2.Mos.10-12

"Gud talte disse ord". 2.Mos.20,1-

"Da Moses kom og bar fram for folket alle Herrens bud og alle rettsreglene, svarte de samstemmig: "Alle de bud Herren har gitt oss, vil vi holde". Så skrev Moses opp alle de ord Herren hadde talt. 2.Mos 24,3-4.

Et enda klarere eksempel har vi antagelig i den påminnelse som Moses gav til hele folket.

"Herren talte til dere ut av ilden. Dere hørte ordene, men så ingen skikkelse. Det var bare en røst dere hørte". 5.Mos.4,12.

Her dreier det seg da vitterlig ikke bare om religiøst tankeinnhold, men om hørbare ord. Herren talte med lydelig røst til en hel nasjon - uten høyttaleranlegg - så enhver hadde mulighet til å oppfatte det som ble sagt. Jeg vet at noen teologer betrakter dette nærmest som en religiøs legende eller from diktning. Men var det da en løgnaktig påstand Moses fremsatte? Ville da ikke hans landsmenn ha gjennomskuet dette og protestert? Eller godtok de stilltiende et litterært bedrag? Noen måtte da kunne reagere!. Dette var jo tydeligvis en inspirasjonserfaring som hele folket selv hadde fått del i. De hørte Gud tale og forsto hvert ord som ble båret fram. Slik Faderen lot sin stemme lyde fra himmelen ved Jesu dåp, (Matt.3,17) og senere på forklarelsens berg, (Matt.17,5) - slik talte også Gud ved den anledning tydelige ord med hørbar røst til hele Israels folk i ørkenen.

Følger vi den gammeltestamentlige åpenbaringshistorie videre, vil vi oppdage at David vitner om den samme verbalinspirasjon. Han sier:

*"Gjennom meg taler Herrens Ånd, hans ord er på min tunge".
2.Sam.23,2.*

Det samme kommer senere til uttrykk i profetens skrifter. Herren sa til Jesaja:

*"Jeg har lagt mine ord i din munn og skjult deg i skyggen av min hånd".
Jes.51,16.*

Og:

"Dette er den pakt jeg vil slutte med dem, sier Herren: Min Ånd er over deg, og mine ord som jeg har lagt i din munn skal aldri, fra nå og til evig tid, vike fra din munn og ikke fra dine barns eller barnebarns munn, sier Herren". Jes.59,21.

I Jeremias bok står det slik skrevet:

"Så rakte Herren ut hånden og rørte ved min munn. Og Herren sa til meg:" Se, jeg legger mine ord i din munn". Jer.1,9.

"Så sier Herren: Still deg i forgården til Herrens hus og tal til folket fra alle byene i Juda, som kommer dit for å tilbe. Si fram alt det jeg byr deg å tale til dem, og hold ikke tilbake et eneste ord". Jer.26,2.

"Ta en bokrull og skriv i den alle de ord jeg har talt til deg om Israel og Juda og alle de andre folkene, fra den første gangen jeg talte til deg, mens Josjia var konge, og fram til i dag". Jer.36,2.

Og vi møter nøyaktig den samme grunninnstilling til verbalinspirasjon i Esekiels gåtefulle og vanskelig bok.

"Han sa til meg:"Du skal tale mine ord til dem enten de vil høre eller ikke; for de er trassige". Esek.2,7.

Dette er bare et lite utvalg av den overveldende mengde skriftavsnitt som en kan henvise til. De bibelske forfattere - eller skribenter - var ikke religiøse humbugmakere. De spilte ikke profetisk teater. Heller ikke kan jeg tro de falt som offer for noe fromt selvbedrag. Den inspirasjon som de vedkjente seg, var ikke tom innbilning. De avlegger uten reservasjon det frimodige vitnesbyrd at de fikk - ikke bare tanker i sitt stille sinn, men også ord i sin munn - fra Herren. Dette er helt klart Skriftens selvforståelse.

Hva vi vil gjøre med den er en annen sak.

Et særlig interessant - og høyst merkelig - eksempel har vi i de budskap som profeten Bileam bar fram. (4.Mos.22-24). Han var, så langt vi kan forstå,

egentlig en fiende av Israel og synes å ha vært en dypt splittet personlighet. Et dominerende trekk i hans karakter var et nesten umettelig begjær etter jordisk gods og gull. (2.apet.2,15-16). Men han var tydeligvis i besittelse av en profetisk gave. Han ble ved en anledning budsendt av Moabs konge, Balak, for å lyse forbannelse over Israel. Og han skulle i så fall få en klekkelig betaling i lønn. Men han kunne ikke - eller våget ikke - å handle i strid med Herrens vilje. I sitt hjerte ønsket også han forbannelse over Guds folk, men da han åpnet sin munn for å tale, strømmet det bare velsignelsens ord over hans ugudelige lepper. Nærmest mot sin egen vilje måtte han bekjenne at "jeg kan bare gjøre det som Herren sier". Dette gjentok seg tre ganger.

Bileam fikk endog høre et esel tale Herrens ord! (4.Mos.22,21-35 og 2.Pet.2,16). For den som tror på miraklenes Gud kan da ikke dette være så vanskelig å akseptere, selv om det strider mot all menneskelig fornuft.

Jeg tillater meg å sitere professor F. Bettex' kommentar til denne gammeltestamentlige beretning:

"Når Bibelen sier at Gud for en gangs skyld opplot munnen på et esel så det talte noen advarende ord til Bileam, så ropes det: Det kan vi ikke tro! Men derimot kan de godt tro at en ape har utviklet seg til å kunne opptre som operasanger"!

Nok om det.

At Bileam likevel til sist oppnådde sin onde hensikt - å bringe forbannelse over Israel - ved å fortelle Balak hvordan Israel skulle lokkes til synd, er en annen historie. (4.Mos.31,16 og Joh.Åp.2,14).

Men den profetiske gave som denne mannen var i besittelse av ble likevel tatt i bruk av inspirasjonens mektige Ånd.

Muligens finnes det en parallell til dette i Matt.7,21-23. Disse mennesker vil - så langt vi kan forstå Jesu ord - ikke stå i et rett hjerteforhold til Gud. Men de taler profetisk og utfører mirakler, og de gjør det i Herrens navn.

Den Gud som i endetidens kaos vil bruke endog sine antikristelige motstandere som redskap i sin hånd for å gjennomføre sine planer (Joh.Åp.17,17), han overstyrte ved sitt allmechtige forsyn også tilblivelsen av Den Hellige Skrift. I sin suverene makt kan Herren benytte seg av både engler og demoner for å nå de mål som han har satt seg. Til verbalinspirasjon hører derfor også dette at Ånden talte gjennom den kunnskapsrike Moses, den gudfryktige Daniel, den urettferdige Bileam, den åndelig blinde overpresten Kaifas - som var en bitter fiende av Jesus, men som likevel talte profetisk, uten selv å vite om det. (Joh.11,51). Gud talte gjennom den klartenkte og handlekraftige Paulus og den hellige og kontemplative apostelen Johannes. Ja, endog gjennom et esel!

I sannhet, Herren bruker hvem han vil, og han kan styre både sinn og tunge.

Det var ikke alltid profetene selv forstod verken innholdet eller rekkevidden av det budskap de mottok. Knf. Dan.12,8 der Daniel avlegger denne bekjennelse:

"Jeg hørte det, men jeg forsto det ikke".

(Se også Dan.8,27) Dette står for meg som en sterk bekreftelse på verbalinspirasjon. Det er ofte blitt hevdet - ikke minst blant oss predikanter - at "klart tenkt er klart sagt". Hvis våre tanker er rotete og uklare, bli vår tale likedan. Selv når vi har hengitt oss til grundig refleksjon av et ideinnhold som vi i noen grad mener oss å "forstå", så kan det likevel være vanskelig nok å kle disse klare tanker i en nøyaktig skreddersydd språkdrakt. Vår respekt for ordenes valør og språkets mange fine nyanser tvinger oss ofte til å lete etter den beste verbale uttrykksform. Og enda hender det at vi mislykkes - og det ganske ettertrykkelig!

Daniel mottok syner og åpenbaringer fra Herren som han selv ikke forstod. Og hvordan kunne han da tale til andre om det han selv ikke skjønnte? Det forekommer meg å ha vært en umulig oppgave! Men den Gud som gav sin tjener det gåtefulle - og for den menneskelige tanke så dunkle - profetiske framtidssyn, han gav ved inspirasjonens virksomme Ånd, også de rette ord. For det var ingen andre som kunne gjøre det. Aller minst Daniel selv.

Verken Moses eller andre hadde vært øyenvitner til selve skapelsen av universet. Men Moses fikk en " tilbakeskuende profeti" om tilblivelsen av dette skaperverk. Og hvordan hadde det vært mulig å finne de rette språklige formuleringer for denne storslagne visjon, om ikke Herren i nåde også hadde gitt de enkle - men samtidig majestetiske - ordene som svarte til denne åpenbaring?

Jeg bare nevner dette i spørsmåls form - uten å gå nærmere inn på de tolknings spørsmål som er knyttet til skapelsesberetningen.

Eller hvordan hadde det vært mulig for Moses å beskrive det bilde han hadde sett av Tabernaklets helligdom, dersom ikke Herren i sitt forsyn hadde styrt både hans tunge og penn?

Før jeg forlater dette avsnitt om Det Gamle Testamente kan det kanskje være nødvendig å si noen ord om den gradvise åpenbaring som Gud gav Israels folk. Bibelen ble ikke gitt øyeblikkelig som en fullt ferdig skrevet bok. Tilblivelsen av Den Hellige Skrift tok ca. 1600 år. Åpenbaringshistorien er som en betagende skjønn soloppgang. Solen er hele tiden den samme. Den gjennomgår ingen forandring. Men til å begynne med kaster den bare noen strimer av lys over det mørke landskap. Da råder det fremdeles tussmørke. Det er mange ting vi ikke kan se klart. Vi kan bare så vidt skimte konturene. Men når den samme sol noen timer senere står høyt på himmelen er det høylys dag. Da ser vi alt i blendende klarhet.

Slik er det også med åpenbaringshistorien. Gud er en uovertruffen pedagog. I førstningen talte han på en meget lettfattelig måte, og ofte benyttet

han seg av en enkel anskuelserundervisning. Ingen ting av dette er løgn. Sannhetens Gud bedrar ingen. Men den presentasjonsform han valgte å gjøre bruk av var nøye avpasset det utviklingstrinn som elevene -Israels folk- befant seg på. Og det budskap de fikk, utgjorde ofte bare en strime av lys. Det var langt fra hele sannheten. Men det var en nødvendig forberedelse til videre undervisning.

Job hadde - for å si det mildt - en meget utilstrekkelig oppfatning av den kommende tilværelse bakom død og grav. Det var for ham "et land så dystert som svarte natten, der det er stummende mørke og forvirring, og hvor lyset er mørkt som natten".(Job.10,22<9. Hvor helt annerledes er ikke den vakre skildring - i det skjønneste symbolspråk - som Joh.Åp. gir oss av den kommende herlighet hos Gud. Her ligger det nye Jerusalem badet i strålende lys. "Og byen trenger ikke lys fra sol eller måne, for Guds herlighet lyser over den, og Lammet er dens lys". Joh.Åp.21,23. Det som var skjult for Job ble mange hundre år senere åpenbart for seeren på Patmos.

Det er ofte blitt hevdet at Israel er Guds "demonstrasjonsfolk". De står som et synlig eksempel i menneskehetens historie på lydighetens velsignelse og ulydighetens forbannelse. De legemliggjør loven - i det moralske univers - om sæd og høst. Og det var blant dette folk Messias skulle fremstå. Her skulle han lide, dø og oppstå igjen.

Det er uten videre klart at mange av de løfter og påbud som finnes i Det Gamle Testamente - bl.a. om jordisk velsignelse - ikke uten videre kan overføres til oss i dag. Disse utsagn må ikke løsrives fra sin frelseshistoriske sammenheng. Det bør heller ikke herske den minste tvil om at hele den jødiske seremonilov ikke lenger - etter Golgata - har noen gyldighet.

Det samme gjelder mange av de strafferettslige bestemmelser som ble gjort gjeldende i Israel. Vi er ikke forpliktet til å etterleve noe av dette i dag. Men hele dette område i Det Gamle Testamente er like mye - i sin opprinnelige form - inspirert av Gud som alt det øvrige i Den Hellige Skrift.

Eller vi kan tenke på det mektige drama - om lidelsens gåte - i Jobs bok , for å vende tilbake til den. I dette litterære mesterverk er det mange aktører. Her taler Gud og Satan, Job og hans hustru og likeledes Jobs venner, som kom for å trøste ham. Den Hellige Ånd gav ingen verbalinspirasjon til djevelen. Heller ikke var alt det som ble talt av mennesker - og som er nedtegnet i denne kanskje verdenslitteraturens eldste bok - et klart uttrykk for Guds ord i strengeste forstand. Etter en heftig debatt, både med Den Allmektige selv og sine jødiske venner, måtte Job erkjenne at "Jeg har talt om ting jeg ikke forstår". Job.42,3. Det innrømmer også jeg ! Og da Gud til slutt gav sin kommentar til vennenes religiøse og filosofiske refleksjoner, sa Herren til Elifas fra Teman: "Jeg er brennende harm på deg og de to vennene dine; for dere har ikke talt rett om meg, slik som min tjener Job". Job.42,7. Alt det som står skrevet i Jobs bok er følgelig ikke "Guds ord" i en betydning at hver stavelse og hver setning er et uttrykk for Guds vilje og plan - verken da eller senere. Det være langt fra det ! Men hele

boken er likevel underlagt inspirasjonens guddommelige mysterium i den forstand at alt det som står å lese er en korrekt gjengivelse av alt det som ble talt av de impliserte parter - i den poetiske språkform som det behaget forsynets Gud. Herren hadde ingenting å beklage da det opprinnelige manuskript til Jobs bok var ferdig skrevet. Det språklige sluttresultat var slik som Den Allmektige ville ha det - sant menneskelig og sant guddommelig.

Jesu forhold til Det Gamle Testamente

Jesus viste en uforbeholden tillit til og respekt for Det Gamle Testamente som Guds inspirerte sannhetsord. Dette kom ofte til uttrykk både i hans forkynnelse og i noen av de teologiske debatter han førte med fariseerne og de skriftlærde, når de forsøkte å fange Mesteren i ord. Han siterte skriften både for mennesker og djevelen. Mannen fra Nasaret var en mester til å argumentere. Han gikk seirende ut av enhver diskusjon. Men han gjorde det med skriften som våpen. Under sin store fristelseskamp med avgrunnens fyrste, brukte han ikke i første rekke sin egen blendende logikk. Derimot henviste han angriperen til Guds Ord, slik det var blitt nedfelt i jødernes hellige skrifter. For Jesus var det nok å si: "Det står skrevet"! (Matt.41f.)

Det samme gjentok seg i Jesu mange sammenstøt med folkets religiøse ledere. Også de anerkjente Det Gamle Testamente som Guds inspirerte og ufeilbarlige ord. Og Jesus kritiserte dem aldri for det! Han refset fariseerne for mange skjeve forhold i deres liv - ikke minst deres dømmesyke, kalde moralisme, egenrettferdighet og feiltolkninger av skriften - men aldri for deres nedarvede tro på verbalinspirasjon. Derfor kunne Jesus også si med stor autoritet at "Skriften kan ikke gjøres ugyldig" eller "settes ut av kraft".(Joh.10,35). Han påpekte aldri noen feil i de hellige skrifter. I sine konfrontasjoner med datidens teologer og predikanter, reiste han stadig det grunnleggende spørsmål: "Hva sier skriften"? Og det var nok! Knfr. her Matt.12,3.5; 19,4; 21,16.42; 22,31.32; Mark.10,2-3; Luk.10,26; 20,17; Joh.8,17; 10,34. Noen har regnet ut at 10% av alle de ord av Jesus som vi har i evangeliene er hentet fra Det Gamle Testamente.

Idag blir det ofte hevdet i den pågående kirkelige og teologiske debatt at en ikke må komme med "løsrevne bibelsitat", for på den måten å begrunne sine standpunkter. Det faller meg ikke vanskelig å innrømme at dette er en metode som kan misbrukes. I verste fall kan den føre fullstendig galt avsted. Det finnes nok av eksempler på det. Men en kan også, slik mange gjør det idag, gå til den motsatte ytterlighet i sin forkastelse av denne måte å argumentere på. Og dette er minst like beklagelig - om ikke enda mer! Faktum er jo at både Jesus og apostlene benyttet seg av denne metode. De hentet fram spredte ord fra Det Gamle Testamente som kastet lys over den saken som var stridens kjerne. Og det avgjorde det hele. Når noen av oss i dag fremdeles kjenner det både riktig og

naturlig å følge denne praksis, så er det straks noen som beskylder oss for å argumentere med "løsrevne bibelsitat". Om dette kunne det være meget å si.

Jesus vedkjente seg sin tro på Det Gamle Testamente som Guds Ord. Han godtok - uten noen form for korrigerings - både skapelsesberetningen (Mark.13,19), framstillingen om Noah og syndfloden, Lot og ødeleggelsen av Sodoma og Gomorra (Luk. 17,26-30), historien om Elia og Elisha (Luk.4,25-27) og at loven er Guds bud (Mat.15,4.6).

Herren Jesus nølte ikke med å sette et klart likhetstegn mellom Skriftens ord og Guds ord. For ham var disse to begreper helt identiske. Dette kommer særdeles klart til uttrykk i Jesu diskusjon med fariseerne om ekteskap og skilsmisse. Her sier Jesus:

"Har dere ikke lest at Skaperen fra begynnelsen av skapte dem til mann og kvinne og sa: Derfor skal mannen forlate sin far og sin mor og holde seg til sin hustru, og de to skal være ett. Så er de ikke lenger to; deres liv er ett. Det som altså Gud har sammenføyd, skal mennesker ikke skille".

Hvis vi så vender oss til 1. Mos.2,24 - der dette sitatet er hentet fra - så vil vi fort oppdage at her finnes overhodet ikke en eneste antydning om at det var GUD SOM SA dette. Dette ordet står bare ganske enkelt skrevet slik. Men Jesus erklærte med myndighet at Skriftens ord er Guds ord!. Enten en bruker formuleringen "Skriften sier" eller "Gud sier", så går det ut på ett. Disse to begreper - eller uttrykksformer - er bare to forskjellige språklige utsagn for en og samme sak. Skriften blir nesten personifisert !

Er det mulig å tillegge Skriftens ord en høyere autoritet enn det Jesus gjorde? Dette forekommer meg å gi klar støtte til tanken om Skriftens inspirasjon.

Evangeliene fremholder også den betydning Jesus tilla - ikke bare ordenes saklige innhold - men endog deres grammatikalske form. I sitt teologiske oppgjør med saddukeerne, som jo hevdet at det ikke er noen oppstandelse, erklærte Jesus:

"Har dere ikke lest hva Gud har sagt dere om de dødes oppstandelse: JEG ER Abrahams Gud og Isaks Gud og Jakobs Gud. Han er ikke en Gud for døde, men for levende". Matt 22,31-32.

Dette er et sitat fra 2.Mos.3,6. Her bygger Jesus hele sin argumentasjon på at et bestemt ord står skrevet - ikke i perfektum - men i presens, nåtids form: JEG ER. Ikke var! Og dette ene ord - i denne spesielle grammatikalske form - avgjør, eller bekrefter, at disse hellige menn fremdeles lever for Gud. Det er vanskelig å komme utenom at dette peker i retning av det vi forbinder med verbalinspirasjon. Moses selv kjente neppe til sannheten om de dødes oppstandelse. Jeg har i alle fall ikke kunnet finne spor av den i de fem Mosebøkene, selv om den senere - på

en dunkel måte - er antydnet i Det Gamle testamente. Men for Jesus var det tydeligvis avgjørende at det ene ordet - Jeg ER - nettopp stod i presens form. Dersom Jesus ikke hadde presisert akkurat dette ene ord, ville sannsynligvis ingen bibelleser ha heftet seg ved just denne spesielle ordform i 2.Mos.3,6. Vi ville antagelig ha ment at enten dette ene ordet står i fortid eller nåtids form i Det Gamle Testamente - det hadde komme ut på ett. Men ikke slik for Herren Jesus. Han la hele sitt svar til de liberale saddukeerne inn i dette ene ord - Jeg ER! Det burde mane oss til den største respekt og ærbødighet for Skriftens ordlyd.

Når vi nå først kaster et blikk på Jesu forhold til Det Gamle Testamente, så har vi et interessant og spennende avsnitt i de såkalte antitesene i Bergprekenen. Her bruker Jesus - ikke mindre enn seks ganger - formuleringen: "Dere har hørt det er sagt til fedrene" - "men jeg sier dere"! (Matt.5,21.27.31.33.38.43).

De gammeltestamentlige profeter hadde stått fram og erklært med stor myndighet: "Så sier Herren". Det ga tyngde og autoritet til dere buskap. De var seg bevisst å tale på Guds vegne. Men Jesus - som i motsetning til de skriftlærde ikke hadde fått noen formell teologisk opplæring (Joh.7,15) - brukte formuleringen: "Men jeg sier dere"! Det må ha vært en sjokkerende uttalelse for folkets religiøse ledere. Det grenset til blasfemi. Ingen andre i hele Israels begivenhetsrike historie hadde våget å si noe slikt. Det innebar i realiteten at Jesus talte som Gud selv! Ikke underlig at hans teologiske opponenter reagerte så skarpt som de gjorde. Dette var uhørt.

Det er blitt ført mange heftige debatter - blant de mest kunnskapsrike personer - om hva eller hvem det er Jesus her stiller seg i et så skarpt motsetningsforhold til. Er det slik å forstå at Jesus her setter sin egen autoritet opp mot de hellige skrifter i Det Gamle Testamente? Forkaster han den gamle moral for å innføre en ny? Eller tar han her et oppgjør - ikke med det som sto skrevet - men med fariseernes tolkninger av Guds Ord? Innebærer Jesu budskap i Bergprekenen en radikalisering av den lov som allerede var gitt? Er det slik å forstå at den gammeltestamentlige åpenbaring her bare blir ført videre? Det vil si: at ingenting av det som tidligere er skrevet blir annullert eller forkastet, men åpenbaringsens sol stiger - gjennom Jesu ord - bare enda høyere på den religiøse himmel, slik at lyset blir enda klarere? Om dette rådet det delte meninger.

I dette enkle forsøk på å markere et standpunkt, velger jeg å se bort fra de problemstillinger som er knyttet til selve oversettelsen fra grunnteksten. Uttrykket: "Dere har hørt det er sagt til fedrene" kan - ifølge ekspertens uttalelse - også oversettes med: "Dere har hørt det sagt av fedrene". (Kfr.bl.a. den engelske Authorized Version). Mine mangelfulle kunnskaper i gresk gir meg ingen mulighet til en selvstendig vurdering av dette spørsmål. Jeg er helt avhengig av ulike oppslagsverk. Men jeg noterer - med en viss interesse - at ekspertene strides angående dette punkt. Så langt jeg har funnet ut er det imidlertid overveiende sannsynlig at den oversettelsen vi har hatt - og fremdeles har - "Dere

har hørt det er sagt til fedrene" - er den mest korrekte. Sterke argumenter kan føres i marken for det!?

Men hva er det Jesus her tar et oppgjør med? Stiller han seg selv i motsetningsforhold til skriften - i den betydning at han faktisk setter den til side - eller korrigerer han fariseernes begrensede, eller direkte feilaktige, tolkning av Guds Ord. Jeg vil påstå, sammen med en rekke anerkjente og høyt kvalifiserte bibelfortolkere, at Jesus her vender seg mot - ikke Skriften som sådan - men mot en mangelfull og skjev tolkning av den.

Dette er mest i overensstemmelse med selve konteksten. Jesus sier jo selv i Bergprekenen, like før disse antitesene:

"Tro ikke at jeg er kommet for å oppheve loven eller profetene! Jeg er ikke kommet for å oppheve, men for å oppfylle. Sannelig, jeg sier dere: Før himmel og jord forgår, skal ikke den minste bokstav eller eneste tøddel i loven forgå - før alt er skjedd. Om altså noen opphever et eneste av disse minste budene og lærer menneskene dette, skal han regnes for den minste i himmelriket. Men den som holder dem og lærer andre dette, han skal være stor i himmelriket". Matt.5,17-19.

Her gjør Jesus det tindrende klart at ingen ting av loven eller profetene skal forgå. Om så hele kosmos styrter sammen, skal det skrevne ord bestå! Ut fra dette bekjenner jeg frimodig min tro - ikke bare på verbalinspirasjon - men endog på "tøddelinspirasjon"! Hvis de påfølgende antiteser innebærer at Jesus stiller seg i opposisjon til det skrevne ord i Det Gamle Testamente, så kommer han i en uløselig konflikt med sitt eget forutgående utsagn. Da blir alt selvmotsigende. Hele denne tekstens sammenheng - Matt.5, 17-48 - taler sterkt imot at Jesus her setter Guds ord til side. Det skal bestå til siste slutt.

I evangeliene finnes det mange eksempler på at Jesus henviste til - eller siterte - ord fra Det Gamle Testamente. Og nesten alltid når han gjorde det, brukte han formuleringen: Det er skrevet" - (gegraptai). Men ikke slik i antitesene. Her bruker han isteden dette uttrykk: "Dere har hørt det er sagt til fedrene" - (erhrèthe).

Dette gir støtte til den oppfatning at Jesus her ikke i første rekke vil korrigere - og langt mindre sette til side - det skrevne ord. Men han setter hele sin grensesprengende autoritet opp mot fariseernes tolkning av loven. Dette blir enda sterkere bekreftet hvis vi vender oss til v.43:

"Dere har hørt det er sagt: Du skal elske din neste og hate din fiende".

Første halvdel av dette ordet er delvis et sitat fra 3.Mos.19,18. Ordene "som deg selv" er imidlertid utelatt. Men siste halvdel av Matt. 5, 43 - "og hate din fiende" - står overhodet ikke skrevet i 3. Mos. 19, 18. Heller ikke noe annet sted i Det

Gamle Testamente. Denne tilføyelsen var en muntlig formulering som fariseerne brukte i sin tolkning av Skriften. Og Jesus går i rette med den og hevder det helt motsatte syn.

Det finnes - så langt jeg har kunnet registrere - ikke et eneste eksempel i evangeliene på at Jesus inntok en kritisk eller avvisende holdning til Det Gamle Testamentet. Derimot finnes det mange eksempler på det motsatte. Det ville derfor være høyst besynderlig om Jesus i antitesene i Bergprekenen plutselig inntok en helt annerledes holdning til Guds Ord.

Jesus stiller ikke sin egen guddommelige myndighet verken MOT Skriften eller OVER Skriften. Derimot står han fram som den uovertrufne autoritet I Skriften - både hva innhold og tolkning angår.

I antitesene korrigerer, utdyper og radikaliserer Jesus - gjennom sine sterke og kompromissløse utsagn - selve vår forståelse av loven og profetene.

Men han forkaster ikke Det Gamle Testamentet!

Han som selv var Guds Ord personifisert og legemliggjort, gav med all sin autoritet sin fulle støtte til det skrevne ord.

Noen har dristet seg til å påstå at Jesus i sitt forhold til Det Gamle Testamentet bare var "et barn av sin tid". Dette innebærer - iflg. deres oppfatning - at han delte jødernes tro på verbalinspirasjon, uten at dette behøver å garantere riktigheten av en slik tro. Mye av den moderne bibelkritikk - som ikke minst har florerert innenfor selve den kristne kirke - har jo ment seg å være i stand til å "bevise" at her tok både jødene og Jesus skammelig feil. Derfor har de også frimodig forkastet all tale om verbalinspirasjon. Det er for dem et utenkelig standpunkt, hva bibelsyn angår.

Til dette kan det kort svares at Jesus også etter sin triumferende oppstandelse fra de døde fortsatte med å henvise sine disipler til de hellige skrifter som basis for deres tro. Jesus gjorde ikke dette bare i sin dype fornedrelse som et foraktet og forfulgt menneske før Golgata. Også som den oppstadene og herliggjorte Frelser la han fremdeles for dagen den samme tillit til Skriftens inspirasjon og autoritet. Da han etter sin seierrike oppstandelse møtte de tvilende og dypt deprimerte emmausvandrerne, fremholdt han - som han mange ganger tidligere hadde gjort - nettopp Guds Ord!

"Da sa han til dem: "Så uforstandige dere er, og så trege til å tro ALT det profetene har sagt! Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet"? Deretter begynte han å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene, helt fra Moses og hos alle profetene". Luk. 24, 25-27.

Jeg tror på Det Gamle Testamentet som Guds inspirerte sannhetsord - ned til den minste tøddel - fordi Jesus gjorde det. Eller for å si det med Dr. H.C.G.Moule - tidligere anglikansk biskop:

"Kristus hadde en absolutt tillit til Bibelen. Denne boken rommer mange gåter og vanskeligheter som ofte har gjort meg forvirret. Men også jeg vil ha full tillit til Skriften - ikke i blind hengivenhet - men i ærbødighet fordi Kristus hadde det"!

Apostlenes forhold til Det Gamle Testamente

Ikke alle forfatterne av Det Nye Testamente var apostler. Som eksempel kan nevnes legen Lukas, som helt klart ikke hørte med til selve apostelkollegiet. Men de var alle jøder, og som sådan bar de med seg en nedarvet dyp ærbødighet for Det Gamle Testamente som Guds ord. Deres møte med Jesus og deres opplevelser av evangeliet - etter oppstandelsen og pinsefestens dag - endret ikke noe på dette. De fikk en ny innsikt i de hellige skrifter, som påvirket deres tolkning av Guds ord. Under Åndens veiledning ble de klar over at Jesu person, liv og gjerning er den akse som alt i Skriften dreier seg om. Men deres tro på Det Gamle Testamente som Guds inspirerte og ufeilbarlige sannhetsord forble uendret. De ble heller styrket i denne tro. Slik som Jesus stadig hadde henvist til Skriftens sannhet og autoritet, gjorde forfatterne av Det Nye Testamente det samme. De appellerte til Skriften som høyeste instans.

Knfr. Ap.gj. 8,35 ; 17, 2-3 ; 23,5 ; 26, 22 ; Rom. 1,2.17 ; 3,4.10 ; 11, 26 ; 12, 19; 14,11 ; 1. Kor. 1,19 ; 2,9 ; 3,19-20 ; 15, 3-4.45 ; Gal. 3,10.13 ; 4,22.27 ; 1. Pet. 1,16 og 2,6.

Om vi studerer brevlitteraturen i Det Nye Testamente vil vi se at dette ble ikke bare gjort overfor jødekristerne, som iflg. hele sin tradisjon, bakgrunn og tidligere historie hadde en levende respekt for Det Gamle Testamente. Apostlene gjorde det samme når de henvendte seg til hedningekristerne. Deres ulike kulturbakgrunn medførte ingen pedagogisk "forskjellsbehandling" i så henseende. Alle ble henvist til autoriteten i Guds ord, slik det var blitt skriftlig opptegnet i Det Gamle Testamente. Det var jo disse hellige skrifter som var de første kristnes Bibel.

De nytestamentlige forfattere erkjenner fullt ut at Det Gamle Testamente er skrevet av mennesker. Det gjøres - selvfølgelig ikke - noe forsøk på å bortforklare denne historiske kjensgjerning. Ingen, verken jøde eller kristen, profet eller apostel, ville benekte det. Men samtidig blir det fremholdt - med stor styrke og udiskutabel overbevisning - at hele tiden er det Gud som taler. Derfor ser vi også at uttrykk som "*Jesaja sa*", "*Det står skrevet*", "*Moses skriver*", "*Moses sier*" og "*Gud sier*" - brukes om hverandre som synonyme begreper.

Knfr. Matt.15,7 ; Mark.7,6.10 ; Rom. 10,5.9-21.

Denne fundamentale grunnholdning - at det i dypeste forstand er Gud som taler gjennom de menneskelige redskap - kommer til uttrykk på flere måter.

"Alt dette skjedde for at det Herren har talt gjennom profeten, skulle oppfylles". Matt.1,22 og 2,15.

"Brødre, det måtte gå i oppfyllelse, det skriftordet som Den Hellige Ånd talte gjennom David om Judas, han som viste vei for dem som grep Jesus". Ap.gj. 1,16

Dette er også et klart vitnesbyrd om verbalinspirasjon.

Se også Ap.gj. 4,25.

Den samme sannhet blir omtalt på en enda mer prinsipiell og omfattende måte i Luk.1,70:

"Gud talte gjennom sine hellige profeter".

Her gjøres ingen unntak.

Noen har kastet fram den tanken at "Guds ord" i Bibelen må begrenses til de spesielle vers og avsnitt, der det uttrykkelig står skrevet et "*Så sier Herren*", "Guds ord kom til meg", "*Gud sa*", "Herren talte" eller lignende formuleringer. Der hvor slike utsagn derimot ikke forekommer, har vi bare med vanlige menneskeord å gjøre - det være seg i prosa eller poesi.

Dette er en bedømmelse av Bibelen som i alle fall ikke er i overensstemmelse med Bibelens vitnesbyrd om seg selv. Apostlene gir uttrykk for en helt annen oppfatning. På samme måte som Jesus, så setter også de likhetstegn mellom det som Skriften sier - som sådan - og det som Gud sier. Noen få eksempler vil klargjøre dette. I Gal.3,8 skriver Paulus:

"Skriften forutså at Gud vil rettferdiggjøre hedningene ved tro, og den forkynte på forhånd dette gode budskapet til Abraham: I deg skal alle folkeslag velsignes".

Dette er et sitat fra 1.Mos. 12,1-3:

"Herren sa til Abram:----I deg skal alle slekter på jorden velsignes"

Her er uttrykkene "Skriften forutså/forkynte" og "Herren sa" helt identiske begreper.

Vi møter det samme forhold i Rom.9,17:

"For Skriften sier til Faraos: Jeg lot deg stå fram for å vise min makt på deg og for å la mitt navn bli forkynt over hele jorden".

Dette er et sitat fra 2. Mos. 9,13f.:

"Herren sa til Moses:---Men jeg har likevel holdt deg oppe for å vise deg min makt, og for at mitt navn skal bli forkynt over hele jorden".

Gud sier det som Skriften sier - og Skriften sier det som Gud sier. Her trekkes det overhodet ingen skillelinje.

Det bør i denne forbindelse understrekes at Skriften forelå enda ikke - verken da Gud talte til Abraham eller til Farao. Men dette til tross ordlegger Paulus seg som han gjør. Også han - som Jesus - nesten "personifiserer" Skriften.

Vi kan også henvise til forholdet mellom Ap.gj. 13,34-35 og Jes.55,3 + Salm.16,10. Paulus understreker at det var Gud som sa dette. Hvis vi imidlertid vender oss til Det Gamle Testamente vil vi fort oppdage at der står det ingen ting om at det var Gud som sa det. Det står bare skrevet. Og Skriftens ord er Guds ord - også når dette ikke er fremhevet spesielt.

Som tidligere påpekt la Jesus stor vekt på selve ordenes grammatikalske form - slik de står å lese i Det Gamle Testamente. Det gjorde også apostlene. I Gal.3,16 skriver Paulus:

"Gud gav løftene til Abraham og hans ætt. Det står ikke i flertall, "til hans ætter", men ental, "til din ætt"; det er Kristus".

Knfr. 1.Mos.12,7 ; 13,15 og 24,7.

Det forekommer meg å være vanskelig å komme utenom at dette taler sterkt til fordel for troen på verbalinspirasjon.

Et av de sterkeste - og mest siterte - ord for Skriftens inspirasjon har vi i 2.Tim.3,15-16

"Helt fra barndommen har du kjent de hellige Skrifter, de som kan gi deg visdom som leder til frelse ved troen på Jesus Kristus. Alle skrifter som er inngitt av Gud, er også nyttige til å gi opplæring og tale til rette, hjelpe på rett vei og oppdra i rettferd".

For om mulig å få fram ulike nyanser i grunnteksten, tar jeg her med flere forskjellige oversettelser av første del av v.16:

"Den hele Skrift er innblåst av Gud".

"Hele Skriften ble gitt oss ved inspirasjon fra Gud":

"Ethvert skrift som er innblåst av Gud".

"Hvert eneste skrevet vitnesbyrd, inspirert av Gud".

"Hvert skrift som er Gud-inspirert".

"Hvert skrift har Gud pustet liv i".

"Ethvert gudbeåndet skrift".

"Hvert guddommelig inspirert skrift".

"Og slik har hvert eneste skrift som Gud har inspirert, sin nytte".

"Alt som står i den hellige skrift, er inspirert av Guds Ånd".

"Hvert skrift som er innåndet av Gud".

"Hele Skriften er inspirert av Gud".

Alle disse oversettelser gir - på forskjellige måter - uttrykk for det som ofte er blitt kalt for "Skriftens selvforståelse". Eller Skriftens vitnesbyrd om seg selv.

"Paulus gir ingen detaljert oversikt over hvilke "bøker" som er inkludert i de hellige skrifter". Men det råder forholdsvis bred enighet om at det her tenkes på Det Gamle Testamente. Det er da også i denne betydning som både Filo og Josefus bruker dette uttrykk som en teknisk term. Dette samstemmer også med Wesley's syn.

Det greske ordet for skrift er grafê.

"Substantivet grafê er brukt ca.50 ganger i Det Nye Testamente, og da alltid i betydning av Den Hellige Skrift. Ordet brukes når det refereres til bestemte skriftavsnitt eller til Skriften som et hele. Pluralformen hai grafai, skriftene, går på Skriften som helhet".

I lys av all modernistisk teologi er det en oppsiktsvekkende påstand Paulus - som en utvalgt Herrens apostel - her fremsetter.

"Den hele Skrift er inspirert av Gud".

I videste forstand gjelder dette hele Bibelen, men ut fra selve konteksten i 2.Tim.3 er det vel mest korrekt å begrense den til Det Gamle Testamente. Men hvilken bekjennelse til Skriftens inspirasjon! Her tas ikke noe forbehold. Hele Skriften - ikke bare visse utvalgte deler av den - er inspirert og beåndet av Gud. Paulus gjør ikke noe forsøk på å begrense inspirasjonen bare til de spesielle avsnitt som har med frelse og etikk å gjøre. Alt er underlagt inspirasjonens Ånd.

Dette behøver ikke - så langt jeg kan forstå - å utelukke tanken om ulike grader av inspirasjon. Når profetene fikk åpenbaringer om kommende begivenheter som de selv ikke forstod - og ikke hadde den minste kjennskap til - var de helt avhengige av Gud. Men det hendte også at de skrev om hendelser som de selv hadde kunnet iaktta, som f.eks. Moses skildring av Israels utgang fra Egypt eller apostlenes beretninger - som øyenvitner - av Jesu liv og gjerning. Men også da var de, på en gåtefull måte, omhegnet av Guds allmektige forsyn både i sin selvstendige tankevirksomhet og språklige uttrykksform.

Det apostoliske vitnesbyrd slår fast at "Den hele Skrift er inspirert av Gud". De som hevder en delvis inspirasjon havner i en uløselig konflikt med Guds eget ord. For hvem er da i stand til å trekke grenser mellom det som er inspirert og det som ikke er inspirert, mellom Guds ord og menneskeord, mellom sannhet og løgn, mellom historiske hendelser og fantasifulle beretninger om mirakler som aldri har funnet sted i virkelighetens verden og mellom genuin profeti og fromt selvbedrag?

For Paulus var det naturlig å si:

"Jeg tror ALT som er skrevet i loven og profetene"! Ap.gj.24,14b.

Dette er en frimodig bekjennelse om en trosholdning til hele Det Gamle Testamente som Guds ord - som enhver predikant burde kunne avlegge. Eller er det å kreve for mye? Vi sier jo i så fall ikke noe annet enn det som en benådet apostel sa.

Apostelen Peter gir på mange måter uttrykk for det samme syn på verbalinspirasjon i det han skriver i 2.Pet.1,19-21:

"Derfor står også profetordet desto fastere for oss. Dette ord bør dere ha for øye, for det er likt en lampe som lyser på et mørkt sted, inntil dagen gryr og morgenstjernen går opp i deres hjerter. Men dere må framfor alt vite at en ikke kan tyde noe profetord i Skriften på egen hånd. For aldri er noen profeti båret fram fordi et menneske ville det; Men drevet av Den Hellige Ånd talte mennesker ord fra Gud".

Bibelfortolkere er uenige om hvorvidt det her tenkes på hele Den Hellige Skrift - egentlig Det Gamle Testamente - som sådan, eller om en skal avgrense det til å gjelde de rene profetiske avsnitt - i betydning forutsigelser. Dette spørsmål lar jeg her stå åpent. Om en velger - i sin tolkning - å begrense det til de utpregede profetiske utsagn, så betyr selvfølgelig ikke det at alt det øvrige i Skriften ikke er inspirert. Det ville i så fall være i åpenbar strid med det vitnesbyrd som de øvrige bibelske forfattere avlegger om sin egen kallsbevissthet som Guds talerør. Alle var, hver på sin måte, et redskap for inspirasjonens suverene Ånd.

Men det virkelige interessante i vår sammenheng er at apostelen Peter her - på en ganske utvetydig måte - understreker verbalinspirasjonens betydning og virkelighet. De hellige Guds menn er ikke bare tenkte under Åndens inspirasjon, men de talte - drevet av Den Hellige Ånd. Det peker sterkt i retning av verbalinspirasjon.

Ved siden av - og parallelt med - de sanne Guds profeter opptrådte også falske profeter. Og konflikten mellom disse to profetiske hovedstrømninger i Israels historie kunne til sine tider anta veldige dimensjoner. Her var det ikke mye gjensidig toleranse å spore! Det synes å være en nesten ufravikelig regel i Guds rikes historie, at der det skjer et ekte Åndens verk, vil det også finnes en falsk etterligning. "Der hor Gud bygger en kirke, bygger Satan et kapell". Endog midt i de to livskraftige menighetene, Smyrna og Filadelfia, fantes det noen som tilhørte "Satans synagoge".

På flere steder i Det Gamle Testamente finnes det referater og utdrag fra de falske profeters overfladiske lykkeforkynnelse. Alt dette står også nedtegnet i

Den Hellige Skrift - uten at noen dermed kan påstå at deres budskap hadde sitt utspring i Guds tanke. Men deler av deres søvndyssende og forførende prekener er korrekt gjengitt av de bibelske forfattere - under Helligåndens inspirasjon.

Det Nye Testamente lar oss vite at endog Skriftens "taushet" er inspirert - eller villet av Gud. Hebreerbrevets forfatter skriver om Melkisedek at:

"Han er uten far og uten mor og har ingen ættetavle. Hans dager har ingen begynnelse, og hans liv tar ikke slutt. Slik er han et bilde på Guds Sønn; han er og blir prest for alltid". Hebr.7,3.

De gammeltestamentlige forfattere var meget nøye med å angi hellige menns slektstavler - i sin helhet eller bruddstykker av den. Enhver levitt, som senere skulle tjenestegjøre som prest, måtte kunne gjøre rede for sin avstamning. Men her, på dette meget tidlige tidspunkt i frelseshistorien, dukker plutselig den mystiske Melkisedek opp. Knfr. 1.Mos.14,18-20. Det er ingen tungtveiende grunner for at vi her har å gjøre med en engel eller et himmelsk sendebud. Melkisedek hadde ganske sikkert jordiske foreldre og var født på vanlig vis. Men her finnes ingen omtale av hans ættetavle. Heller ikke finnes det noen antydning om hans fødsel eller død. Skriften er - hva Melkisedek angår - taus om disse ellers så vitale opplysninger. Dette beror, iflg. Hebreerbrevets forfatter, ikke på noen tilfeldighet. For nettopp i den åndsinspirerte taushet ligger det gjemt et profetisk forbilde - som får sin endelige og evige oppfyllelse i Jesus.

Vi kan derfor trygt si at de menn som Gud brukte til å skrive Det Nye Testamente viste den største aktelse for jødernes hellige skrifter. Det bør ikke råde tvil om at de betraktet Det Gamle Testamente som inspirert av Guds Ånd - både hva form og innhold angår, i tale og taushet.

Inspirasjon av Det Nye Testamente

Spørsmålet om hvorvidt også Det Nye Testamente er inspirert og innblåst av Guds Ånd - både hva tankeinnhold og språkføring angår - kan bare besvares av de nytestamentlige forfattere selv. Jeg er i disse mine refleksjoner hele tiden opptatt av å finne fram til Skriftens selvforståelse. Dette gjelder samtlige av de kanoniske bøker, både i Det Gamle og i Det Nye Testamente.

Når vi nå begrenser oss til det som de nytestamentlige forfattere har ført i pennen, kan det kanskje være av en viss interesse å reise det utfordrende spørsmål om inspirasjon - i betydning verbalinspirasjon - overhodet er mulig. Er dette bare virkelighetsfjern ønsketenking? Er den menneskelige skrøpelighet - som ellers gjør seg gjeldende på alle andre områder - en avgjort hindring for at dette kan skje? Er ikke Herren i stand til å gjennomføre dette - hvis han da i det

hele tatt ønsker det? Eller ligger dette helt utenfor hans plan? Sier Det Nye Testamente noe om selve inspirasjonens mulighet?

Jesus sa til noen av sine etterfølgere:

"Når de fører dere fram for synagogedomstolene og for øvrigheter og myndigheter, vær da ikke bekymret for hvordan dere skal forsvare dere eller hva dere skal si. For det skal Den Hellige Ånd lære dere i samme stund". Luk.12,11-12.

"Husk på at dere ikke behøver å tenke ut på forhånd hvordan dere skal forsvare dere. For jeg vil gi dere ord og visdom som ingen av deres motstandere skal kunne motstå eller motsi". Luk.21,14-15.

Jeg er klar over at dette er et spesielt løfte som er gitt til mennesker under forfølgelsestider. Selve konteksten har ingen ting med Skriftens inspirasjon å gjøre. Men denne uttalelsen av Jesus gir likevel den sterkeste støtte til tanken om verbalinspirasjonens mulighet Og er det ikke naturlig å anta at Gud har en like dyp omsorg for de ord som skal fylle Den Hellige Skrift - og som skal veilede millioner av mennesker i deres salighetssak - som han har for noen av sine barn når de står anklaget for verdslige eller religiøse domstoler?

Vi kan også henvise til det verbale inspirasjonsunder som vitterlig fant sted på pinsefestens dag i Jerusalem.

"Da ble de alle fylt av Den Hellige Ånd, og de begynte å tale i andre tungemål etter som Ånden gav dem å forkynne". Ap.gj.2,4.

Det råder bred enighet blant bibelfortolkere om at den tungetale som lød i Jerusalem på pinsefestens dag, var av en annen karakter enn den tungetale som senere kom til uttrykk i menigheten i Korint. Mange av de troende i Korint talte "hemmeligheter ved Ånden". Knfr. 1.Kor.14,2b. Dette var en tungetale som ikke kunne forbindes med noe jordisk språk, og som følgelig ikke kunne ha noen menneskelig forutsetning for å forstå. Det var et hemmelig språk som bare Gud "skjønte". Noen mener at denne form for tungetale muligens kan betegnes som en form for "englespråk". (1.Kor.13,1). Under enhver omstendighet var det nødvendig at noen fikk - av den samme Ånd - en klar tydingens gave, om denne tungetale skulle bli menigheten til oppbyggelse. Det skjedde da også!

På pinsefestens dag var situasjonen en helt annen. Her ble det ikke talt hemmeligheter i Ånden, som deretter måtte tydes for å bli rett oppfattet av tilhørerne. Det går tydelig fram av beretningen i Ap.gj. 2. at de tilstedeværende umiddelbart forsto det budskap som ble båret fram -uten at det var nødvendig med noen spesiell tyding. Deres spontane - og undrende - reaksjon var:

"Hvordan henger det sammen at enhver av oss hører dem tale på vårt eget morsmål"? Ap.gj.2,8.

De som var blitt fylt med Den Hellige Ånd talte ikke "englespråk", men forskjellige jordiske språk. Den bredt sammensatte forsamling - som bestod av tilreisende jøder fra hele det romerske imperium - hørte til sin forbauselse Guds ord på sine respektive morsmål. De talende - som aldri hadde fått noen vanlig språkundervisning - behersket plutselig et ordforråd og grammatikalske regler som de tidligere ikke hadde hatt den ringeste kjennskap til. Og det er ingen ting i den hellige beretning som tyder på at dette var en "stammende tungetale". De talte flytende og uanstrengt - og med rik salvelse - de ord som Herren la i deres munn. Og her dreier det seg altså om et jordisk språk som tilhørerne umiddelbart forstod. Det var jo deres eget morsmål!

Dette må da i alle fall være et udiskutabelt eksempel på verbalinspirasjon. Og det viser med all ønskelig klarhet at dette er mulig - om det behager Gud. For skulle noen ting være umulig for Herren? Og når Ånden kan styre tungen til å tale et hittil ukjent språk - så er det vel ikke "vanskeligere å tro" at denne tredje person i guddommen også kan gi de bibelske forfattere de rette ord fra deres eget språk. Menneskelig vurdert skulle dette faktisk være enda "letter". Men en slik uttrykksmåte forekommer meg å være usømmelig når vi taler om hva Den Allmektige formår. Han gjør det han vil!

Med dette vil jeg ikke ha sagt at all den tungetale som lyder i dag på samme måte er verbalinspirert. Men på pinsefestens dag i Jerusalem skjedde dette språkunder.

Var Jesus inspirert?

Vi finner umiskjennelige spor av verbalinspirasjonens mysterium i Jesu undervisning og offentlige forkynnelse. Dette var forutsagt allerede i Det Gamle Testamente. Gud talte til Moses og sa:

"Av deres landsmenn vil jeg la fremstå en profet som deg iblant dem. Jeg vil legge mine ord i hans munn, og han skal tale til dem alt det jeg byr ham. Den som ikke hører på de ord han taler i mitt navn, ham vil jeg kreve til regnskap". 5.Mos.18,18-19.

Denne eldgamle profeti fikk i Jesus - som sant menneske - sin nøyaktige og bokstavelige oppfyllelse. Jesus erklærte:

"Jeg har mye å si om dere og dømme dere for. Men han som har sendt meg, taler sant, og det jeg har hørt av ham, det sier jeg til

verden. De skjønnte ikke at det var om Faderen han talte til dem. Da sa Jesus: "Når dere får løftet Menneskesønnen opp, da skal dere forstå at "jeg er Han", og at jeg ikke gjør noe av meg selv, men taler slik Faderen har lært meg". Joh.8,26-28.

Jesus var helt - og frivillig - underlagt Faderens vilje i alt hva han tenkte, sa og gjorde. Faderen talte til Sønnen, og Sønnen talte det samme budskap videre til folket. Jesu ord var Guds ord. Er ikke dette verbalinspirasjon?

Vi finner det samme i Joh.12,49-50, der det står slik skrevet:

"For jeg har ikke talt ut fra meg selv, men Faderen har sendt meg, han har gitt meg befaling om hva jeg skal si og tale. Og jeg vet at det han vil med sin befaling, er evig liv. Det jeg taler, taler jeg slik Faderen har sagt meg".

"Tror du ikke at jeg er i Faderen og Faderen i meg? De ord jeg sier til dere, har jeg ikke fra meg selv; det er Faderen som er i meg og gjør sine gjerninger". Joh.14,10.

For meg er dette et overbevisende og uimotsigelig vitnesbyrd om verbalinspirasjonens virkelighet i Jesu liv.

Luther siterte fra Joh .,63:

"Det er Ånden som gjør levende; her kan mennesket intet utrette. De ord jeg har talt til dere, er ånd og liv".

Og han kommenterte:

"Kristus sa ikke om sine tanker, men om sine ord, at de var ånd og liv"!

Noen kan selvfølgelig reise - det i og for seg nødvendige - spørsmål, om de nytestamentlige forfattere har gitt oss en korrekt og fullt ut pålitelig gjengivelse av Jesu ord. Har Mesteren virkelig sagt de ord som de tilskriver ham? Var det Gud som la ordene i hans munn - eller var det de menn som skrev Det Nye Testamente som gjorde det? Er Jesu forkynnelse - slik vi har den i evangeliene - bare et uttrykk for hvordan den første kristne menighet hadde oppfattet Mannen fra Nasaret - det være seg om denne oppfatning var rett eller gal? Eller er Jesu undervisning og offentlige forkynnelse, slik den er gjengitt i Det Nye Testamente, virkelige ord fra Gud?

Disse spørsmål tvinger meg til noen flyktige bemerkninger angående

Apostlenes kall og tjeneste

Ordet apostel - som betyr sendebud - forekommer ca. 80 ganger i Det Nye Testamente, og da nesten alltid i tilknytning til Jesu tolv apostler eller til Paulus. Men ikke bare det! Vi finner også mindre ansatser til et utvidet apostelbegrep. Således blir f.eks. Barnabas omtalt som apostel. Knfr. Ap.gj.14,14. Andre sa seg å være apostler, uten å være det. Til menigheten i Efesos ble det sagt:

"Du har prøvd dem som kaller seg apostler, men ikke er det, og du har funnet ut at de er løgnere". Joh.Åp.2,2.

Disse hørte da hjemme under kategorien "falske apostler". Knfr. 2.Kor.11,13. Forutsetningen for å være en sann Herrens apostel var særlig to ting.

1. Vedkommende måtte ha sett den oppstandene. Ap.gj.1,21-22 og 1.Kor.9,1.
2. Og han måtte være kalt og utrustet av Gud for dette høye embede. Når Paulus forsvarer sitt apostelembede - mot all mistenkeliggjøring - understreker han sterkt at haner ingen selvbestaltet apostel. Heller ikke er han valgt av mennesker ved noe demokratisk flertall. Men han er utvalgt og kalt av Herren til denne spesielle tjeneste. Knfr. Rom.1,1 og Gal.1,1.15. Og han ble utrustet med nåde og kraft til å gjøre "en apostels tegn". 2.Kor.12,12.

Det finnes ikke noe klart embedshierarki - i vår betydning av ordet - i Det Nye Testamente. Apostlene opptrådte ikke som teologiske eller kirkepolitiske "diktatorer" over et umyndiggjort legfolk. Apostelembedet ble aldri institusjonalisert. Det rådet en forbausende stor grad av frihet. Både eldsterådet og hele menigheten fikk være med når viktige avgjørelser skulle tas. Knfr. Ap.gj.1,15-26 ; 6,1-6 og 15,22. Særlig dette siste ordet gir oss et interessant innblikk i hvordan beslutningsprosessen - kan vi ikke si den demokratiske? - fungerte i urmenigheten.

"Da vedtok apostlene og de eldste, sammen med hele menigheten, å utpeke noen menn som skulle sendes til Antiokia sammen med Paulus og Barnabas. Det ble Judas, også kalt Barsabbas, og Silas, to ansette menn blant brødrene". Ap.gj.15,22.

Men det blir samtidig fremholdt at apostlene representerte en stor grad av åndelig autoritet, ikke minst i viktige lærespørsmål. Her kunne ingen kirkepolitisk manipulering - heller ingen demokratisk flertallsbeslutning - bringe dem til taushet. Det var dette som gav fasthet og stabilitet til det pulserende - og ofte fleksible - menighetsliv. Det var betegnende for de første kristne at

"Trofast holdt de seg til apostlenes lære og samfunnet, til brødsbrytelsen og bønnene". Ap.gj.2,42.

De troende skulle bygges opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, men hjørnesteinen var Jesus Kristus selv. Efes.2,20.

Apostlenes myndighet var gudgitt. Jesus gav dem et ansvarsområde som er enestående i hele kirkens historie. Noen ord fra evangeliene vil kaste lys over dette. Jesus sa:

"Den som hører dere, hører meg, og den som forkaster dere forkaster meg. Men den som forkaster meg, forkaster ham som har sendt meg". Luk.10,16.

"Dette har jeg sagt dere mens jeg ennå er hos dere. Men talsmannen, Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt navn, han skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere". Joh.14,25-26.

I sin opprinnelige betydning er dette ordet rettet til apostlene. Når de senere skulle gjengi de mange ord og taler av Jesus - som de hadde hørt - skulle de ikke bare være overgitt til sin egen, sikkert ofte sviktende, hukommelse. Den Hellige Ånd skulle selv lære dem alt og bringe fram i deres erindring de ord som Jesus hadde talt. Selve gjengivelsen av ordene - ikke bare tankene - skulle være åndsinspirert.

På et mer generelt plan har mange Guds barn fått erfare - og erfarer fremdeles - noe av denne Åndens nådevirkning. Han er en mester til å minne oss om aktuelle og høyst betimelige Guds ord - i helt konkrete livssituasjoner - når vi mest trenger det. Men i dypeste forstand gjaldt dette løftesordet apostlene og deres framtidige tjeneste.

Det samme kommer til uttrykk i Joh.16,12-15:

"Ennå har jeg mye å si dere, men dere kan ikke bære det nå. Men når han kommer, sannhetens Ånd, skal han veilede dere til den fulle sannhet. For han skal ikke tale ut fra seg selv, men si det han hører, og kunngjøre det som skal komme. Han skal forherlige meg, for han skal ta av det som er mitt, og forkynne det for dere. Alt det Faderen har, er mitt. Derfor sa jeg at han skal ta av det som er mitt, og forkynne det for dere".

Dette er også et utsagn som primært har et apostolisk fortegn. Jesus sa i klartekst at de apostler han hadde utvalgt seg skulle bli veiledet av Ånden til hele sannheten. I dette ligger en erkjennelse av at de ville komme til å motta nye åpenbaringer. Jesus hadde enda ikke lært dem alt. Evangelienes beretninger om

Jesu liv rommer ikke hele den sannhet som Gud ville betro sin menighet. Apostlene skulle få nåde og visdom til forøket kunnskap - under Åndens inspirasjon. Dette kommer da også klart til uttrykk i brevlitteraturen i Det Nye Testamente. Her finnes en videreføring og utvidelse - eller utdypelse - av den åndelige kunnskap som apostlene allerede hadde fått motta. Før pinsefestens dag hadde Jesus - under sitt jordeliv - undervist dem direkte. Senere mottok de nye - men like guddommelige - åpenbaringer ved Ånden.

Apostlene ble veiledet til den fulle sannhet - slik den i dag er fremlagt for oss i Det Nye Testamente. Senere har troende mennesker, ved Åndens opplysning, fått en stadig rikere innsikt i denne åpenbarte sannhet.

Apostlene stod - i enestående betydning - i et direkte ansvarsforhold til Herren. Paulus understreker dette meget sterkt.

"Jeg sier dere, brødre: Det evangelium jeg har forkynt, er ikke menneskeverk. Jeg har heller ikke mottatt eller lært det av noe menneske, men ved at Jesus Kristus åpenbarte seg for meg". Gal.1,11-12.

Han ble utvalgt til å kjenne Guds vilje, til å se Den Rettferdige og til å høre hans egen røst. Paulus skulle være Herrens vitne overfor alle mennesker om det han hadde sett og hørt. Ap.gj.22,14-15.

Gud hadde tidligere åpenbart seg for de gammeltestamentlige profeter. Herren gav disse sine sendebud både tanker og ord. Men ingen av disse benådede og salvede Guds menn fikk se hele Guds frelsesplan. Med troens øye skuet de bare mindre fragmenter. De levde i et slags profetisk skyggeland. De talte frimodig om den kommende Messias - i hans fornedrelse og opphøyelse - men i dunkle ordelag. De fattet ikke selv fullt ut, verken dybden eller rekkevidden, av sin egen forkynnelse. Knfr 1.Pet.1,10-12.

Kanskje vi kan si at apostlene fikk fortsette der profetene slapp. Paulus synes å gi uttrykk for dette i Efes.3,2-11.

"Dere har hørt om den nåde Gud har gitt meg: å være en forvalter hos dere over den hemmelighet som ble kunngjort for meg i en åpenbaring.----Den var ikke gjort kjent for menneskene i tidligere slekter, men nå er denne hemmelighet ved Ånden blitt åpenbart for hans hellige apostler og profeter. ----Jeg som er den minste av de hellige, har fått den nåde å forkynne for alle folkeslagene det glade budskap om Kristi ufattelige rikdom og bringe Guds frelsesplan fram i lyset, den hemmelighet som fra evighet av har vært skjult hos Gud, han som skapte alt. Slik skulle nå hans mangfoldige visdom gjennom kirken bli kunngjort for maktene og myndighetene i himmelrommet. Dette var Guds forsett fra evighet, det han har fullført i Jesus Kristus, vår Herre".

I brevlitteraturen i Det Nye Testamente finnes det - så langt jeg kan se - flere overbevisende uttalelser av apostelen Paulus, som nettopp understreker verbalinspirasjonens virkelighet. Dette er det "vitnesbyrd" han selv avlegger.

"Vi har ikke fått verdens ånd, men den Ånd som er fra Gud, for at vi skal forstå hva Gud i sin nåde har gitt oss. Og om dette taler vi, ikke med ord som menneskelig visdom har lært oss, men med ord vi har lært av Ånden. For det som hører Ånden til, tolker vi med ord som hører Ånden til". 1.or.2,12-13.

Ånden gav ikke bare tanker, men også ord.

Nøyaktig det samme forhold blir understreket i 1.Tim.4,1:

"Ånden sier med klare ord at i de siste tider skal noen falle fra troen. De skal holde seg til ånder som fører vill, og til lærdommer som stammer fra onde makter".

Hvorledes det gikk til at Paulus oppfanget Åndens klare ord - om det skjedde ved en ytre hørbar stemme eller som en stille hvisken i sjelens dyp - sies det ingen ting om. Det er da også av underordnet betydning. Det viktigste i vår sammenheng er at her avlegger Paulus en åpenhertig bekjennelse - som ikke burde være til å misforstå - at Ånden gav ham ordene til den språkdrakt som skulle romme tankens innhold.

Han synes endog å ha forventet noe av det samme under sin muntlige forkynnelse av evangeliet. Følgelig ble dette gjort til gjenstand for forbønn.

"Be om at de rette ord må bli gitt meg når jeg skal tale, så jeg frimodig kan forkynne evangeliets hemmelighet". Efes.6,19.

Det er en interessant kjensgjerning at de bibelske forfattere viser en forbausende gjensidig respekt for hverandre, når det budskap de forkynte først har fått et nedslagsfelt i Den Hellige Skrift. Da finnes det - så langt jeg kan erindre - ikke et eneste eksempel på at de forsøkte verken korrigere, angripe eller mistenkeliggjøre hverandre. Dette gjelder både apostlenes forhold til de gammeltestamentlige profeter, såvel som de nytestamentlige forfatteres innbyrdes forhold til hverandre. Som et lite eksempel på dette henviser jeg til 1.Tim.5,18:

"For Skriften sier: Du skal ikke sette muleband på en okse som tresker, og: Arbeideren er sin lønn verd".

Her finnes det to sitater, et av Moses fra 5.Mos.25,4 og et av Jesus fra Luk.10,7. Det må understrekes på det sterkeste at her stiller Paulus det som Lukas har skrevet på lik linje - hva inspirasjon og autoritet angår - med det som

Moses har ført i pennen. Begge disse sitat sies å være hentet fra SKRIFTEN, med alt hva dette uttrykk og begrep representerer av guddommelig myndighet. Det var således ikke bare Moses som hevdet at han talte Guds ord. Paulus hevder det samme, ikke bare om sitt eget forfatterskap, men også om Moses og Lukas.

Noe av det samme forhold ser vi i 2.Pet.3,15-16:

"Og når Herren i sitt tålmod dryger med å komme, så skal dere se det som en mulighet til frelse. Det samme har jo også vår kjære bror Paulus skrevet til dere, ut fra den visdom som er gitt ham. Om dette taler han også i alle de brev hvor han kommer inn på disse spørsmål. Det er noen ting der som er vanskelig å forstå, og de ukyndige og usikre fordreier dette; det samme gjør de også med de andre skriftene, og det blir til deres egen undergang".

Her anerkjenner apostelen Peter det som Paulus har skrevet.

Apostlene var ikke ufeilbarlige som mennesker i absolutt forstand. Heler ikke var de moralske fullkomne, i dett ords vanlige betydning. Det Nye Testamente tegner et nesten forfriskende - eller i alle fall frigjørende - realistisk bilde av disse redskaper i Herrens hånd. Paulus tok tydeligvis feil - noe han selv innrømmet - da han ikke visste at Ananias var øversteprest. (Ap.gj.23,1-5). Men han tok ikke feil når han mottok "ord fra Herren" - 1,Kor.11,23-26 ; 1.Kor.14,37 ; 1.Tess.4,15 - eller når, for å bruke hans egen uttrykksform, "*Kristus talte gjennom ham*". 2,Kor.13,3.

Apostelen Peter tok skammelig feil når han i misforstått omsorg ville "hindre" Jesus fra å gå korsets tunge vei. Matt.16,22-23. Og når han i feighet gav etter for religiøst gruppepress og hyklet sammen med Barnabas og flere andre. Gal.2,11-14. Det Nye Testamente gjør ikke noe forsøk på å dekke over, bortforklare eller unnskyldte dette fatale feiltrinn. Hvilken hensynsløs ærlig skildring av en apostels svakhet! Men Peter tok ikke feil når han skrev under Åndens inspirasjon. Da finner han frimodig sin plass i åpenbaringshistorien sammen med profeter og apostler, ja Herren selv. Hør bare:

"Mine kjære! Dette er nå det andre brevet jeg skriver til dere. med disse brevene vil jeg vekke dere opp, så dere fortsatt kan ha den rette, oppriktige innstilling. Jeg ville minne dere om det de hellige profeter har sagt, og om det budet deres egne apostler har fra Herren og Frelseren; dette må dere huske".

I likhet med Det Gamle Testamente synes også tausheten - selve utelatelsen av hendelser som virkelig har skjedd - i Det Nye Testamente å være

underlagt Åndens suverene kontroll. Både å tie og å tale har sin tid - det gjelder også de hellige skribenter.

Paulus ble ved en anledning borttrykket - med sin ånd - like til Paradisets herlighet. Han var da utenfor legemet og hørte usigelige ord, som et menneske ikke har lov til å uttale. 2.Kor.12,1-5. Muligens kan vi si at apostelen her ble pålagt et ufrivillig taleforbud. Han satt åpenbart inne med opplysninger om himmelen, som Gud ikke gav sin tjener tillatelse å bringe videre til andre. Han måtte tie.

Noe av det samme fikk apostelen Johannes erfare.

"Jeg så en annen, mektig engel stige ned fra himmelen. Han var kledd i en sky og hadde regnbuen om sitt hode, og ansiktet var som solen og føttene som ildsøyler. I hånden holdt han en liten oppslått bok. Han satte sin høyre fot på havet og den venstre på jorden og ropte med kraftig røst, som når en løve brøler. Da han hadde ropt, lød røstene fra de sju tordener. Etter at de hadde talt, ville jeg til å skrive; men jeg hørte en røst fra himmelen som sa: "Sett segl for det som ble sagt av de sju tordener, SKRIV DET IKKE NED"! Joh.Åp.10,1-4.

Her behaget det inspirasjonens Ånd å dra et taushetens slør over den profetiske åpenbaring som Johannes hadde fått et glimt av. Og befalingen som ble gitt var ikke til å misforstå: Skriv det ikke ned!

Også avslutningen av Joh.Åp. støtter tanken om en apostolisk verbalinspirasjon.

"Om noen tar bort noe av ordene i den profetiske bok, da skal Gud ta fra ham hans del i livets tre og i den hellige by, som det er skrevet om i denne bok". Joh.Åp.22,19.

Her gis det ingen tillatelse til å tukle med ordene, med den uholdbare begrunnelsen at det er innholdet som er det viktigste. Skriften forbyr ganske enkelt å skille ord og tanke. Disse hører uløselig sammen.

Verbalinspirasjon - men ikke mekanisk diktat

Det har rådet - og råder fremdeles - tildels stor misforståelse omkring det som har med verbalinspirasjon å gjøre. Noe av årsaken til dette ligger muligens i selve uttrykket. På mange måter innbyr det til feilaktige assosiasjoner. Det synes å være en seiglivet myte at verbalinspirasjon er det samme som mekanisk diktat. Og da er det skremmende lett å karikere hele dette hellige mysterium.

Jeg beveger meg nå inn på et område der jeg finner det ekstremt vanskelig å kle mine tanker i språkets simple drakt. På grunn av den teologiske skyttergravskrig som er blitt ført på verbalinspirasjonens slagmark, ville det muligens være det beste å sløyfe hele dette uttrykk som har forbauset, provosert og forarget så mange. For min egen del skal jeg ikke motsette meg det. Jeg vil ikke stride for opprettholdelsen av en bestemt terminologi, som kan være egnet til å misforstås. Hvis noen kan hente fram andre - og bedre - gloser fra sitt språklige forråds-kammer, så gjerne for meg. Jeg er villig til å legge til side hele min framstillingsform, til fordel for en klarere og mere elegant og moteriktig terminologi. Men selve den bibelteologiske substans som mine famlende setninger rommer - eller mener å romme - vil jeg ikke under noen omstendigheter gi avkall på. Her viker jeg ikke en tomme.

Jeg vil presisere at med verbalinspirasjon mener jeg IKKE en eller annen form for mekanisk diktat. La det være klart! Jeg kjenner forøvrig heller ikke til en eneste teolog eller oppbyggelsesforfatter i den konservative leir i dag som hylder en slik oppfatning. Det er å tillegge oss synspunkter som vi aldri har villet målbære.

Innenfor spiritismens vanhellige område finnes det nok eksempler på såkalt "automatisk skrift". Her kan menneske oppleve seg selv - rent subjektivt - som et viljeløst medium. Deres egen tankeevne kobles da ut, og de skriver under en irrasjonell ytre TVANG. Noen ganger endog med en helt ny - og for dem hittil ukjent - håndskrift.

En slik form for mekanisk diktat ligger selvfølgelig milevis fra Åndens inspirasjon av Den Hellige Skrift. Enhver våken bibelleser har kunnet iaktta at de bibelske forfattere skiller seg fra hverandre i litterær stil. Den melankolske Jeremia har ikke samme språkføring som den lidenskapelige Amos. Profeten Jesaja synes å ha vært en litterær begavelse av de helt store dimensjoner. Derfor svinger han seg også til svimlende høyder i sitt forfatterskap. Profeten Haggai gir inntrykk av å ha vært en langt mer prosaisk natur. Han fremstår som en enkel hverdagspredikant, uten snev av språklig eleganse. Evangelisten Markus benytter seg av et helt annet ordforråd enn den mere mystisk anlagte - og visjonære - apostelen Johannes. Og den reflekterende Paulus skiller seg klart fra den praktiske Jakob - ikke bare hva teologisk innhold angår, men også i sin behandling av språket.

Men alle disse var like mye - og med hver sin individuelle egenart - et redskap for inspirasjonens ånd. Den himmelske inspirasjon drev dem ikke fra sans og samling. Deres selvbevissthet ble ikke koblet ut. Gud øvet ikke noen form for vold mot deres personlighet. De var hele tiden ved sine fulle fem. Antagelig ville det være riktig å si at den guddommelige inspirasjon som de fikk del i - ikke utraderte - men snarere fremhevet og styrket deres egenart.

Under noe tvil drister jeg meg til å trekke en parallell til det som skjer - men i langt lavere grad - under forkynnelsen av Guds Ord. Det budskap som

bæres fram i en troende forsamling vil alltid være farget av predikantens egen personlighet. En viljesterk koleriker vil ha en annen framstillingsform enn en sprudlende sangviniker - om vi skal tale ut fra den eldgamle temperamentslære, som forlengst har gått av mote. Det er det samme evangelium som blir forkynt, men selve måten å presentere budskapet på varierer sterkt.

Enhver predikant vet noe om den inspirasjon og salvelse som Den Hellige Ånd kan gi under forkynnelsen av Guds ord. Det bør være et ufravikelig krav at enhver predikant har forberedt seg grundig i sitt lønnkammer før han stiller seg fram for folket. Det er en skjendig ting å bestige en prekestol, for deretter å helle utover tilhørerne bølgevis med tomt prat - for, så langt jeg kan erindre, å sitere Charles Spurgeon. Men hvor ofte har det ikke skjedd at Ånden - midt under fremførelsen av den godt forberedte preken - plutselig har gitt den benådede forkynner en helt ny tankerekke. Noen av de beste "momentene" i våre prekener har vi fått i øyeblikket. Denne spontane impuls til sinnets følsomme verden har på en merkbar måte beriket forkynnelsen av Guds Ord. Men hver predikant har individuelle særpreg hva språkføring angår - når "Herrens tanker" skal formidles videre.

En langt høyere og edlere form for inspirasjon skjer når en rik og moden profetisk gave er i funksjon. Da kan det lyde et myndig "Så sier Herren" - og deretter følger et salvet budskap fra Herren, ofte i et opphøyet, verdig og nesten sakralt språk, som langt overskrider vedkommendes vanlige taleferdigheter. Inspirasjonen berører da ikke bare tankevirksomheten, men også selve den muntlige uttrykksform. I slike stunder kan hele atmosfæren i de helliges samfunn være mettet av Den Eviges nærvær.

Men ingen ting av dette kan sidestilles med den verbalinspirasjon som de bibelske forfattere mottok. Den er enestående i sitt slag, og rager suverent høyere enn all annen form for inspirasjon - selv om også denne er virket av Ånden. Derfor skal da også all forkynnelse og alle profetiske budskap som blir frembåret prøves på Skriftens grunn.

Så langt jeg vet er det alminnelig godtatt at språkets stil avspeiler noe av personlighetens grunntone. Vi avslører oss selv - enten vi vil eller ikke - gjennom vår behandling av språket. Dette gjelder også de bibelske forfattere. Bak setningsbygningen og ordforrådet skimter vi noe av profetenes og apostlenes individuelle særpreg. Glimtvis kan vi også se noe av deres yrkesmessige bakgrunn. Gjeteren Amos henter mange av sine bilder fra hyrdelivet. Hans tidligere erfaringer har satt spor etter seg i hans forkynnelse. Profeten Hoseas bok er sterkt preget av hans eget ulykkelige og tragiske ekteskapsforhold. Den logiske Paulus disponerer sitt stoff annerledes enn den kontemplative Johannes.

Hvis dette er en riktig iakttagelse, så betyr det at den overnaturlige verbalinspirasjon - som ble de bibelske forfattere til del - ikke bare må betraktes som en spontan inngivelse de fikk i selve det øyeblikket de skrev, men mere som det endelige sluttpunkt i en lang prosess. De hadde hver sin arvelige disposisjon,

som var blitt forberedt gjennom flere generasjoner av deres respektive forfedre. De hadde hvert sitt barndomshjem og ulike oppvekstvilkår. De mottok forskjellige livserfaringer. De tilegnet seg ulike former for kunnskap. Ingen ting av dette var et resultat av tilfeldighetenes frie spill. Med troens øye ser vi Guds alminnelige og spesielle forsyn i alt det som skjer. Og det er dette - og mye mer - som danner bakgrunnen for den guddommelige inspirasjon av både de tanker og ord som Herren i nåde meddelte de menn og kvinner som har gitt verden Den Hellige Skrift. Gud arbeider alltid på lang sikt.

Tilsynelatende kom Paulus' omvendelse som lyn fra klar himmel, men han var utvalgt fra mors liv av til det hellige apostelembede. Knfr. Gal.1. Det som skjedde spontant som et guddommelig inngrep i hans liv - og som senere skulle danne bakgrunnen for det åndsinspirerte litterære produkt av hans apostoliske forfatterskap - var forberedt ved Guds særegne forsyn gjennom et langvarig forutgående hendelsesforløp.

Verbalinspirasjonen bringer oss like inn i det paradoksale spenningsfelt mellom Guds opphøyde suverenitet, på den ene side - og menneskets "frie vilje", personlige selvstendighet og moralske ansvar, på den annen side. I teologiens - og ikke minst i dogmehistoriens - lange og konfliktfylte utvikling er det ingen som har klart å løse denne gordiske knute på en måte som tilfredsstiller vårt høyst begrensede menneskelige intellekt.

Jesus ble forrådt og døde "slik Gud på forhånd hadde bestemt og visste om". Ap.gj.2,23. det frelsende drama som utspant seg på Golgata måtte skje for at skriftene skulle bli oppfylt. Det er utenkelig at det som Gud hadde planlagt og besluttet fra evighet av, ikke skulle bli til historisk virkelighet - fordi uforutsette politiske hendelser eller religiøse vedtak omstyrtet de tanker og forpurret den plan som Den Allmechtige hadde lagt. Det forekommer meg - iflg. min forståelse av Skriften - å være en nesten blasfemisk forestilling.

Men det ligger ingen mekanisk determinisme i dette syn. Det Nye Testamente fremholder med overbevisende styrke at både de jødiske skriftlærde og folkehopen som ropte "korsfest, korsfest", var moralsk ansvarlig for sine handlinger.

Bibelens Gud er historiens Herre. Han holder suverent - og gåtefullt - alle tråder i sine hender, også under alle rådende kaotiske forhold i denne verden. Han når de mål han har satt seg.

"Når Herren, Allhærs Gud, har en plan, hvem kan da hindre at den blir utført? Og når hans hånd er rakt ut, hvem kan da vende den bort"?
Jes.14,27.

HAN SIER:

"Min plan skal bli fullført, og alt jeg vil, det gjør jeg". Jes.46,10.

"Alle som bor på jorden, er for ingenting å regne. Han gjør som han vil med himmelens hær og med dem som bor på jorden. Ingen kan hindre ham, ingen kan si: Hva er det du gjør"? Dan.4,35.

Hvilken fryktinngytende - og fornuftstridig - suverenitet!

Men - og det er viktig - Skriften lærer ingen blind determinisme.

Både engler og mennesker blir framstilt som moralsk ansvarlige skapninger. Vi skal stå til regnskap for det vi har gjort.

Den bibelske sannhet om Guds suverenitet og forsyn - som i dag forties i mange prekestoler - hører uløselig sammen med Skriftens selvforståelse av å være verbalinspirert. De bibelske forfattere tenkte, talte og skrev som frie og selvstendige individer, med hver sin personlige egenart i behold. Men Gud overstyrte det hele slik at Bibelens forskjellige bøker fikk det religiøse ideinnhold og den litterære form som Han ville de skulle ha. Jeg kan ikke tenke meg muligheten av at Den Hellige Skrift - når den til slutt forelå komplett ferdig - ikke var slik som Den Allmektige ville den skulle være. Eller at Herren da måtte beklage det dårlige resultat.

Og denne form for verbalinspirasjon - i kraft av Guds suverene og spesielle forsyn - var absolutt nødvendig på grunn av fallet i den menneskelige natur. For hvorledes skulle ellers mennesker med kjødets iboende fiendskap mot Gud og en formørket forstand være i stand til å formidle Guds ord til andre?

Og denne inspirasjon omfatter ikke bare Bibelens religiøse tanker og forestilling, men også hvert ord ned til den minste bokstav og tødde. Matt.5,18.

Den Gud som har skapt hele kosmos med sine grensesprengende astronomiske dimensjoner, har i sitt skaperverk også tatt vare på alle synlige og usynlige detaljer. Slik har det behaget Gud å gjøre det i den såkalte "alminnelige åpenbaring" av sin storhet og makt.

Tenk bare på "hver eneste sommerfuglvinge med sine hundre tusen tynne hinner, fluenes øyne med 6-7.000 linser, hver edderkopps tråd, som egentlig består av tre hundre enkelte tråder. Og de 306 platene hos en bille, de 8.000 muskelpar hos en silkeorm og de 700 vingeslag i sekundet hos en mygg. Eller tenk på biene. Dronen har 31.000 følsomme hår på følehornene, og hver bie har 5.000 linser på hvert øye, alle sekskantete. De 440 vingeslag i sekundet gjør den i stand til å oppnå en fart av over 60 kilometer i timen".

Dette fyller oss med undring og tilbedelse. Hvilket skaperverk!

Men skulle Gud da ha mindre omsorg for detaljene - helt ned til den minste lille tødde - i den enda viktigere åpenbaring av seg selv og sitt eget vesen, som Han har gitt oss i Den Hellige Skrift? Det ville i så fall være høyst merkelig!

En foreløpig sammenfatning - i form av et sitat

Rent sammenfatningsvis velger jeg - så langt - å ta med et noe lengre sitat fra Illustrert Norsk Bibelleksikon. Dette avsnitt stemmer også overens med flere anerkjente og solide teologiske oppslagsverk innen den engelsktalende verden.

"Når det gjelder spørsmålet om Skriftens inspirasjon, er en mengde forskjellige teorier gjort gjeldende, og det er meget vanskelig å redegjøre for disse på grunn av at det nærmest råder en full terminologisk forvirring på området. Mange av de termer som er brukt i tidligere diskusjoner, er i dag mer eller mindre ukjent, f.eks. "litterarinspirasjon", "plenaryinspirasjon", "organinspirasjon" og flere. Termen "verbalinspirasjon", ordinspirasjon, dekker for så vidt Skriftens egen lære, men er blitt så belastet på grunn av teorier om hvordan denne inspirasjonen har foregått, at den er lite anvendelig. Verbalinspirasjon forbindes ofte med mekanisk inspirasjon, en slags guddommelig diktat, skrevet uten noen aktiv medvirken og uten noe personlig engasjement fra den menneskelige forfatter. Som vi har sett, er en slik oppfatning av uttrykke læren inspirasjon helt fremmed for Skriften.

Det er dog klart at det i Det Nye Testamente forekommer utsagn som må sies å om ordinspirasjon. Det var vanlig i jødedommen i nytestamentlig tid at Skriftens ord var inspirert. Hverken Jesus eller apostlene går imot dette syn, tvert i mot møter en ord av Jesus og apostlene som legger vekt på en bokstavelig forståelse av de hellige skrifter. Jesus sier at ikke så meget som den minste bokstav eller en eneste tøddel av loven skal forgå, Matt.5,18. Både Jesus og apostlene siterer Det Gamle Testamente på en måte som legger stor vekt på selve ordenes mening, se f.eks. Luk.20,37-38 og Gal.3,16. Nettopp for å få fram det innhold som ligger i en bestemt eksakt formulering i Det Gamle Testamente, kan Det Nye Testamente endog bruke en meget fri oversettelse eller omskrivning

Som en motsetning til verbalinspirasjonen har moderne teologi operert med ideen "realinspirasjon". Ifølge denne teori skulle Den Hellige Skrift være inspirert bare når det gjelder dens tankeinnhold, slik at visse ideer og lærdommer i Skriften er av høyere guddommelig inngivelse, mens derimot form og utvalg ikke skulle være inspirert. Dette er ikke bare helt ubibelsk, men hele teorien viser seg ved nærmere gransking å være en noe virkelighetsfremmed spekulasjon. I det hele tatt har den teologiske diskusjon om Skriftens inspirasjon ofte tendert til å bli meget teoretisk og konstruert, inspirasjonen blir ofte ansett for noe uvirkelig, mens i Det Nye Testamente guddommelig inspirasjon oppfattes som en realitet.

Dette bibelske syn på inspirasjon kan settes i relasjon til et område utenfor det teologiske der inspirasjonen også tas som en realitet, nemlig det kunstneriske og profanlitterære. Riktignok oppgis ingen kilde for den

kunstneriske inspirasjon, den er i så måte noe vidt forskjellig fra det som ligger i uttrykket "gudinnblåst", men det finnes likevel her interessante og belysende paralleller, og den kunstneriske inspirasjon gir anskuelige illustrasjoner som kan lette forståelsen av Det Nye Testaments lære om Skriftens inspirasjon. Når det f.eks. gjelder et dikt, ville neppe noen komme på den tanken å tale om "realinspirasjon". Det betraktes som noe selvfølgelig at diktet i sin helhet er inspirert, og at diktets ord ikke kan skilles fra diktets ide. Et diktverk skapes jo nettopp ved at noe uttrykkes med de rette ord, og i den form som verket foreligger, er det noe som taler ikke bare til tanken, men også til følelsen, fantasien og den rytmiske sans. Her kan en skimte en av grunnfeilene ved adskillig teologisk resonnement i dette spørsmål: En oppfatter Skriften som en avhandling som bare skal meddele visse tanker, mens den i virkeligheten henvender seg til hele mennesket, ikke bare til tankeevnen. Derfor kan også inspirasjonen oppleves, på samme måte som en tilhører eller leser har mulighet for å registrere og oppleve - iallfall til en viss grad - den inspirasjon som skapte et kunstverk. Skriftens inspirasjon lar seg ikke oppfatte bare gjennom teoretiske spekulasjoner, den må oppleves. Dette er mulig fordi Skriften selv er uoppløselig forbundet med Åndens inspirasjon som skapte den. I Gnomon uttrykker Bengel dette slik: "Skriften var ikke bare inspirert da den ble skrevet, den er det også når den leses. Det er som om Gud ånder gjennom de hellige forfattere og gjennom Skriften, og Skriften ånder eller blåser på leseren".

Skriften - Guds ufeilbarlige sannhetsord

Det er de som hevder at troen på verbalinspirasjon forleder oss til å betrakte Bibelen som en "papirgave", som nærmest automatisk kan gi svar på ethvert spørsmål. Det er selvfølgelig en grov overdrivelse, noe som ikke minst reformatorenes egen teologi og sublime lære forkynnelse klart bevitner. Faktum er jo at Skriften selv gjør krav på å være sannhetens bok, gitt oss - gjennom mennesker - av sannhetens Gud. Vår tro på verbalinspirasjon er ikke grunnet hverken i kirkens ulike bekjennelsesskrifter eller i teologenes mer eller mindre vellykkede utredninger om dette emne. For mitt eget vedkommende er troen på verbalinspirasjon ikke noe annet enn hjertets tilslutning til Skriftens eget selvvitnesbyrd om denne sak.

"Summen av dine ord er sannhet". Salm 119,160.

Og Jesus ba og sa:

"Hellige dem i sannheten; ditt ord er sannhet"! Joh.17,17.

Den frimodige bekjennelse av at Skriften er Guds ufeilbarlige sannhetsord trekker en meget skarp skillelinje - rent teologisk - mellom evangeliske biblisister og tilhengere av den moderne bibelkritikk, i dens ulike former.

Taler Skriften sant eller inneholder den en blanding av sannhet og løgn? Hvor går i så fall grensen og hvem påtar seg å trekke den? Er det slik å forstå at Gud var i stand til å gi de bibelske forfattere de rette tanker, men at han deretter ikke maktet å gi dem de rette ord?

Dette er i så fall en oppfatning som ikke harmonerer med Skriften selv. For denne verdenslitteraturens mest angrepne, latterliggjorte, forargelige og beundrede bok gjør krav på å være Guds eget sannhetsord.

Dette er - iflg. min oppfatning - en påstand som kan mottas i tro eller forkastes i vantrø. Det er vanskelig å se at det finnes noe mellomstandpunkt.

Skriftens ufeilbarlighet kan selvfølgelig ikke "bevises". Mange av dens påståtte feil og uoverensstemmelser er blitt sterkt overdimensjonert. Ikke så rent få av disse angrepene er blitt grundig tilbakevist. Det finnes også mange eksempler på hvordan moderne arkeologi har kunnet bekrefte Bibelens pålitelighet. Mye kunne sies om dette, men jeg nøyer meg med å henvise til den berømte arkeologen Albright. Etter å ha brukt femti år av sitt liv til vitenskapelig forskning og arbeid kunne han uttale at hans tro på Bibelens troverdighet ikke var blitt svekket, men heller styrket.

Men når dette er sagt, må det i sannhetens navn tilføyes at det finnes mange kritiske spørsmål som selv ikke den ivrigste, dyktigste og mest kunnskapsrike tilhenger av troen på verbalinspirasjon vil kunne gi noe tilfredsstillende svar på. Og dette bør ikke forundre noen! Hvis alle spørsmål kunne besvares - og alle forskningens gåter var løst - ville det ikke lenger være nødvendig med noen trosholdning. Og en slik vandring i åpen og klar beskuelse hører vel neppe jordlivet til.

Dessuten må det med styrke fremholdes at om en kan stille en rekke ubesvarte spørsmål til dem som bekjenner sin tro på Skriftens ufeilbarlighet - så kan en stille enda flere, og langt alvorligere, spørsmål til de vantrø som forkaster dette Skriftens selvitnesbyrd.

For min egen del kan jeg av hele mitt hjerte slutte meg til følgende klare uttalelse av J.C.Ryle, anglikansk biskop i Liverpool:

"Gi meg heller læren om at hele Skriften er verbalinspirert, med alle dens vanskeligheter - enn all slags tvil. Jeg aksepterer vanskelighetene og venter ydmykt på deres løsning. Men mens jeg venter, blir jeg stående på denne klippe"!

En trosholdning

Jeg må innrømme at jeg har aldri helt ut forstått hvorfor noen - ofte i kraftig og noen ganger endog hånlige ordelag - så bestemt tar avstand fra TROEN på verbalinspirasjon. Dette er jo ikke noe annet enn det de bibelske forfattere selv gir uttrykk for.

Som en gren av Guds kirke på jord vedkjenner vi oss vår TRO på de fundamentale og grunnleggende læresetninger. Dette gjelder f.eks. slike mysterier som treenigheten - som er totalt fornuftstridig og slett ikke kan "bevises" - og inkarnasjonen, som er like utilgjengelig for tankens analyse. Vi tror på forsoningen i Kristus og på Jesus legemlige oppstandelse fra de døde. Vi bekjenner endog vår tro på den alminnelige oppstandelse fra de døde - av hele menneskeslekten på den ytterste dag! Hvilken dristig, sprø, latterlige og ekstrem enestående - ubeviselig - påstand i hele den religiøse og filosofiske tenknings historie! De fleste av oss - antagelig alle - forkynner også Jesu gjenkomst i makt og herlighet. Men mye av dette strider jo fullstendig mot all logisk refleksjon. Ingen ting kan "bevises". I forhold til alle disse klassiske dogmer - som jeg går ut fra vi oppfatter, på troens grunn, som jeg går ut vi oppfatter, på troens grunn, som udiskutable - kan det stilles en mengde kritiske spørsmål som kirken aldri har kunnet gi noe fyllestgjørende svar på - på forskningens og vitenskapens premisser. Men likevel - under over under - TROR vi alt dette, og vel å merke - VI GJØR DET ENE OG ALENE PÅ GRUNNLAG AV DET VITNESBYRD SOM DE BIBELSKE FORFATTERE AVLEGGER!

Men når disse samme forfattere bekjenner seg å tale Guds evige sannhetsord - under Åndens inspirasjon - HVORFOR TROR VI DA IKKE DETTE VITNESBYRD? Farer de da med bevisst løgn? Eller har de falt som offer for et religiøst selvbedrag? Eller er deres vitnesbyrd om å være inspirert av Ånden bare en tom innbilning? hvem kan i så fall "bevise" dette? og hvordan kan så mange løgnforfattere ha frembrakt så mye sannhet?

Hva ufeilbarlighet ikke er

For om mulig å rydde av veien visse misforståelser - skjønt jeg anser det bortimot umulig i en kortfattet artikkel om et så stort og viktig emne - så vil jeg likevel ta med noen linjer om hva ufeilbarlighet ikke er - according to my opinion.

Troen på skriftens ufeilbarlighet innebærer ikke at de forskjellige inspirerte forfattere nevner nøyaktig de samme detaljer, hver på sin måte, når de forteller om en felles - analog - tildragelse som har funnet sted.

Samuelsbøkene, Kongebøkene og Krønikerbøkene berører mye av det samme tidshistoriske hendelsesforløp. Men her finnes tildels store variasjoner i

framstillingen. De menneskelige forfattere av disse bøker ser og skildrer begivenhetene fra ulike synsvinkler. Det den ene tar med har den andre utelatt.

Det samme gjelder de forskjellige situasjonsbilder fra Jesu liv som er tegnet for oss i evangeliene, gjengivelsen av lignelsene eller de ulike - men ikke nødvendigvis motstridende - oppstandelsesberetningene. Hver for seg er de ufullstendige, men til sammen kompletterer de hverandre - og gir oss det helhetsbilde som forsynets Gud ville skulle bli nedtegnet i Den Hellig Skrift.

Det samme kan sies om de tre forskjellige vitnesbyrd om Paulus' omvendelse, som vi har i Ap.gj. Mens noen bare stirrer seg blide på tilsynelatende helt motstridende og uforenlige formuleringer, er det andre som etter en grundig gransking av disse tre beretninger finner en vidunderlig indre - og utfyllende - harmoni.

Det er vel ingen som vil påstå at denne variasjon i framstillingsformer svekker de bibelske forfatters troverdighet. Snarere det motsatte er tilfelle. Det er et kjent psykologisk faktum at en gruppemennesker kan - rent subjektivt - oppleve en og samme hendelse på vidt forskjellige måter. Dette vil senere helt naturlig avspeile seg i deres gjenfortelling av hva de har erfart. Ingen vil være i stand til å gi et fullstendig dekkende referat av alt det som faktisk har skjedd. Hver for seg vil de ta med ulike detaljer, men til sammen vil disse - overfladiske betraktet sprikende - beretningene, kunne gi et tilnærmet riktig bilde.

Skriftens ufeilbarlighet må ikke forstås dithen at de bibelske forfattere ikke benyttet seg av bilder og symboler - noen ganger meget gåtefulle sådanne - i sin forkynnelse.

Bibelen er full av bilder. Her finnes også mye vakker poesi - som jo ligger langt fra en saklig, nøktern og mere "intellektuell" prestasjon av stoffet.

Dette får selvfølgelig konsekvenser for hvordan vi skal tolke Den Hellige Skrift. Ikke alt kan tas helt bokstavelig. Det har kirken aldri gjort. Vi tror hverken at fjellene hopper eller at trærne klapper i hendene - skjønt det står i Guds Ord! Heller ikke tror vi at solen gleder seg som en helt til å løpe sin bane eller at Den Evige og Allmektige Gud - SOM ER ÅND - har legemlige attributter. Og det til tross for at Skriften stadig taler om Herrens øyne, øre, arm og finger.

Troen på verbalinspirasjon driver oss ikke til å løsrive den minste bokstav og det enkelte lille ord fra sin kontekst, som om dette ene ordet - selvstendig og ganske isolert - er det eneste resultat av en uavhengig inspirasjon.

Intet språk og ingen bok innenfor hele verdenslitteraturen kan med rimelighet behandles på en slik måte. Det ville være å radbrekke språket som et nyttig og anvendelig kommunikasjonsmiddel.

Vi som "hyller" verbalinspirasjons-læren er minst like opptatt av Skriftens helhet som noen av våre teologiske opponenter.

Skriftens ufeilbarlighet innebærer heller ikke at de bibelske forfattere gjorde bruk av en eksakt og teknisk terminologi, som motsvarer de faguttrykk som moderne vitenskap benytter seg av

Dette er innlysende! De hellige skribenters språkføring avspeiler ikke bare deres egen personlighet, men også den historiske tid og kultur som de "barn av".

Salomo skrev under Åndens inspirasjon - men samtidig ut fra sine egne sanseintrykk - at "solen går opp, og solen går ned", Fork.1,5. Det samme står fremdeles å lese i avisen hver dag, uten at noen føler trang til å protestere - selv om alle vet at en slik formulering ikke er vitenskapelig holdbar. Dette er bare en populær - og alminnelig godtatt - måte å si det på. I de vitenskapelige fagbøker vil vokabularet være helt annerledes.

Som et annet - nesten banalt - eksempel kan et ord fra Josv.4,9:

"Og midt i Jordan, på det stedet hvor prestene med Herrens paktkiste stod, reiste Josva tolv steiner. De står der den dag i dag".

Dette var sant på den tid da dette ble skrevet. Dermed er det ikke sagt at disse tolv steinene fremdeles står der - i dette 20. århundre.

Når vi taler om Skriftens ufeilbarlighet mener vi ikke å si at de bibelske forfattere var allvitende.

Det manglet mye på det! De så ikke alle sider ved den sannhet - det mirakel, den historiske hendelse eller den profetiske framtidvisjon - som de skrev om. Det var ikke deres oppgave å si alt det som hørte med til denne virkelighet. De fire evangeliene illustrerer dette. Hver for seg er de mangelfulle, men til sammen presenterer de et betagende vakkert bilde av mannen fra Nasaret. Men mye er også blitt utelatt, noe de bibelske forfattere selv var klar over. Dette kommer på en interessant måte til uttrykk i avslutningen av Joh.evang.:

"Det er denne disippelen som vitner om disse ting og har skrevet dette, og vi vet at hans vitnesbyrd er sant. Men også mye annet har Jesus gjort. Skulle det skrives ned, hver enkelt ting, tror jeg ikke hele verden ville romme alle de bøker som da måtte skrives". Joh.21,24-25.

De skrev tydeligvis ikke alt det som kunne skrives! Mye ble - ved Guds forsyn - utelatt, ukjent for oss av hvilken årsak. Men det de skrev var i full overensstemmelse med sannheten - så langt det rakk. Her ble de bevart fra å ta feil eller fare med bevisst - eller ubevisst - løgn.

Et blikk på kanondannelsen

Dette er et stort og viktig område, og et spennende felt for den som vil forske mer. Kanoniseringsprosessen er - så langt jeg kan se - utelukkende et historisk spørsmål. Det står i alle fall intet i skriften om dette! Men samlingen og "godkjennelsen" av de forskjellige bøker og brever til felles kanon har selv følgelig mye å gjøre med selve vår forståelse av Bibelen som Guds ord. Mye kunne sies om dette, men jeg tvinges - av forståelige grunner - til å begrense meg til noen enkle synspunkter.

Hvordan ble Bibelens bøker samlet? Hva var kriteriet for at noen bøker skulle bli anerkjent som guddommelig og inspirert, mens andre ble forkastet? Er ufullkomne mennesker i stand til å avgjøre dette? Hvordan skal i så fall det skje? Vil ikke dette lede til en endeløs diskusjon der stadig nye momenter vil bli kastet inn i en overopphetet debatt, og der påstand vil stå mot påstand? Hvem skal ha det avgjørende ordet? Filologene eller teologene? Kan en så viktig sak bli avgjort ved en eventuell demokratisk flertallsbeslutning? Det synes som om kirken - både den jødiske og den kristne del av den - her står overfor uløselige problemer.

Ut fra sine naturlige forutsetninger er det intet menneske som kan trekke grensen mellom det ekte og det falske, mellom det som er genuint inspirert av Ånden og det som ikke er det - selv om også dette siste kan være av en from og oppbyggelig karakter.

Det er Skriftens klare ord at

"Slik et menneske er i seg selv, tar det ikke imot det som hører Guds Ånd til. For ham er det uforstand, og han kan ikke fatte det; det kan bare bedømmes på åndelig vis. Men et Åndens menneske kan dømme om alle ting, men selv kan han ikke bedømmes av noen annen. For: hvem kjente Herrens forstand så han kan gi hem råd? Men vi har Kristi forstand".
1.Kor.2,14-16.

Vi vet ikke hvordan de gamle hebreere uttrykte sine tanker om "kanon". Men vi er antagelig på trygg grunn når vi antyder at selve idéen - eller forestillingen - om kanons absolutte autoritet, eksisterte lenge før den fant noen verbal formulering. Rent generelt kan det sies at en bok ble kanonisert - av den jødiske synagoge eller av den kristne kirke - hvis dens innhold ble betraktet å være en åpenbaring - et ord - fra Gud, inspirert av Ånden og gitt en skriftlig form. Jeg er derfor tilbøyelig til å ville hevde det prinsipielle synspunkt - som selvfølgelig også er meget kontroversielt - at den som fornekte verbalinspirasjonen i realiteten, eller i alle fall undergraver, selve kanonsamlingen. Eller er dette å trekke en for vidtrekkende slutning? Jeg tror ikke det. Jeg kan vanskelig forestille meg at jødene og de første kristne ville ha

anerkjent en bok som guddommelig autoritativ, hvis ikke denne - iflg. hele deres tenkemåte og dype grunnholdning - også var verbalinspirert.

Egentlig står vi her overfor et trefoldig mirakel:

1. Selve den inspirasjon som Gud, ved sin Ånd, gav de bibelske forfattere, både hva tanker og ord angår.
2. Den opplysning - at inspirasjonens Ånd i dag gjør Ordet levende for våre hjerter - som den gjenfødte gransker av Den Hellige Skrift får erfare.
3. og at den samme Ånd gav den jødiske og kristne menighet en dyp indre overbevisning og klarhet, visdom, frimodighet og dømmekraft under hele kanondannelsens historiske prosess.

Filo uttalte at

"Jødene vil heller dø ti tusen ganger enn å tillate at et eneste ord i deres skrifter ble forandret".

De gammeltestamentlige profeter - oppreist av Gud - gikk med et fryktløst mot til angrep på all den synd som i perioder florerte blant Israels folk. Deres forkynnelse var ofte gjennomtrengt av en lidenskapelig og kompromissløs "torden" mot enhver form for frafall og avgudsdyrkelse som grep om seg. Men trøstens milde ord og håpets vitnesbyrd fikk også lyde.

Men det forekom aldri at en eneste en av profetene beskyldte Israel for å endre på samlingen - eller innholdet - i de hellige skrifter. Israel brøt Guds lov. I stolt overmot valgte de noen ganger å gå sine egne veier - og måtte betale en høy pris for det. De mistolket det Guds Ord som var blitt dem betrodd. Men jødene dristet seg aldri til å forkaste noen av sine hellige skrifter. De forkastet sin rettmessige Messias, men ikke de løfter og profetier som århundrer i forveien tegnet et verbalt bilde av hans person og gjerning.

Det er, så langt jeg vet, bare den romersk katolske kirke som har våget å endre på den endelige utformingen av Det Gamle Testamente. De har nemlig vedtatt å inkludere de apokryfiske bøker i denne hellige skriftsamling. Det skjedde så sent som i 1546. Hverken jødene selv eller den protestantiske del av kristenheten har noen gang våget å gjøre noe slikt. Og hvorfor gikk så katolikkene til dette skritt? Fordi de i sin teologiske og dogmatiske konfrontasjon med reformatorene manglet skriftbelegg for noen av sine villfarende lærdommer. Men det skriftgrunnlag som de ikke fant innenfor Det Gamle og Det Nye Testaments kanoniske bøker, fant de - delvis - i de apokryfiske skrifter. Dette gjaldt f. eks. lærepunkter som:

Bønn for de døde. 2.Makk.12,44.

Det stedfortredende offer, med kimen i seg til tanken om messeofferet. 2.Makk.12,45.

At almisser gir oss fortjeneste hos Gud. Tobit 4,10 og 12,9.

Helgeners forbønn. 2.Makk.15,14. Baruk 3,4.

Tilbedelse av engler. Tobit 12,12.

Læren om skjærsilden og forestillingen om frelse etter døden.
2.Makk.12,42.

Ved å ta de apokryfiske bøker inn i det Det Gamle Testamente - med all den guddommelig autoritet de dermed får - fremskaffet den katolske kirke seg et skriftmessig fundament for noen av de villfarende meninger de har hyllet - og fremdeles hyller. I alle fall i sine anerkjente bekjennelsesskrifter. Og når kirkens tradisjon - iflg. deres tenkning - nærmest representerer en like avgjørende myndighet som Guds ord, da kan slikt skje. De katolske prelater uttalte endog i 1546 sitt "anathema" - forbannelsens ord - over dem som ikke ville bøye seg for denne avgjørelsen.

Det bør i denne sammenheng påpekes at de gammeltestamentlige forfattere aldri siterer de apokryfiske skrifter i noen av sine bøker, men det synes å fremgå at de var kjent med innholdet i disse.

Interessant nok kjente de nytestamentlige forfattere seg frie til "å sitere" fra ulike kilder, det være seg skriftlige eller muntlige. Knfr.Ap.gj.17,28. 2.Tim.3,8-9. Tit.1,12. Jud.14. Sistnevnte sted er et sitat fra Enoks bok.

Men det er viktig å være klar over at selv om en bok - eller et dikt - blir sitert, så betyr ikke det at hele dette skriftet, der dette ordet forekommer, dermed er kanonisert! Heller ikke det motsatte er tilfelle. Det finnes f.eks. bøker i Det Gamle Testamente som ikke er sitert av noen av de nytestamentlige forfattere. Dette gjelder Ester, Forkynneren, Esra og Nehemja. Men disse bøker hører like fullt med til den hellige kanon.

Det finnes en blanding av sannhet og løgn i mye utenom-bibelsk litteratur. At Den hellige Ånd - gjennom inspirasjonens mysterium - har satt sitt sannhetsstempel på visse ord og uttrykk fra disse skrifter bør ikke forundre noen. Han vet å skille det edle fra det uedle! Men det betyr ikke at det øvrige som også står i disse skrifter er sant.

Dessuten må det understrekes at de nytestamentlige forfattere ALDRI - ikke en eneste gang - refererte til disse andre litterære dokumenter - det være seg de apokryfiske bøker eller diktsamlinger - som SKRIFTEN. De representere ingen autoritetskilde!

Noen ord om den nytestamentlige kanon

Så langt vi vet etterlot ikke Jesus seg noe skriftlig vitnesbyrd. Den eneste gang som vi - med sikkerhet - vet at han skrev, brukte han fingeren som penn og den løse sand som pergament.

"Jesus bøyde seg ned og skrev på jorden med fingeren". Joh.8,6.8.

Vi vet ikke hva han skrev, men det han ved denne bestemte anledning "førte i pennen", ble vel snart pusset ut igjen.

Men Jesus bar fram en muntlig forkynnelse som hans disipler - antagelig i pakt med den jødiske tradisjon - lærte utenat og tok godt vare på. I sinn og hjerte!

Vi har ingen sikre opplysninger om når Mesterens ord første gang ble gitt en skriftlig form. Det vi vet er at det fantes en muntlig tradisjon, og at mange, på et meget tidlig tidspunkt, satte seg ned for å samle og systematisere dette stoffet. Lukas - ca.58 e.Kr. - henviser til det arbeid som andre hadde utført, før han selv tok fatt på sin gudgitte oppgave. Luk.1,1-4.

Samtlige av Paulus` og Peters brever var ferdig skrevet før år 70 e.Kr.

Den siste boken som ble skrevet var Joh.Åp.

Ved avslutning av det første århundre forelå hele Det Nye Testamente i "komplet utgave", d.v.s. da var alle evangeliene og brevene skrevet. Kanoniseringsprosessen var enda ikke ferdig. Men hele skriftmaterialet var fullendt. og disse inspirerte skrifter vant hurtig anerkjennelse, noe som ikke minst apostelen Peter selv gir uttrykk for når han taler om "alle de brev" som Paulus har skrevet - og i samme åndedrett sidestiller disse med "de andre skriftene" - i Det Gamle Testamente. 2.Pet.3,15-16. Dette er i alle fall den mest nærliggende tanke, ut fra hele språkbruken i Det Nye Testamente.

Det er en bemerkelsesverdig historiske kjensgjerning at så snart som 50 år etter den siste apostels død, så blir ord og uttrykk fra Det Nye Testamente sitert i både kirkefedrene, apologetenes og heretikernes skrifter. Dette gjelder hele Det nye testamente, bortsett fra de minste brevene.

Gjennom det annet århundre, fra først til sist, ble disse hellige skrifter lest av de første kristne, sitert og kommentert. De dannet også basis og utgangspunkt for all normgivende og autoritativ forkynnelse av evangeliet.

Men det tok tid - tildels lang tid - før hver eneste stor og liten bok i Det Nye Testamente var "formelt godkjent".

Kriteriet for at en bok skulle bli anerkjent og akseptert som Guds inspirerte sannhetsord var at den måtte være skrevet av en apostel eller - om den var skrevet av en annen - være indirekte "godkjent" og influert av en apostel. Evangelisten Markus var ikke selv apostel, men han var nær medarbeider av apostelen Peter. Lukas var heller ikke apostel, men han var trofast følgesvenn av apostelen Paulus. Og Jakob og Judas - knfr. Jakobs brev og Judas brev - var heller ikke apostler i streng betydning av ordet, men de var begge, så langt vi vet, Herrens brødre - det vil si sønner av Josef og Maria. Dermed stod de i et helt spesielt forhold til Jesus.

Så tidlig som i det annet århundre rådet det bred enighet i kirken om at følgende bøker i Det Nye Testamente hørte med i samlingen av hellige skrifter:

De fire evangeliene

Apostelenes gjerninger

Paulus` tretten brever

1.Peters brev

1.Johannes` brev

Disse utgjør til sammen 7.029 vers av samtlige 7.959 vers i hele Det Nye Testamente.

Det rådet en viss uenighet om Hebreerbrevet, ikke på grunn av et tvilsomt innhold, men fordi brevet ikke er signert. I år 95 e.Kr. erklærte Klement av Rom at brevet var apostolisk og kanonisk, uten å nevne forfatterens navn. Ved slutten av det annet århundre uttalte Klement av Alexandria at det var Paulus som hadde skrevet brevet til Hebreerne - og at opprinnelig var skrevet på hebraisk - men at Lukas senere oversatte det til gresk. Dette ble senere - i begynnelsen av det tredje århundre - bekreftet av Origenes, som lot falle en bemerkning om at "jeg er overbevist om at tankene i Hebreerbrevet stammer fra apostelen, men at ordforrådet og komposisjonen er fra en annen". Senere i historien er både Barnabas og Apollos blitt antydnet som mulige forfattere.

Kanoniseringen av Joh.Åp. skjedde i spenningsfeltet av et "tosidig problem".

Av alle de apostoliske skrifter som vi har i Det nye Testamente er det ingen som blir så ofte og så kraftig forsvart som ekte i den eldste kirke, som nettopp Joh.Åp. Her kan vi nevne kjente navn fra kirkefedrenes persongalleri som Justin, Ireneus, Hipolytt, Tertullian og Origenes. Alle disse avlegger et samstemmig vitnesbyrd om at Åpenbaringsboken - Apokalypsen - ble skrevet av apostelen Johannes ved slutten av det første århundre.

Det var først senere - i det tredje og begynnelsen av det fjerde århundre - som en viss usikkerhet begynte å gjøre seg gjeldende angående ektheten av Joh.Åp. Årsaken til dette var den teologiske strid som oppstod i forbindelse med diskusjon om "tusenårsriket".

Den siste skriften som fikk en felles "godkjennelse" som kanoniske i den kristne kirken, var de fem små brevene:

Jakobs brev

2.Peters brev

2. og 3. Johannes` brev

Judas` brev

Disse utgjør totalt 222 vers. Alle disse brevene er korte - noen endog svært korte - og de ble alle skrevet henholdsvis sent. Mye kan tyde på at de ikke forelå i så mange eksemplarer, og at de få som fantes var spredt omkring i ulike geografiske områder av den alminnelige kirke.

Historiens Gud synes ved sitt allmektige forsyn å ha trukket et glemselens slør over mye av det som hører kanondannelsen til. Her er mange spørsmål som vi ikke har svar på. Og der hvor vi mener oss å ha et svar, er forskerne ofte uenige. Her er nemlig rom for ulike tolkninger. Den som leter etter "bevis" for kanons ekthet i en oversiktlig og klar - og uangripelig juridisk formalprosedyre -

vil lete forgjeves. for dertil er det for mye som ligger skult i tussmørke i denne første kirkehistoriske grålysning. Her finnes ingen bastante og kategoriske formuleringer og støtte seg til, hva selve kanondannelsen gjelder. Kanskje er også dette ment å være en prøve for troen?

Men det er viktig å få frem - og dette er et helt fundamentalt standpunkt i den evangelikale leir - at det er ikke kirken som har gitt autoritet til de hellige skrifter. disse skrifter ble ikke betraktet som et helt vanlig menneskelig - litterære - produkter, som så senere, litt etter litt i den historiske prosess, gjennom en form for "mystisk religiøs legendedannelse", ble tillagt guddommelig autoritet. Det motsatte er tilfelle! I prinsippet eksisterte "kanon" fra det øyeblikk disse bøker ble skrevet, helt uavhengig av kirkens offisielle "godkjennelse". Skriftens sannhet verken står eller faller med noen demokratisk flertallsbeslutning innen den synlige kirke som en institusjon i denne verden. Den blir ikke større om alle aksepterte den - og den blir heller ikke mindre om alle forkaster den. Sannheten bare ER! Det er ikke kirken som er basis for Den Hellige Skrift, men kirken er "bygd opp på apostlenes og profetenes grunnvoll". Efes.2,20. De hellige skrifter vant sin plass i kanon i kraft av sin egen åndelige tyngde. Kirken gav ikke Skriften autoritet. De bare anerkjente, godtok og bøyde seg for den autoritet som allerede var der.

Og dette skjedde - vel å merke - uten noen opprivende lærestrid som påførte kirken dyp og varig splittelse. I lys av den menneskelige historie er dette et bemerkelsesverdig fenomen som strider mot all annen erfaring. Historiens utvetydige vitnesbyrd er at det som begynner i ENHET ender i SPLITTELSE OG NYE PARTIDANNELSER. Med kanondannelsen forholder det seg annerledes. Ulike meninger gjorde seg gjeldende, men førte aldri til noen opprivende debatt. Flere forskere er forøvrig av den oppfatning at en bestemmende årsak til at kirken ikke gjorde større anstrengelser for å nå fram til en endelig - og formell - avslutning av kanonsamlingen, var deres sterke forventning av Jesu gjenkomst.

På kirkemøtet i Nikea i år 325 gjorde ingen polemisk tone seg gjeldende under drøftelsene av kanon. Her raste ingen hissige debatt angående dette viktige punkt. Det ble ikke fremsatt noen trussel hverken om forbannelse eller utelukkelse.

Og dette er så meget mere oppsiktsvekkende, da det i kirkens første århundrer - på andre teologiske områder - ble ført meget skarpe diskusjoner om diverse lærepunkter.

Iflg. Gaussen kjenner vi til 18 kirkemøter i det tredje århundre mot kjetterier, 86 i det fjerde århundre og 80 i det femte. Det finnes i de etterlatte dokumenter ikke spor av uenighet eller debatt, offentlig motstand, gruppediskusjon eller strid blant biskoper angående de kanoniske bøker i Den Hellige Skrift.

Den enighet som var tilstede like fra begynnelsen - da ulike synspunkter riktignok gjorde seg gjeldende - ble bare enda mere styrket etter hvert som århundre fulgte på århundre.

Det bør også understrekes at kirken - ved Guds mirakuløse, stillferdige, gåtefulle og mektige forsyn - ble bevart fra å gi rom for falske skrifter i den hellige kanon. Det vrimlet av slike falske skrifter som var i omløp i kirkens første århundrer. (2.Tess.2,2). Noen hadde falske forfatternavn. Andre var "ekte", i den betydning at de var ført i pennen av troverdige brødre - som f.eks. hørte med til gruppen av "Apostoliske fedre". Disse skriftene inneholder mye interessant stoff som er av en oppbyggelig karakter, og som enhver kristen vil ha utbytte av å lese. Men alle som gransker disse skriftene vil fort oppdage - antagelig mer ved intuisjon enn ved refleksjon - at de ikke representerer samme høye inspirasjonsnivå som Bibelen.

Den hellige kanon er blitt angrepet av romerske keisere, brutale soldater, kjetterske vranglærere, skarpsindige filosofer, muslimske horder, gudsfornektende kulturaktivister, vantro teologer, spottende ateister og frafalne predikanter. Men Bibelen består! På tross av all rådende uenighet innenfor dagens oppsplittede kristenhet, så har vi Den Hellige Skrift som felleseie. Og slik har det vært fra kirkens første århundre. Alle har vi samme Bibel - Nestorianere, Den Koptiske kirke, katolikker og ortodokse, paven i Rom og patriarken i Konstantinopel - og i Moskva - hussiter, waldensere, lutherske og reformerte kristne, anglikanere, pinsevenner og det myldrer av ulike menigheter og forsamlinger som finnes innenfor den moderne protestantisme.

Motstanderne av verbalinspirasjon har ofte - i ganske triumferende ordelag - pekt på den historiske kjensgjerning at alle de opprinnelige manuskriptene til den hellige kanonsamling er gått tapt. Det finnes ikke en eneste originalutgave, men derimot en mengde avskrifter, der det vrimler av varianter både hva tødler, bokstaver og ord angår. Og hvordan kan det da være mulig å tro på noen form for verbalinspirasjon?

Dr.Warfield - som av både sine meningsfeller og motstandere ble - betraktet som en autoritet på nytestamentlig tekstgransking - understreker at 95% av alle varianter i den nytestamentlige tekst "har så liten betydning at om en tar dem bort eller la dem stå har ingen betydning praktisk talt for den sammenheng de befinner seg i". En kan med absolutt sikkerhet si at ikke en eneste fullstendig setning er blitt borte fra de opprinnelige manuskriptene. Dr.Hort og dr.Westcott erklærer i sin epokegjørende "Introduction" til sitt standardverk, The New Testament in the Original Greek: "Det som på noen måte kan kalles variasjoner er bare en liten del og kan neppe være mer enn en tusendel av hele teksten". Sir Fredric G. Kenyon, en annen autoritet i den engelsktalende verden, når det gjelder nytestamentlig tekstkritikk uttaler:"Den kristne kan ta hele bibelen i sin egen hånd uten frykt eller nøling si at han holder Guds sanne ord, overlevert fra slekt til slekt gjennom århundrene".

Vi har ikke noe klart svar på hvorfor Gud - i sitt allmektige forsyn - tillot de opprinnelige manuskriptene å gå tapt. Men kanskje kan vi - ikke minst i lys av kirkens og menneskeslektens historie - driste oss til å si følgende:

Om de opprinnelige manuskriptene fremdeles hadde eksistert, så ville de uten tvil vært tilbedt som relikvier. De ville ha blitt gjort til gjenstand for beundring og tilbedelse - som kobberslangen hos israelittene. Og det førte som bekjent til at den ble resolutt ødelagt. Knfr. 4.Mos.21,8 og 2Kong.18,4.

Og for det andre ville tvilen - under enhver omstendighet - aldri ha falt bort, selv ikke om de opprinnelige originalmanuskripter var blitt bevart. Diskusjonens bølger ville fortsatt ha gått like høyt om hvorvidt disse tilgjengelige manuskripter virkelig var ekte eller ikke. Og temperaturen i denne teologiske debatt ville ha steget fra det ene århundre til det andre. En ville likevel aldri ha kommet fram til full visshet.

Og for det tredje kan vi vel også tenke oss den muligheten - rent teoretisk - at en eller annen av dem som hadde adgang til disse ekte manuskriptene kunne ha funnet på å forfalske dem. Dermed ville vedkommende - i så fall - ha vært i stand til å komme med et skriftmessig belegg for noe som faktisk var galt. Og hva kunne ikke det ha ført til?

Vi må derfor kunne si at det ligger guddommelig visdom også i det faktum at de originale manuskripter ikke lenger finnes.

Verbalinspirasjon - i lys av kirkens historie

Det er med rette blitt hevdet at mange mennesker i dag er preget av historieløshet. Dette gjelder ikke minst den unge generasjon. Derfor kan det være nyttig - det er i alle fall nødvendig - å si noen ord om troen på verbalinspirasjon i lys av kirkens historie. Og da tenker vi selvfølgelig ikke på noe bestemt kirkesamfunn, men på den kristne kirke som sådan.

I løpet av kirkens første 1700 år rådet det ingen alvorlig uenighet angående dette lærepunkt.

Emil Brunner - som selv var en innbitt motstander av verbalinspirasjon - ble av sine grundige forskningsresultater tvunget til å medgi at

"Læren om verbalinspirasjon var allerede kjent innenfor jødedommen i før-kristen tid. Den ble også fastholdt av Paulus og de andre apostlene".

Og de første kristne og kirkefedrene fulgte i samme spor.

Polykarp - som var elev av apostelen Johannes - betraktet skriftene som Den Høyestes røst og uttalte at enhver som fordreier - eller forvrenger og forfalsker - oraklene fra Gud er Satans førstefødte.

Ireneus hevder frimodig at de kristne vet at

"skriftene er fullkomne, idet de ser at her taler Gud ved sitt Ord og sin Ånd".

Origenes sier i en av sine kommentarer til noen vers i Det Nye Testamente at Den Hellige Ånd samarbeidet med evangelistene når evangeliene skulle komponeres og skrives. Det er derfor utenkelig at de falt som offer for sviktende hukommelse, villfarelse eller falskhet.

De senere kirkefedre inntok nøyaktig den samme holdningen til Skriftens inspirasjon og autoritet.

Augustin uttalte f.eks. at han var overbevist om at ingen av de bibelske forfattere hadde tatt feil i noe av det de skrev.

Det er neppe noen overdrivelse å si at kirkefedrene - med sine sterke og klare formuleringer - bare reflekterte det som var hele kirkens tro. De representerte ikke sine egne individuelle synspunkter. Troen på Åndens inspirasjon av Den Hellige Skrift var hele kirkens kollektive oppfatning og overbevisning. Og dette var en tro som ikke gikk i bølger - under påvirkning av de skiftende strømninger innenfor den teologiske tenkning. "Læren" om verbalinspirasjon vokste ikke gradvis frem, men var tilstede som en levende realitet fra første stund. Og denne tro forble uendret gjennom hele kirkens historie. Kirken fortsatte å diskutere mange andre lærepunkter, men aldri dette. Jeg kjenner ikke til et eneste tilfelle der læren om Skriftens inspirasjon og autoritet ble en kilde til alvorlig splittelse. Innenfor dette vitale område - for teologi og forkynnelse - kunne kirken avlegge et samstemmig vitnesbyrd, helt fram til 1700tallet.

Verbalinspirasjonen ble støttet av de bibelske forfattere, de jødiske rabbinere, av Jesus Kristus selv, av apostlene, av kirkefedrene og av hele kirkens senere historie.

Denne tro har fått en konsis uttrykksform i en lang rekke høyt respektert bekjennelsesskrifter - ikke minst innenfor den protestantiske del av kristenheten.

DEN HAR SITT KILDESPRING I SKRIFTEN SELV. Sannheten om Åndens inspirasjon av Guds Ord var Bibelens lære før den ble kirkens lære. Og den ble kirkens tro og lære bare fordi den uttrykker Skriftens egen selvforståelse.

For å sammenfatte det som hittil er sagt - om verbalinspirasjon i lys av kirkens historie - tar jeg også med et belysende sitat av Karl Barth, som selv tok kraftig avstand fra denne lære. Han sier - åpent og ærlig - at

"reformatorene overtok - uten tvil og uten reservasjoner - forestillingen om Bibelens verbalinspirasjon, slik denne kommer til uttrykk i Paulus' brever. For dem var Gud Skriftens egentlige forfatter".

Troen på Skriftens inspirasjon ble aldri trukket i tvil - uten av kirkens erklærte fiender. Det ble aldri gjort noe forsøk på å trekke en skillelinje mellom det som var inspirert og det som ikke var inspirert. Heller ikke anstremte man for å gi en systematisk framstilling av denne lære. Ikke engang reformatorene utarbeidet noen bestemt lære om Skriftens inspirasjon. Dette lærepunkt i den kristne tro ble snarere forutsatt som noe selvfølgelig. Reformatorene bare fastholdt det som til da hadde vært kirkens alminnelige tro og overbevisning.

Og velger jeg å gi ordet til den kunnskapsrike filosof og teolog, Francis A. Schaeffer, i et noe lengre sitat:

"Når vi oppgir noe av Bibelens ufeilbarlighet og autoritet, vil dette etter hvert få stor betydning for teologi og også for alle ting som har med en kristens liv å gjøre

På en måte er problemet med Bibelens autoritet et temmelig nytt fenomen. Fram til for ca. 200 år siden trodde hver eneste kristen at Bibelen var ufeilbarlig. Dette gjaldt både før og etter reformasjonen. Problemet med kirken før reformasjonen var ikke at den ikke trodde at Bibelen var ufeilbarlig, men at den lot alle slags ubibelske ideer og overtro få gro opp i kirken. Disse ideene ble så plassert ved siden av Bibelen eller til og med over den, slik at Bibelens autoritet og lære ble underordnet ubibelske læresetninger. Dette førte så til ubibelsk lære og praksis som igjen forårsaket reformasjonen. Men legg merke til at problemet ikke var at kirken før reformasjonen ikke trodde på Bibelens ufeilbarlighet; problemet var at den ikke praktiserte Bibelens ufeilbarlighet, fordi den underordnet Bibelen sine egne feilbarlige læresetninger.

Det er altså viktig å forstå at, fram til for kort tid siden, var det å tro på Bibelens ufeilbarlighet (selv om det ikke alltid ble fullt ut praktisert) og det å kalle seg en kristen to sider av samme sak. Hvis du var kristen stolte du også fullt og fast på Guds ord. Hvis du ikke trodde på Bibelen, så påstod du heller ikke at du var en kristen. Det var ingen, fram til for ca. 200 år siden, som sa: "Jeg er kristen, men samtidig tror jeg at Bibelen er full av feil". Det som skjer på dette området blant kristne idag, ville ha vært helt uforståelig for dem som var kristne tidligere og er også uforståelig for mange Bibel-troende kristne i dag

Dette problemet, som begynte for omtrent 200 år siden, har de siste tiårene blitt et stort problem også for konservative kristne. Det er et problem som jeg og andre begynte å snakke om offentlig i midten av 60-årene, om igjen i 70-årene og nå enda en gang i 80-årene. Vi må være glad for alle de som har et klart standpunkt til dette spørsmålet, men dessverre må vi si at problemet bare blir større og større. Og konservative kristne er svært sterkt splittet på dette området, det hjelper ingenting å ikke innrømme dette. Det er et problem som ikke forsvinner av seg selv og det kan ikke sopes under teppet. Det jeg skriver i dette kapitlet om hvor avgjørende og skillende bibelsynet er, skriver jeg etter mange års studier, vurdering, bønn, og ofte gråt. Jeg har vært opptatt av dette spørsmålet så lenge jeg har vært kristen, men spesielt de siste 20 årene har jeg talt og skrevet mye om det.

I dag er det to grunner til å være streng og ikke inngå kompromisser når det gjelder Bibelens ufeilbarlighet. Først og fremst fordi det er den

eneste måten å være tro mot det Bibelen lærer om seg selv, mot det Jesus sier om Bibelen og mot det kirken har trodd gjennom alle tider. Dette alene skulle være god nok grunn for å holde strengt på Bibelens ufeilbarlighet: Fordi vi har vanskelige tider framfor oss, for oss selv og for våre åndelige og kjødelige barn. Og uten et sterkt syn på Bibelen som vårt fundament, vil vi ikke være sterke nok til å stå imot alle de vanskeligheter som vil komme. Hvis ikke Bibelen er uten feil, ikke bare når den taler om frelse, men også når den taler om historien og verden, har vi ikke noe grunnlag for å svare på spørsmål om hvordan universet oppsto og ser ut og hvorfor mennesket er så unikt og verdifullt. Vi vil heller ikke ha moralske absolutter eller sikkerhet om at vi er frelst, og neste generasjon kristne vil ikke ha noen ting igjen å stå på. Våre åndelige og kjødelige barn vil få overlevert et sviktende fundament som de ikke kan bygge sin tro eller sitt liv på. Reformasjonen med sin vektlegging på Bibelen, på alt den lærer og at den er Guds åpenbaring, ga både frihet og normer til samfunnet. Derfor var det stor frihet i reformasjonslandene, en frihet som verden aldri hadde sett før. Men denne friheten førte ikke til kaos, fordi både lovene og moralen var grunnlagt på Bibelens lære. Nå er det slutt på den tid og vi kan ikke forstå dagens situasjon uten å forstå hva som har forandret seg de siste årene. Når vi ser tilbake, ser vi at helt siden 1930-årene har den kristne virkelighetsforståelsen hatt mindre og mindre å si for vårt samfunn, både for moralen og for lovene. Vi som er bibeltroende kristne har ikke lenger det vanlige synet på lover og moral og har heller ikke særlig innflytelse på samfunnsutviklingen.

På grunn av denne situasjonen vil vi måtte ta mange vanskelige avgjørelser i tiden fremover. De lette dagene er forbi og bare et solid syn på Bibelen er godt nok til å stå imot vår tids påtrengende og gjennomtrengende relativisme. Vi må huske på at det var de absolutte sannhetene som Gud hadde gitt de første kristne som gjorde dem i stand til å stå imot den sterke motstanden i Romerriket. Sannheter som Gud hadde gitt til de troende i Det Gamle Testamente, ved hans egen Sønn's liv på jord og i Det Nye Testamente som var i ferd med å vokse fram. Uten en sterk forpliktelse på Guds absolutte sannheter kunne kirken aldri ha blitt stående i møte med den romerske undertrykkelsen og forfølgelsen. Og vår situasjon i dag er svært lik de første kristnes, med et lovmessig, moralsk og sosialt fundament som blir mer og mer sekulært og anti-kristelig".

Å fastholde troen på Skriftens inspirasjon og autoritet er ikke uten vanskeligheter for det sannhetssøkende sinn. Men dette er ikke en vanskelighet som berører bare dette ene området av det kirken tror og lærer. Kampen mellom tvil og tro gjør seg gjeldende innenfor hele den kristne åpenbaring. Det er nettopp dette som gjør at vi taler om en TROSHOLDNING til Guds ord. I det øyeblikk

vi kan svare på alle kritiske spørsmål - og fremlegge ugjendrivelige "bevis" for alle våre påstander - er det ikke lenger spørsmål om TRO.

Jeg innser at det for noen - utfra deres påståtte "intellektuelle redelighet" - er vanskelig, for ikke å si umulig, å tro læren om verbalinspirasjon.

Men det er forbundet med mindre vanskeligheter å tro at kirken - hva dette lærepunkt angår - har tatt feil gjennom hele sin tidligere historie? At kirkefedrene tok feil? At apostlene tok feil? At Herren Jesus selv - både før og etter sin oppstandelse - tok feil? Og at de bibelske forfattere har avlagt - bevisst eller ubevisst - falskt vitnesbyrd?

John Wesley og Bibelen

For oss som metodister må det være naturlig å kaste et flyktig blikk på John Wesleys holdning til Skriftens inspirasjon og autoritet.

Det tør være vel kjent at Wesleys - med stor frimodig - omtalte seg selv som homo unius libri - "mannen av en bok". Det betyr selvfølgelig ikke at han ikke leste noen andre bøker enn Bibelen. Enhver med noe kjennskap til Wesleys livshistorie vet at han var en meget belest og kunnskapsrik personlighet. Og hans litterære interesse spente over et forbausende vidt felt. Han leste ikke bare teologiske bøker, men også mye annet - både prosa, poesi og faglitteratur. Men - for å si det mildt - så hadde Bibelen høyest prioritet. Han sier selv at

"I 1729 begynte jeg ikke bare å lese, men og granske Skriften som eneste norm for sannhet og den eneste norm for sannhet og den eneste modell for en ren religion"

Wesley ble grepet av et nesten lidenskapelig begjær etter å bli en bibelsk Kristen. Dette førte til at han tilegnet seg en usedvanlig grundig kjennskap til Guds Ord, noe som senere skulle komme til å gjennomsyre alt hva han talte og skrev. Ingen som leser John Wesley prekener kan unngå å legge merke til den solide bibelske substans som preger disse budskap. Og det gjelder språkføring. Noen har hevdet at Wesley kanskje er en av kirkehistoriens mest "biblisistiske" predikanter - hva innholdet og form angår. Han var en utpreget Bibel forkynner.

Wesley eide en dyp overbevisning om Skriftenes inspirasjon og absolutte autoritet. Det var nettopp en av grunnene til at den teologiske og oppbyggelige litteratur som puritanerne hadde etterlatt seg appellerte så sterkt til Wesley. Hans eget vitnesbyrd om puritanerne var at

"De begrunner alt ut fra Skriften. De henviser stadig til Ordet og til vitnesbyrdet".

Og det gjorde også Wesley. I forordet til "Notes on the New testament" uttaler Wesley:

"Språket til Herrens sendebud (de bibelske forfattere) er i høyeste grad nøyaktig, for ordene som ble dem gitt svarte nøyaktig til de inntrykk som ble innplantet i deres sinn".

Dette må da være et klart uttrykk for troen på verbalinspirasjon. Åndens inspirasjon av Den Hellige Skrift gjaldt - iflg. Wesley - ikke bare innholdet i frelsesbudskapet som sådan - det religiøse tankegods - men også selve den språkdrakt som dette innhold var kledd i. Han kunne derfor med glede - og uten noe forbehold - sitere Luther å si at

"Divinity is nothing but a grammar of the language of the Holy Ghost". I Wesleys omfattende forfatterskap - både i det var helt selvstendig og i det han "lånte" fra andre - finnes det flere uttalelser som peker i retning av troen på en nesten "mekanisk diktat" av inspirasjon Ånd. I sin kommentar til

Joh.19,24 - som er et av sitat fra Det Gamle Testamente - skriver Wesley om David at

"han talte bare det som Ånden dikterte, uten henblikk til seg selv". Og verst i Joh .Åp.2,1 -

"Skriv til engelen for menigheten i Efesos" -

blir kommentert på følgende måte:

"Kristus dikterte ham hvert eneste ord"!

Er det mulig å uttrykke troen på verbalinspirasjon klarer og sterkere?

For Wesley var Skriftens ord Åndens ord. Derfor var det så viktig å hengi seg til et grundig studium av hvert eneste ord. Vår kirkefar talte og skrev Bibelens inspirasjon - i den mest omfattende betydning. Han insisterte på at "Det var Den Hellige Ånd som gav oss Skriften er inspirert av Gud, derfor ble også skriften betraktet som ufeilbarlig og sann. Velkjente er Wesley ord om at

"Hvis det er noen feil i Bibelen kan det like gjerne være tusen. Hvis det er bare en feil i boken, så kom den ikke fra sannhetens Gud".

I sin kommentar til Joh.10,35 - "*Skriften kan ikke settes ut av kraft*" - uttaler Wesley at "Ingen ting kan sensureres eller forkastes".

Et annet sted har han etterlatt seg følgende bemerkninger om Bibelen som Guds ord :

"Every part thereof is worthy of God, and all together are one entire body, wherein is defect, no excess".

Dette bibelsyn - som her meget kortfattet er skissert - preget all Wesley forkynnelse, både muntlig og skriftlig: Han erklærte, ikke uten en viss "stolthet" - og med klippefast overbevisning - at " Jeg forkynner nettopp det jeg finner i Boken ". Den Hellige Skrift utgjorde for ham den norm og standard som alt skulle bedømmes ut fra. Det er ikke kirken og hver læresetning på Skriftens grunn". Det er ikke kirken som skal bedømme Skriften, men Den Hellige Skrift -

Guds ufeilbarlig sannhetsord - skal bedømme kirken . Her stod Wesley helt på reformasjonens grunn. Dr. Frank Baker sier at

"Wesley var ett med reformatorene i deres tendens til å ville la en ufeilbarlig bok erstatte en ufeilbarlig kirke ".

Og Dr.L.M. Starkey slår fast at

"Wesleys stadig henvisning til bibelens autoritet gjenspeiler hans overbevisning at denne boken var bokstavelig gitt av Gud til menneskene".

I likhet med reformatorene la Wesley stor vekt på en bokstavelig forståelse av selve Bibelens ordlyd. Han hyllet prinsippet om at Skriften fortolker seg selv. Skrift forklarer Skrift. Derfor var han også en motstander av mystisisme og allegorisk tolkning av Guds ord.

I et rent historisk perspektiv må det selvfølgelig understrekes at den "moderne bibelkritikk" enda ikke hadde sett dagens lys på Wesleys tid. Den kom senere. Men allerede mens Wesley levde ble Bibelen angrepet fra ulike hold. Og Wesley var ikke den som ikke hadde vilje til å reagere - eller evne til å kommentere. Som et lite eksempel på dette tar jeg med et kort utdrag fra hans Journal:

"Jeg så gjennom Mr.`s "Dissertations" (Undersøkelser). Jeg ble overrasket over å oppdage at han var en helhjertet disippel av Mr. Stonehouse, både når det gjaldt troen på sjelens preeksistens og at helvete ikke representerer noen evig pine. Men han er mye mer barmhjertig enn Mr. Stonehouse. Han går nemlig med på at fortapelsen vil strekke seg - ikke over fem millioner - men bare over tredve tusen år!

Det ville ha talt til deres fordel hvis disse som ønsker å forbedre Bibelen hadde fremsatt sine hypoteser i all beskjedenhets. Men en kan ikke unnskyldte dem når de ikke bare vil fremsette sine uvanlige påstander med den største selvsikkerhet, men endog latterliggjøre Skriftens budskap slik det er blitt - og fremdeles blir - forstått av de frommeste og lærdste menn i hele verden. Ved å innta en slik holdning fremmer de vantroens sak mer effektivt enn både Hume og Voltaire"!

Mye mer kunne sies om Wesleys bibelsyn. Det vrirler av ulike formuleringer som en kan bringe til torgs. Jeg er heller ikke blind for at det på noen uhyre få steder i Wesleys skrifter finnes uttalelser som kan tas til inntekt for en slags form for "tekstkritikk". Men å gjøre dette til et hovedpoeng ville være et grovt misbruk av Wesleys forkynnelse og litterære forfatterskap. Det kan ikke råde tvil om at Wesley står som en klar - og meget markert - eksponent for et konservativt bibelsyn

Den senere historie

Generasjonene etter Wesley - innenfor den metodistiske tradisjon - holdt fast på det samme fundamentalistiske bibelsyn. Det ble framstilt på forskjellige måter - og det ble vel gitt rom for ulike nyanser og betoning i oppfatning og språkbruk - men GRUNNHOLDNINGEN var hele tiden den samme.

Kirkens pionerpredikanter i Norge - og ganske sikkert i hele Norden - vedkjente seg sin tro på at hele Skriften er inspirert av Gud. I 1888 - altså 32 år etter at modermenigheten i Sarpsborg var stiftet - ble det omfattende verket "Kristelig Theologi" av Dr.theol. Samuel Wakefield oversatt til norsk av pastor A.Olsen - og gitt ut på "Den religiøse Traktatforenings Forlag". Den kom på mange måter til å utgjøre den dogmatiske kilde som de kommende generasjoner av skulle hente lærdom fra. I denne fyldige teologiske avhandling på 780 sider finnes det også et interessant avsnitt om Den Hellige Skrifs autoritet. Og enhver som vil gjøre seg bry med å lese gjennom disse gulnede blad kan selv forvise seg om at her blir troen - nettopp på VERBALINSPIRASJON - fremholdt meget sterkt. Og dette grunnsyn - som altså har fulgt Guds kirke på jord gjennom hele historien - blir gitt en forholdsvis solid begrunnelse. Og dette skjedde - vel å merke - i en tid da angrepet på Bibelen hadde antatt helt andre dimensjoner enn på Wesleys tid. Men kirkens menn kjempet med blanke våpen for troen på Skriftens inspirasjon og autoritet, og lot seg ikke drive fra denne skanse.

Benådede - og høyt respekterte - predikanter innenfor andre teologiske tradisjoner har med stor styrke kjempet for det samme bibelsyn. Her nøyer jeg meg med å ta med et sitat av predikantenes fyrste, Charles Spurgeon:

"Vi stoler på hvert eneste ord i Bibelen og tror på de hellige skrifers verbale inspirasjon. Ja, vi tror at det ikke kan være noen annen slags inspirasjon. Om ordene blir tatt fra oss, så tapes den nøyaktige mening i dem".

Dagen i dag

Noen vil kanskje si at slik var det før. Men verden har forandret seg! Vitenskapen har gjort stadig nye framskritt og vi har gjennomlevd en teknologisk utvikling som sprenger alle tidligere forestillingsrammer. Dessuten er det moderne mennesket blitt både fritt og myndig! Bibelen har ikke lenger samme autoritet som den en gang hadde. I dag må den finne seg i å bli betraktet som en bok blant mange andre bøker - innenfor den religiøse litteratur. Det nytter derfor ikke lenger å hevde at Den Hellige Skrift er Guds ord. Ingen vil nå ta en slik påstand alvorlig. Det klokkeste kirken kan gjøre er derfor å tilpasse seg den nye tid - med den forkastelse av troen på verbalinspirasjonen som dette vil føre med

seg. Bare da vil kirken bli sett på som troverdig av det moderne menneske. Og bare slik kan kirken ha håp om å vinne nye tilhengere.

Noen hevder dette - i beste mening. Men kartet stemmer dårlig med terrenget.

Det er uten videre et faktum - som vel ingen er i stand til å bortforklare - at det finnes i dag en mengde voksende kirker og livskraftige fornyelsesbevegelser - som er kjennetegnet nettopp av EN STERK TRO PÅ BIBELENS INSPIRASJON OG AUTORITET. De representerer ulike teologiske tradisjoner. Noen har en sterk karismatisk profil, andre ikke. Noen har et sterkt sosial-etisk engasjement, andre legger mere vekt på forkynnelse, undervisning og evangelisering. Det er også de som på en beundringsverdig måte klarer å kombinere disse to linjer. Innenfor denne vitale del av kristenheten - med et sterkt islett av hengivne unge mennesker - finnes det en spennende balanse mellom faste liturgiske former og spontan frihet. Men alle disse kirker og bevegelser, som en finner under alle himmelstrøk i de forskjelligste kulturer, har en ting felles: - Nemlig et konservativt bibelsyn!

Millioner av kristne - og blant dem noen av de mest velutdannede og kunnskapsrike mennesker i dette 20.århundre - kan gi, og gir, sin helhjertede tilslutning til Lausanne-paktens trosgrunnlag. Her heter det om Bibelens autoritet og kraft:

"Vi fastholder både Det Gamle og Det Nye Testamentets guddommelige inspirasjon, sannhet og autoritet. I sin helhet er disse skriftene det eneste skrevne Guds ord, uten feil i alt det slår fast og den eneste ufeilbarlige norm for lære og liv. Vi slår også fast at Guds ord har kraft til å fullføre hans frelsesplan. Bibelens budskap er rettet til hele menneskeheten. For Guds åpenbaring i Kristus og i Skriften er uforanderlig. Gjennom den taler Den Hellige Ånd også i dag. Han opplyser Guds folk i enhver kultur, slik at det med egne øyne på ny kan oppfatte Ordets sannhet. På den måten avdekkes stadig mer av Guds mangesidige visdom for hele kirken".

Det samme konservative bibelsyn kommer til uttrykk innenfor The Wesleyan Theological Society - som noen av oss er medlemmer av:

"Vi tror på den fulle, hele, dynamiske og unike inspirasjon av Bibelen som Guds ord, den ufeilbarlige, tilstrekkelige og autoritative norm for tro og liv".

Vi kan derfor trygt si at store deler av dagens kristenhet kjenner en dyp samhørighet i troen på Bibelen som Guds inspirerte og ufeilbarlige sannhetsord. det finnes hundrevis av fundamentalistiske bibelskoler og konservative seminarer, med en overveldende stor tilslutning av unge mennesker.

Dessverre er "fundamentalisme" blitt et kirkelig - og teologisk - skjellsord som vekker de mest håpløse assosiasjoner. Ikke så rent få forbinder det nærmest med en form for fanatisk, ekstrem og truende islamsk fundamentalisme - med

kristent fortegn! Det er ikke uvanlig at et fundamentalistisk bibelsyn blir koblet sammen med små og sære sekter, som er preget av en manglende virkelighetsforståelse og en mer eller mindre "kunnskapsløs emissærteologi" - uten kompetansegivende tyngde i den akademiske leir. Og der bokstavtrelldommen forleder sektens medlemmer til de mest bisarre holdninger - som helt klart kvalifiserer for fullt medlemskap i Dagbladets dusteforbund.

For i noen grad å råde bot på denne misforståelse, tar jeg her med et sitat av Ingulf Diesen:

"I dagens teologiske debatt om bibelsynet møter vi stadig ordet "fundamentalisme" eller "fundamentalistisk". En oppdager snart at dette ordet skal for så å si alles vedkommende dekke en slags oppfatning som en i større eller mindre grad vil ta avstand fra.

En gjør videre den oppdagelsen at de menn som på denne måte tar avstand fra "fundamentalismen" er som regel menn som er kjent for vitenskapelig dyktighet og grundighet. Desto mer beklagelig er det når en samtidig oppdager at slike menn er så unøyaktige og uvitenskapelige i sin omgang med ordet "fundamentalisme".

Først av alt bør en da slå fast hva fundamentalismen er, og hvordan bevegelsen som har fått dette navnet, har oppstått. Ordet "fundamentalisme" kommer jo først og fremst av vårt fremmedord fundamental, som skulle betegne det som ligger til grunn, eller som tjener til grunn, altså noe grunnleggende. Det forklarer da samtidig nettopp hva fundamentalismen egentlig vil. Fundamentalismen vil påpeke hva den mener er de grunnleggende kristne trossannheter.

Som bakgrunn for bevegelsen fundamentalismens oppkomst kan en si følgende:

Ved århundreskiftet fikk den liberale teologi mer og mer innflytelse i flere protestantiske amerikanske kirkesamfunn. Og fundamentalismen er da å forstå som en teologisk reaksjonsbevegelse mot denne liberale teologiens fremmarsj. Svært viktig for fundamentalismens utbredelse, og for navnet som bevegelsen fikk, er utgivelsen av en bokserie som kom ved århundreskiftet. Fremtredende bibeltro teologer skrev flere artikler som ble samlet i 12 bøker og gitt ut. Bøkene ble kalt for "The Fundamentals" Bind 1-12. Derav navnet fundamentalisme. Disse bøkene ble spredt vidt omkring.---

Vi nevnte at det var grunnleggende kristne trossannheter som bøkene ville omhandle. Som eksempler på dette kan nevnes at følgende ledd i den kristne tro har sine egne kapitler: Jomfrufødselen, Kristi guddom, Den Hellige Ånds person og guddom, forsoningen, Jesu oppstandelse, beviset for en levende Gud. Dessuten kan nevnes at enkelte bibelske skrifter ble tatt opp til spesiell behandling. Eksempelvis nevner vi Mosebøkene og

Daniels bok. Noen få kapitler tok avstand fra sterkt utbredte vranglærer i USA som mormonismen og Jehovas vitner.

Endelig ble det også i noen artikler skrevet om inspirasjonen av Bibelen. Dette gjelder første kapittel i bind 3 og annet kapittel i bind 7. Artiklene som handlet om dette emne slo fast at forfatterne trodde på verbalinspirasjonen.

La oss først slå fast at det er ufullstendig og derfor feil fremstilling av fundamentalismen når det sies igjen og igjen at fundamentalisme er det samme som et verbalinspirasjonssyn. En kan si det motsatte, at verbalinspirasjonen er fundamentalismens skriftsyn. Det er det. Men fundamentalisme er mye, mye mer. Inspirasjonssynet er bare en av sidene ved fundamentalismen.

Det er derfor sørgelig at det endog i et konversasjonsleksikon som en regner med skal være et tilstrebet objektivt verk skal gi en så snever definisjon av fundamentalismen som om det bare hadde med inspirasjonssyn å gjøre. (Se eksempelvis Gyldendals store konversasjonsleksikon om "fundamentalismen").----Det er tendensiøst".

For tredve år siden skrev Carl Fr. Wisløff i et lite hefte, "Vår tillit til Bibelen":

"Guds ord skal oppstille trossetninger og ellers ingen, ikke en gang en engel". Dette er Luthers kjente ord. Situasjonen syntes klar og grei den gang disse ord ble uttalt. Guds ord - det er for Luther i slike sammenhenger like frem det samme som Skriftens ord, forstått ut fra Jesus Kristus selv som Skriftens innerste budskap. "Luther hyller virkelig en "heteronom bokstavtro", hvor avskrekkende dette enn lyder i en moderne kritisk teologs ører", sier Thestrup Pedersen i sin doktoravhandling om Luther som Skrifttolker. Det vil si Luther mente at vi skulle motta og tro Guds ord i Skriften akkurat slik som det står der.

Men slik er situasjonen ikke uten videre i dag. Vi er midt inne i en langvarig krise som berører nær sagt alt vi har tenkt og trodd om Bibelen som Guds ord. Krisen merkes i stadig videre kretser. det nytter ikke å lukke øynene for dens alvor".

Slik var det da!

Siden den gang har det stadig blusset opp en engasjerende debatt om bibelsynet, men vi som metodister har - så langt jeg har kunnet registrere - aldri hatt et eneste ord å si. Og det er urovekkende.

Avsluttende bemerkninger

Det som jeg her har ført i pennen er ikke ment å være noen uttømmende redegjørelse om et konservativt bibelsyn. Flere viktige spørsmål er overhodet ikke blitt berørt. Og noen av de problemstillinger som jeg har forsøkt å gripe tak i, er meget overfladisk behandlet. Totalt sett har jeg i denne "artikkel" - som ble vesentlig lenger enn jeg i utgangspunktet hadde forestilt meg - bare rørt ved en liten flik av verbalinspirasjonens omfangsrike kledebon. Hvis jeg skulle gått grundigere inn i stoffet, måtte jeg ha skrevet en hel bok. Og muligens er det nødvendig? Men det som her foreligger er bare noen enkle betraktninger som er blitt festet til papiret innimellom mange andre presserende gjøremål i et pulserende menighetsliv. Noe som ikke minst språkføringen bærer tydelig preg av.

Men jeg håper at jeg i noen grad har fått avlagt "et personlig vitnesbyrd" om det bibelsyn som jeg står for, og som jeg åpent vedkjenner meg - uten snev av teologisk skamfølelse

Det er min dype overbevisning at det bibelsyn som jeg har skissert, ikke er noe annet enn et speilbilde av Skriftens egen selvforståelse - stadfestet av Herren Jesus og Hans utvalgte apostler - fastholdt av kirkefedrene - støttet av en minst 1700 år lang kirkehistorie - og fremdeles akseptert av millioner av brennende og hengivne kristne i vår moderne og sekulariserte verden!

Så jeg er i godt selskap!

William Sangster forteller i en av sine bøker at da John Wesley ved en anledning ble beskyldt for å være en vranglærer, svarte han rolig at: - "Hvis jeg er en vranglærer, så er jeg blitt det ved å granske Den Hellige Skrift"!

Det er også mitt vitnesbyrd.

Jeg tror videre - i all beskjedenhet - at det bibelsyn som jeg her har gjort meg til talsmann for, deles av store deler av kristenheten i Norge. det gjelder iflg. min forståelse, flere av de frie lutherske legmannsorganisasjoner, konservative grupper innenfor Den Norske Kirkes prestestand, Misjonsforbundet - som åpent vedkjenner seg et konservativt bibelsyn - Pinsebevegelsen med alle dens avskygninger, Den Lutherske Frikirke og flere andre.

Mange som er enig med meg i sak, vil antagelig foretrekke en annen språklig presentasjonsform. Noe jeg finner helt naturlig og forståelig. Jeg kjemper ikke for noen bestemte teologiske paroler.

Jeg er heller ingen tilhenger av en eller annen form for ytterliggående, stivbent og sensurerende dogmatisme - uten åpenhet for den evangeliske romslighet som jeg tror må prege enhver sunn åndelig vekkelse.

Bibelen sprenger - med sin dynamiske kraft - alle våre famlende forsøk på å formulere et eksakt og uangripelig bibelsyn. De historiske trosbekjennelser, innenfor ulike teologiske tradisjoner, er nødvendige, riktige og sanne - så langt det rekker! De har vært - og er oss - til stor hjelp. Men det finnes ingen

trosbekjennelser, religionsartikler eller dogmer, formulert av mennesker, som rommer hele Den Hellige Skrift. Det har da heller aldri vært meningen. Og ingen har påstått noe slikt.

Et konservativt bibelsyn kan framstilles på ulike måter, hva språkføring og perspektiv angår. Her er det mange nyanser. Men det saklige innhold - SOM EN GRUNNLEGGENDE TROSHOLDNING - er ufravikelig.

Noen kritiske spørsmål

Har Metodistkirken i Norge noe bibelsyn? Når og hvor er i såfall dette blitt presentert? Må vi begrense oss til det som står i en av vår historisk betingede religionsartikler? Hvorfor har vi aldri et ord å si i den pågående debatt om bibelsynet? Berører ikke dette oss? Er vi redde for å tape vår - virkelige eller innbilte - akademiske respektabilitet? Hva slags bibelsyn preger undervisningen ved vårt teologiske Seminar? Hvem er det i såfall som avgjør det? Er det kabinettet? Skolestyret? Årskonferansen? Eller er dette enorme ansvar overlatt til den enkelte lærers eget teologiske forgodtbefinnende? Blir den som skal ansettes som lærer bedt om å gi en grundig framstilling av sitt bibelsyn? Er dette et tabuområde som blir forbigått i stillhet? Eller er det nok bare å ha et kompetansepapir fra et eller annet universitet? Er bibelsynet kun noe som angår kirkens pastorer? Kommer legfolket noen gang til orde, hva denne viktige sak angår? Eller blir den aldri satt på dagsorden? Er spørsmålet om bibelsynet en viktig del av undervisningen? Eller er dette noe som bare blir berørt i "forbifarten"? Så langt jeg vet finnes det teologiske seminarer innen vår kirke i Amerika - som vi har et visst samarbeide med - som krever at studentene i sine skriftlige oppgaver, skal omtale Gud både som HAN og HUN. Dette for å styrke feministteologiens posisjon. Hvis dette ikke medfører riktighet ber jeg om å bli korrigert. Men hvis det stemmer - Har da noen løftet sin røst til kraftig protest mot en slik form for teologisk meningstvang innen en kirke som ellers roser seg av både takhøyde og toleranse? Vil spørsmålet om bibelsynet etter hvert komme til å påvirke selve ansettelsesprosedyren? Vil noen menigheter - av samvittighetsgrunner - måtte spørre om hva slags bibelsyn deres framtidige forkynner og sjelesørger representerer? Eller vil dette bli oppfattet som en utilbørlig innblanding i pastorens tjenesteforhold?

Metodistkirken i Norge er i behov av en dyp åndelig vekkelser. Framfor alt trenger vi en dyptgående - og nesten "profetisk" - PREKENFORNYELSE. Og dette har igjen å gjøre med vår holdning til Bibelens inspirasjon og autoritet. Vi er kalt til å bære fram en flammende, opplysende og omskapende Kristusforkynnelse - under en rik Åndens salvelse. Og dette kan bare skje ut fra Den Hellige Skrift. Vi har nemlig ingen pålitelig og sann kunnskap om HAM -

Herren Jesus Kristus - utenom det som er gitt oss i det inspirerte og skrevne GUDS ORD.

"Han sa til meg: "Menneske, jeg sender deg til israellittene, dette opprørske folket som har reist seg imot meg. Både de og fedrene deres har vært troløse mot meg helt til denne dag. Til disse menneskene med frekk mine og harde hjerter sender jeg deg, og du skal si til dem: Så sier Herren Gud. Og enten de vil høre eller ikke - for de er en trassig ætt - så skal de skjønne at en profet har vært midt iblant dem. Men du, menneske, vær ikke redd for dem, og frykt ikke for det de sier, enda de omgir deg med tornebusker, og du bor blant skorpioner. Du skal ikke frykte for deres ord og ikke være redd for dem. De er jo en trassig ætt. Du skal tale mine ord til dem enten de vil høre eller ikke; for de er trassige. Men du, menneske, skal høre på det jeg sier til deg. Vær ikke trassig som denne ætten. Lukk opp munnen og et det jeg gir deg". Esek.2,3-8.

EN FEILFRI BIBEL

av **Ivan Chetwynd**

Jeg kan ikke skrive under på Lausanne-pakten. Og det p.gr.a. tre ord.

Det er mye bra i dokumentet, men jeg kan ikke skrive under på at Bibelen er "uten feil" i alt den slår fast, og at den er den "ufeilbarlige" normen for lære og liv.

Men er to enkelte uttrykk nok til å holde en fra å gå inn for en slik pakt om noe så viktig som verdens-evangelisering? Dessverre!

Nettopp disse uttrykkene om Bibelen er krumtappen i det teologiske systemet som kalles Fundamentalismen. Fundamentet i denne formen for kristendom er ikke Guds-begrepet, treenighetslæren, eller erfaringen av å være frelst av nåde, men at man betrakter Bibelen som uten feil og ufeilbarlig. Kan man ikke akseptere dette synet på Bibelen, kan det være det samme med resten av ens teologi og kristen erfaring: I fundamentalistenes øyne er man utenfor det gode selskapet - i beste fall er man på villspor, i verste fall en ulv i saueskinn. Akkurat disse ordene er så viktige for dem som bruker dem, at det ville være misvisende å skrive under på et dokument der de står, hvis man ikke aksepterer dem.

Men hva er galt ved å betrakte Bibelen som "uten feil" og "ufeilbarlig"?

En ubibelsk påstand

For det første: Det er en ubibelsk påstand.

Lausanne-pakten henviser til ti skriftsteder i avsnittet om Bibelens autoritet. Fine, viktige bibelord alle sammen- men ikke ett av dem gir det minste grunnlaget for påstanden om at de 66 bøkene som utgjør vårt GT og NT er uten feil eller ufeilbarlig.

Det verset som siteres mest i denne sammenhengen er 2. Timoteus 3:16:

"Alle skrifter som er inngitt av Gud, er også nyttige til å gi opplæring og tale til rette, hjelpe på rett vei og oppdra i rettferd."

Her er det to problemer. For det første, er ikke ordet "nyttig" ensbetydende med ordene "uten feil" og "ufeilbarlig". Mange metodister vil f.eks. karakterisere Kristelig Tidende som "nyttig" lesning, med omtrent de samme formålene som skisseres i 2. Tim 3:16 - men de har ikke dermed sagt at bladet er "uten feil" eller "ufeilbarlig".

Det andre problemet med 2.Tim.3:16 er at verset ikke forteller oss hvordan vi kan vite om et skrift er "inngitt av Gud" eller ikke. Intet sted i hele Bibelen sies det noe om hvilke skrifter som hører med til de "gudgitte", eller til de "hellige skrifter" som nevnes i

2. Tim. 3:15. Disse "hellige skrifter" som "kan gi deg visdom som leder til troen på Jesus Kristus" må vel være det vi kaller Det gamle testamente (og heller ikke det, "å gi visdom..." er ensbetydende med det, å være "uten feil" eller "ufeilbarlig").

"Alle skrifter inngitt av Gud" i vers 16 virker som en utvidelse av uttrykket "De hellige skrifter" i vers 15 - dvs at ikke bare de "hellige skriftene", men "alle skrifter som er inngitt av Gud " er nyttige...osv. Men det er ingenting som tyder på at disse versene henviser til en begrenset, avsluttet samling skrifter eller "kanoniske bøker" - enn si at de gir noen opplysninger om hvilke skrifter skulle høre med til en slik samling.

Det Nye Testaments forfattere siterer - og ikke så sjelden feilsiterer - den greske oversettelsen av Det Gamle Testamente, som kalles "Septuaginta". Denne inneholder "våre" GT-bøker, som var opprinnelig skrevet på hebraisk, samt andre bøker og deler av bøker som bare finnes på gresk - det som vi betegner som "De apokryfiske bøkene". NT-forfatterne gjør ingen forskjell i sine sitater og Judas (v 14-15) siterer Enoks bok - et apokalyptisk skrift fra det 2. årh. - på akkurat den samme måte som man ellers siterer det Gamle Testamente. Han henviser også til en jødisk legende (v 9) på samme måte som man ellers i Det Nye Testamente henviser til beretninger hentet fra GT.

Det var den kristne kirke som først fant det nødvendig å sette grenser for hvilke skrifter som skulle betraktes som troverdige kilder for kristen lære. I løpet av 4-500 år, og etter en del diskusjon, ble man enig om en samling som svarer til Den katolske kirkes bibel i dag. Flere hadde vært skeptiske til hebreerbrevet og til Johannes Åpenbaring, som man ikke mente holdt mål i lyset

av kirkens lære om nåde og kjærlighet. Andre åpenbart betraktet Klemens brev, Barnabas` brev og enkelte andre skrifter som på linje med de andre NT-bøkene. Men alle kunne akseptere de 4 evangeliene, Apostlenes gjerninger, Paulus brev og Det Gamle Testamente i dets greske oversettelse.

Kontroversen ble gjenåpnet i Reformasjonstiden, da protestantene ville anerkjenne det hebraiske, og ikke det greske GT, og ga de apokryfiske bøkene en halv-kanonisk status. Samtidig ville Martin Luther gi den samme reduserte status til Jakobs brev, Hebreerbrevet, og Johannes Åpenbaring.

Tanken om en autorisert kristen skriftsamling stammer fra kirkelig tradisjon - fra behovet for å finne veien gjennom mylderet av kristne og halv-kristne skrifter som etterhvert dukket opp. Det er ikke en bibelsk tanke. Bibelen selv gir heller inntrykk av en udefinert samling av nyttige skrifter - og det er noe helt annet enn en ufeilbarlig Bibel.

Men kanskje Bibelen er ufeilbarlig, selv om den ikke sier dette om seg selv?

I strid med fakta

Man kommer faktisk ikke langt i sin bibellesning før spørsmålet om feilfrihet og trovrdighet reiser seg.

Sett deg ned og les gjennom beretningen om påskemorgen i de fire evangeliene, og prøv å skrive ned etterpå nøyaktig hvem det var som besøkte den tomme graven og hva de så og hørte da de kom dit. Vitneutsagnene spriker i alle retninger - men det er klart at ei eller flere kvinner var innblandet, og at Jesu legeme var forsvunnet fra graven. Personlig mener jeg at Bibelens troverdighet er større og oppstandelses-forkynnelsen sterkere når detaljene ikke stemmer, enn hvis alle fire evangeliene hadde skrevet nøyaktig det samme. Noe uventet og stort hadde hendt, så stort at de nøyaktige detaljene i hendelsesforløpet er gått tapt - akkurat slik som skjer når forskjellige mennesker skal berette om noe de har sett og hørt og husket med sine begrensede fatteevner.

Og hva med tepelrensingen? Fant den sted dagen etter palmesøndag (Mt, Mk, Lk) eller helt i begynnelsen av Jesu tjenestetid(Johs) ? Det er klart at de forskjellige plasseringene får fram forskjellige sider av hendelsens teologiske betydning - men minst èn av evangelistene må ha tuklet med de historiske kjensgjerningene av hensyn til sitt teologiske anliggende. Det gjør selvfølgelig ikke noe så lenge man innser at evangeliene er teologi eller forkynnelse og ikke nøyaktige, kronologiske skildringer av fakta. Men hva betyr "ufeilbarlig" i denne sammenheng? Selv problemstillingen feil / feilfrihet røper en misforståelse av skriftens natur.

Man finner en lignende misoppfattelse av skriften når enkelte gjør forskjellige intellektuelle krumspring for å tilpasse Bibelen til det vi i dag vet om

verden omkring oss, uten å måtte innrømme at Bibelen "tar feil". Skapelsesberetningen i 1. Mosebok 1 er en sterk og innholdsrik skildring, men det er klart at skapelsen ikke fant sted i løpet av 6 dager. Å begynne å spekulere om en "dag" den gangen svarer til så og så mange tusen år i dag er å trivialisere og vise disrespekt for den vakre, ærværdige beretningen.

Likeledes med Noa. Myten om syndfloden taler sterkt til vår egen tid, når man skjønner at forfatteren betrakter verden som en slags boble med liv midt i et ur-kaos av vann, og at floden innebar at vannene omkring verden flommet inn i og ødela Guds skrøpelige skaperverk. Historien kan ha forbindelse med en virkelig flomkatastrofe som fant sted en gang, men å betrakte den som noe som virkelig hendte slik Bibelen beretter, er, igjen, uttrykk for at man har misforstått hva slags skrift man har med å gjøre. Dessuten ville man være nødt til å finne en forklaring på hva Noa gjorde med alle dyrenes avføring!

Saken er litt annerledes når det gjelder en slik beretning som Josva 10: 12-14, der vers 13 forteller :

Solen ble stående midt på himmelen og drygde nesten en hel dag før den gikk ned.

Beretningen er ikke en myte helt på den samme måte som beretningen om Noa er det. Men den er heller ikke en sannferdig beretning om en historisk hendelse. For det første, så går ikke solen rundt jorden, slik forfatterne av Josva og de andre bibelske bøkene trodde. Det er jordkloden som går rundt solen. I dag aksepterer de fleste fundamentalister dette, selv om Galileo ble dømt av sin tids fundamentalister fordi han hevdet nettopp dette, som strider imot "skriftens klare ord". Og hvis Gud hadde grepet inn og stanset hele solsystemet i bortimot tolv timer, så ville denne astronomiske sensasjonen ha satt spor etter seg som vitenskapsmenn ville ha oppdaget. Og skal vi virkelig tro på en Gud som stanser solsystemet bare for at Israels folk kan få blodig hevn over sine fiender?

Det er slett ikke sikkert at man skal betrakte disse tilfellene som "feil" i Bibelen. De er utslag av Bibelens litterære natur. Den er ikke en nitid oppremsing av fakta, men forkynnelse, en relegiøs tolkning av livet og historien. Som sagt er hele problemstillingen feil/feilfrihet egentlig malplassert i ens omgang med bibelen. Men hvis man absolutt vil komme inn på dette sporet, finnes det nok av ekte, dagligdagse feil å ta av.

I Markus 2:25-26 henviser Jesus til GTs beretning om David og Skuebrødet (1. Kongebok 2:26-27). Jesus nevner at dette fant sted " den gang Abjatar var øversteprest". Men iflg 1. Kongebok var det Abjatars far Akimelek som var prest den gangen, og ikke Abjatar. Her er det tre muligheter: 1. Jesus husket feil ; 2. Evangelisten berettet feil ; 3. Kongebok tar feil. Av disse er 1. eller 2. de mest sannsynlige.

Det finnes mange slike uoverensstemmelser mellom forskjellige deler av Bibelen, spesielt - naturlig nok - der det er parallelle beretninger om de samme hendelsene, som i de tre første evangeliene eller i Kongebøkene/ Krønikebøkene.

Disse feil har absolutt ingenting å si for kristen liv og lære. De er trivielle og kuriøse saker som kan være av interesse for nysgjerrige bibelforskere, men som ellers bare er av betydning fordi enkelte kristne på død og liv vil ha det programfestet at Bibelen er "uten feil" eller "ufeilbarlig" . Disse tilfellene viser at Bibelen ikke oppfører seg etter programmet!

Underslår mangfoldet

Det finnes andre indre motsetninger i Bibelen som har betydning for kristen liv og lære, og som gjør Bibelen til det levende Guds ord for enhver tid - Ordet som utfordrer oss og trekker oss dypere og dypere inn i Sannheten, Virkeligheten.

Moseloven understreker det kollektive ansvaret i folket. Det som den ene generasjonen gjør, får konsekvenser for kommende generasjoner (5. Mosebok 5:9-10 m. fl.). Jeremia, og i enda høyere grad Ezekiel, motsier dette og fremhever det enkelte menneskes moralske ansvar. Oppgjøret kommer for hver generasjon (Jeremia 31:29-30; Ezekiel 18). Paulus og Jakob har forskjellige oppfatninger av hvilken rolle tro og gjerninger spiller i frelsen (Efeserbrevet 2:8-9; Jakob 2:24). I Johannes 10:35 og Matteus 5:17-18 (to tekster sitert i Lausannepakten) taler Jesus som om Loven alltid vil gjelde. I matteus 5 erstatter han enkelte deler av Loven med sine egne ord. Iflg. Paulus er loven avskaffet for den kristne (Galaterne 3:23-25) eller sammenfattet i det ene budet om å elske sin neste som seg selv (Romerbrevet 13:8-10).

Alle disse tilfellene dreier seg om vanskelige spørsmål om tro og liv. Trenger man dypt inn i sakene, kan det vise seg at tilsynelatende motsigelser smuldrer bort i en dypere enhet. Eller kan det vise seg at forskjellige situasjoner krever forskjellige standpunkter. Noen ganger må man tale som Moses, andre ganger som Ezekiel; noen ganger som Paulus, andre ganger som Jakob. Bibelens betydning for teologi (og derved for vår tro og vårt liv) er ikke at den fremsetter en enhetlig, omfattende, vanntett system, men nettopp at den utfordrer oss til å sette oss inn i sammenhengene og problemstillingene som danner bakgrunn for sine forskjellige deler, slik at vi kan forstå disses budskap til samtiden og deretter oppdage om, og hvordan, de har et budskap til oss og vår samtid. Den vil få oss til å tenke, ikke gi et fasitt-svar på alle våre spørsmål.

Det kan være interessant i denne forbindelse å se nærmere på Jesu ord i Johannes 10:34-35:

Står det ikke skrevet i deres egen lov: Jeg har sagt: Dere er guder? De som Guds ord kom til, blir altså i loven kalt guder, og Skriften kan ikke settes ut av kraft.

Jødene har klaget over at Jesus, som er menneske, "gjør seg til Gud". Jesus svarer at loven (egentlig ikke loven, men Salmene 82:6) kaller sine tilhørere "guder". Derfor kan ikke jødene klage over at Jesus kaller seg selv "Guds Sønn".

Ser man på Salme 82, kommer det frem at tilhørerne her ikke er mennesker, men "gudenes forsamling". Salme 82:6 lyder:

Jeg har sagt: "Dere er guder, Den Høyestes sønner er dere alle."

Betyr dette at Jesus egentlig er en av "gudene", et mellomvesen mellom Gud og menneske (en oppfattelse som hadde stor oppslutning i de første kristne århundrer)? Eller er det han sier ironisk ment? Erter han fariseerne her ved å trekke frem dette nokså problematiske skriftsted? Sier han: "Det er ikke bare jeg som skaper problemer med gudbespottelig tale - Skriften er like problematisk. Og dere er så opptatt av Skriften at dere ikke kan tenke selv og ta stilling til meg!"?

Samvittigheten sier nei

Teologi kan ofte være et spørsmål om å velge mellom forskjellige bibelske tankeganger. Enkelte ganger er det slik at en generell forståelse av Bibelens budskap fører til et kontant "nei" til enkelte bibelske utsagn og bud. Kristne kan ikke annet enn å si nei til Salmene 137:9 (om Babylon):

"Sæl er den som tar dine småbarn og knuser dem mot berget!"

Eller til 5. Mosebok 21:18-21, der en far med en gjenstridig sønn formaner til å anmelde ham og få ham stenet til døden. Begge disse skriftstedene strider mot det overordnede kjærlighetsbudet, vil vi si. Men hva med 3. Mosebok 20:13?

"Når en mann har omgang med en annen mann slik som en har omgang med en kvinne, har de begge gjort en avskyelig gjerning. De skal dø."

Noen vil si ja til hele verset. De fleste vil nok si ja til den første delen og nei til den andre - d.v.s. de er imot homoseksuell praksis, men mener ikke at den fortjener dødsstraff. Noen vil si nei til hele verset. Det som er uholdbart - men nokså alminnelig - er å si ja til 3. Mosebok 20:13a med den begrunnelse at Skriftens etiske veiledning er ufeilbarlig, mens man samtidig nekter å følge den ufeilbarlige veiledning som gis i resten av verset! Er Skriften ufeilbarlig som norm for lære og liv, ville man tro at den bør følges også når det gjelder straffeutmålinger - eller behandling av gjenstridige barn!

Sannheten er at ingen betrakter Bibelen som en ufeilbarlig norm i alle situasjoner. Alle kristne aksepterer kjærlighetsbudene som oppsummeringen av loven og den grunnleggende livsnormen. Men alle Bibelens andre påbud, forbud,

eksempler og formaninger vurderes, og aksepteres eller forkastes, i lyset både av kjærlighetsbudet og av et mangfold av andre momenter av personlig og kulturell art - fra høysinnede etiske prinsipper til fordommer og frykt for det som er annerledes. Vi er glade når Bibelen bekrefter våre egne standpunkter, og vi finner en begrunnelse for å se bort ifra Bibelens ord, når den ikke gjør det. Vi tar stilling i etiske spørsmål i dialog med Bibelen, ikke i blind lydighet mot den. Ordene "ufeilbarlig norm" har lite med virkeligheten å gjøre - med mindre de skulle bli brukt om kjærlighetsbudet, og ikke om Bibelen.

Avgudsdyrkelse?

Her nærmer vi oss det største spørsmålstegn jeg må sette ved påstanden om en feilfri Bibel - det som jeg ser som den største faren ved fundamentalistiske bibelsynet.

Livet er både komplisert og vanskelig. Utviklinger i dagens verden - b.l.a. i vitenskapens forståelse av hvordan både verden og mennesker fungerer, og i den voksende kontakt med andre religioner og livssyn idet kommunikasjonsmidler gjør verden stadig mindre - gjør relegiøse og etiske spørsmål stadig mer innfløkte. Og alt dette skaper utrygghet hos mange mennesker. Da den gamle Israel var i ørkenen, fant folket det for vanskelig å forholde seg til denne usynlige Gud som Moses dyrket. Det var lettere å forholde seg til en gullkalv - den kunne man i hvert fall se og ta på. Fristelsen har alltid vært der. Den levende, usynlige Gud gjør livet for vanskelig! Gi oss heller en avgud vi kan se, en konge vi kan adlyde! Det er greit med tro, men vi vil vite hva som er godt og hva som er ondt!

Med en ufeilbarlig Bibel slipper man å tenke, å vurdere en situasjon, å nølende komme frem til det man tror er riktig, uten å være 100% sikker. Man slipper å måtte handle i tro, tu i fra en vurdering av en situasjon, uten noen garanti for at man har handlet rett. Med en ufeilbarlig Bibel vet man hva som er Guds vilje i enhver situasjon. Man kan slå opp svaret på selv livets dypeste spørsmål - der står svaret, svart på hvitt, med kapittel og vers! Man kan skjære gjennom all tvil og nøling. Det er ikke lenger den levende treenige Gud man tror på, men en bok. Det er ikke lenger Jesus man følger, men en instruksjonshåndbok. Bibelen er blitt en avgud. Troen er byttet ut med viten, "gnosis". Jeg sier ikke at enhver fundamentalist er en avgudsdyrker - enn si hver kristen som i nød for menneskers frelse har skrevet under på Lausanne-pakten! Men faren er til stede, og kan ligge snublende nær.

En kjærlighetserklæring

Hvis noen mener at sluttresultatet av det jeg skriver er at man trygt kan la Bibelen stå og samle støv på bokhyllen, har de tatt fullstendig feil. Det som trengs er mer bibelstudie. Ikke av den type som tråler skriften etter passende enkeltvers som kan rives ut av sammenheng - eller som forsøker å tvinge hele Bibelen inn i ett, snevert (konservativt evangelikalt) teologisk system. Bibelstudie må hjelpe oss til å sette oss inn i de forskjellige historiske situasjoner som avfødte Bibelens forskjellige bøker, og forutsetningene og beveggrunnene til disses forfattere. Da vil vi kunne se hvordan Bibelen vitner om den levende Guds nåde og krav, og om menneskers tro og lydighet, tvil og frafall - alt under forskjellige vilkår gjennom Israels og den første menighets historie. Og da vil den levende Gud kunne tale til oss i dag med bibelens ord som nådemiddel. Bibelens ord kan lede oss inn på forskjellige teologiske spor som kan følges og utvikles, og de kan tale direkte inn i hverdagen vår. Mangfoldet i bibelens vitnesbyrd gjenspeiler mangfoldet i menneskelivet.

Jeg elsker bibelen. Den er verdens mest fasinende, livsnære og inspirerende bok - eller skriftsamling. Å forsøke å tvinge den til å være "uten feil" eller "ufeilbarlig" er misbruk - en slags voldtekt mot denne vakre, livgivendetrokilde! Så Lausanne - pakten må klare seg uten min underskrift.

Anbefales for videre lesning: James Barr: "Fundamentalism", SCM press 1977, og "Escaping from Fundamentalsim", SCM press 1984.